

Rakennushistoriaselvitys

Hämeenlinnan vankila

Tilaaaja**Senaatti**

Senaatti-kiinteistöt

Tilaaajan edustaja

Tarja Hietamäki, rakennuttajapäällikkö

Ohjausryhmä

Tuomo Kärjenmäki, vankilan johtaja

Robin Landsdorff, intendentti, Museoviraston kulttuuriympäristöpalvelut

Konsultti

Arkkitehtitoimisto ark-byroo Oy

Kustaankatu 3

00500 Helsinki

info@arkbyroo.fi

www.arkbyroo.fi

p. 010 2350 566

Työryhmä

Marianna Heikinheimo, projektin johtaja

Heini Ynnilä, vastuullinen tutkija

Anna Solin, tutkija, valokuvaus (AS)

Janne Kankkunen, graafinen suunnittelu

Olli Nieminen, taitto

Sami Heikinheimo, valokuvaus (kaikki kuvat, joissa ei erikseen mainintaa valokuvaajasta)

Etukannen kuva:

Kuvaaja tuntematon. Vankilan arkisto.

Suoritusajankohta

Huhti-elokuu 2018. Työ on luovutettu 30.8.2018.

© Arkkitehtitoimisto ark-byroo

ISBN 978-952-7239-65-0 (nid)

ISBN 978-952-7239-66-7 (pdf)

Asiasanat

Hämeenlinna, Pikku-Parola, vankila, naisvankila, vankisairaala, rikosseuraamuslaitos, 1960-luku, 1970-luku, 1980-luku

Sisällys

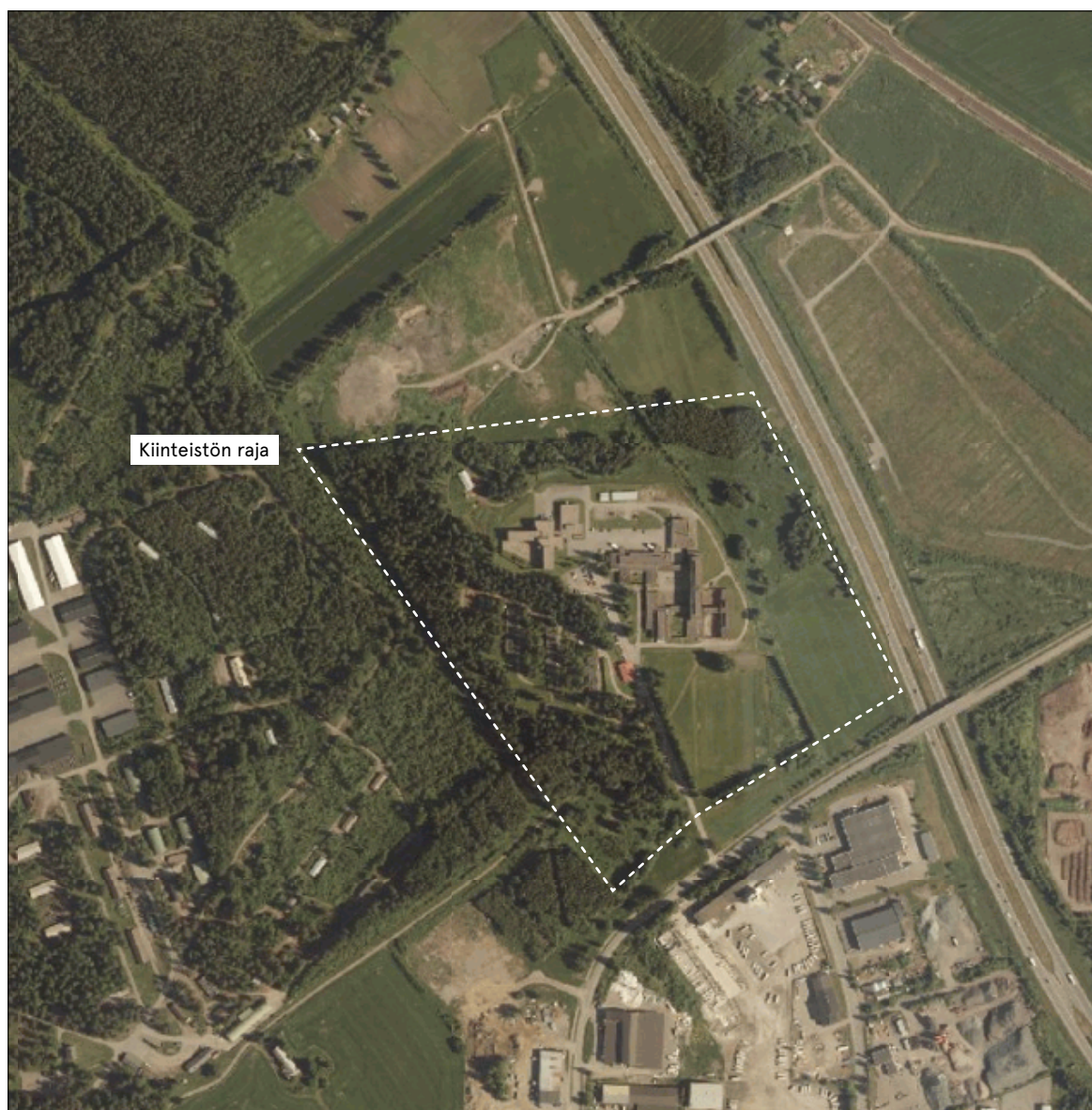
1. Johdanto	4
1.1 Kohde	4
1.2 Tehtävä	8
1.3 Perustiedot	10
2. Vankila	12
2.1 Uuden keskusvankilan suunnittelun lähtökohdat ja vaiheet	12
2.2 Suunnittelija Henno Kampuri	18
2.3 Rakennuttamisen kuvaus	20
2.4 Suunnitteluratkaisu	24
2.5 Vankilan toiminta ja sen kehitys	38
2.6 Vangit ja henkilökunta	42
2.7 Säilyneisyysinventointi	44
3. Vankisairaala	60
3.1 Sairaalahankkeen tausta	60
3.2 Rakennuttamisen kuvaus	63
3.3 Suunnittelijat Veli ja Jaakko Paatela	64
3.4 Suunnitteluratkaisu	65
3.5 Vankisairaalan toiminta ja sen kehitys	70
3.6 Säilyneisyysinventointi	73
4. Oheisrakennukset ja pihat	81
4.1 Rakennukset	81
4.2 Pihat	82
5. Nykytila	84
Rakennuskortit	84
6. Yhteenveto ja vertailu	105
6.1 Ominaispiirteet	105
6.2 Vertailu	107
Lähteet	110

1

Johdanto

1.1

Kohde

Ortoilmakuva vankila-alueesta. Vankilan länsipuolella on metsäinen puolustusvoimien alue. Myös pohjoisosistaan vankila rajautuu puolustusvoimien maa-alueisiin, joskin maasto on tältä osin avoimempaa. Lännessä kulkee Helsinki-Tampere-moottoritie ja sen takana avautuu peltoalue. Etelässä on Pikku-Parolantien toisella puolella pienteollisuutta. MML/Hämeenlinnan kaupunki.

Hämeenlinnan vankila on yksi Suomen 26:sta vankilasta, jotka on ryhmitelty kolmeen rikosseuraamusalueeseen. Länsi-Suomen rikosseuraamusalueeseen kuuluva Hämeenlinnan vankila, joka aiemmin tunnettiin nimellä keskusvankila, sijaitsee Pikku-Parolassa, kolmen kilometrin päässä Hämeenlinnan keskustasta. Vankilan tontti muodostettiin kolmesta vanhasta tilasta, joiden maista osa oli kuusimetsää ja osa peltoa. Nykyisin Helsinki–Tampere -moottoritie kulkee vankilan itäpuolella. Vankila-alueen länsipuolella sijaitsee puolustusvoimien alue, jossa toimii maavoimien Panssariprikaati. Sairaalan pohjoispuolella on peltoja ja eteläpuolella pienteollisuutta.

Vankilaa lähdettiin alun perin 1960-luvulla rakentamaan naisvangeille, mutta kymmenen vuotta kestäneen rakentamisen aikana naisten vankiluku väheni, jolloin vankilaan sijoitettiin sen avautuessa vuonna 1972 myös miesvankeja. Vankila palautui jälleen naisvankilaksi heinäkuussa 2017. Vuonna 2018 vankilassa on 112 vankiselliä, ja vankiluku on noin 70.¹ Näiden lisäksi alueella toimii Van-

kiterveydenhuollon alainen vankisairaala. Vuonna 1986 toimintansa aloittaneessa vankisairaalassa on kolmisenkymmentä potilaspaikkaa sekä naisille että miehille. Vankisairaalan perustamisen lähtökoh-tana oli tarjota kokonaisvaltaisesti hoitoa fyysisissä sairauksissa, mutta ajan saatossa päihdevieroitus ja -kuntoutus, sekä niihin liittyvä psykiatrinen hoito, ovat nousseet merkittävälle sijalle.

Tämä rakennushistoriaselvitys käsittelee sekä vankilaa että vankisairaala, keskittyen niiden alkuperäiseen rakennuttamiseen, suunnitteluratkai-suihin, sekä toiminnassa ja rakennuksissa tapahtuneisiin muutoksiin. Tämän lisäksi tarkastellaan alueen muuta rakennuskantaa ja näiden rakennus-ten merkitystä osana vankila-aluetta. Nämä kyseiset rakennukset ovat vankilan kokonaissuunnitteluun alun perin kuuluneita, 1970-luvulla rakennettuja henkilökunnan asuintaloja, sekä myöhempiä tai väliaikaiseksi tarkoitettuja vankilaa ja sairaalaa pal-velevia sivurakennuksia. Uusinta rakennuskantaa edustava alueen porttirakennus on vuodelta 2003. Rakennuksia on yhteensä 12.

1 Osa vangeista on tällä hetkellä sijoitettuna vuonna 1985 valmistuneeseen vankisairaalaan.

Vankilarakennus on jakautunut toiminnallisesti seuraaviin osiin:

(A) lämpökeskus ja paja, sittemmin myös jalkinekorjaamo	(F) kappeli ja liikuntasali
(B) keittiö	(G) hallintola
(C) sellirakennus	(H) pesula
(D) äiti-lapsiosasto	(I) avo-osastot
(E) työhuone (ompelimo)	(J) poliklinikka

1970-luvun vankila

1970-luvun alussa valmistunut Hämeenlinnan vankila oli ensimmäinen täysin uusi vankilakokoonaisuus maassamme sitten vuonna 1938 valmistuneen Riihimäen keskusvankilan.² Se oli myös ainoa 1960–1970-luvulla rakennettu vankila. Muissa, jo olemassa olevissa vankiloissa, kuten Pelson, Huittisten, Keravan, Oulun ja Turun vankiloissa, rakennettiin tuona aikana lisärakennuksia vankila-alueelle.³ 1980–1990-luvuilla suurimmat muutokset maamme vankeinhoidossa kohdistuivat avolaitoksiin. Entisiä työsiirtoloita lakkautettiin ja entisiä koulukoteja siirrettiin vankeinhoitolaitoksen alaisuuteen avovankiloiksi.⁴ Vasta 1990-luvulla rakennettiin jälleen uudiskohteina suljettuja vankiloita, muun muassa Hämeen lääninvankila Kylmäkoskelle sekä Pohjois-Karjalan lääninvankila Pyhäselälle.⁵

Kun vankila valmistui, Hämeen linnassa olleet entiset keskusvankilan tilat suljettiin. Vanhan linnan alueelle jäi kuitenkin vielä toiminaan lääninvankilaosasto. Läänin- ja keskusvankilaa oli johdettu yhdessä vuodesta 1927, ja vuoteen 1993 asti tähän hallinnolliseen kokonaisuuteen kuului vielä Parolan ja Ojoisten työsiirtolat sekä Toijalan osasto.⁶ Vuonna 1992 valmistuneen uuden Kylmäkosken lääninvankilan myötä vankilatoiminta loppui Hämeen linnan alueella ja lääninvankila erotettiin omaksi organisaatioksi. Samalla Ojoisten työsiirtola lakkautettiin ja Toijalan osasto siirrettiin Kylmäkosken lääninvankilan alaisuuteen. Niiden tilalle perustettiin uusi Vanajan osasto Hämeenlinnan vankilan, silloisen keskusvankilan, alaisuuteen. Vanajan osasto on luonteeltaan avovankila ja sen yhteydessä toimii äiti-lapsi-yksikkö.⁷ Vuoteen 2006 asti Vanajan osasto, vankisairaala ja vankila toimivat yhden johtajan alaisuudessa, sittemmin kullakin yksiköllä on ollut oma johtaja.

Hämeenlinnan vankila toimi pitkään Suomen ainoana naisvankilana. 1990-luvulla tuli valtaan ajattelutapa, jossa korostettiin vankien erottelua

tehdyn rikoksen laadun ja rikoshistorian perusteella. Näin pyrittiin jakamaan muun muassa ensikertalaiset ja rikoksenuusijat. Tämän uskottiin parantavat vankiloiden turvallisuutta ja ehkäisemään ensikertalaisten rikoksenuusimista. Naisvankeja pyrittiin hajauttamaan eri vankiloihin. Nykyisin vankien sijoitteluperusteena on lähinnä kotipaikka, jonka mukaan vanki sijoitetaan kotipaikkansa alueelliseen vankilaan. Näin yhteydenpito läheisiin on helpompaa.⁸ Hämeenlinnan vankilassa on edelleen suurin osa Suomen naisvangeista, jolloin kotipaikkaperiaate ei ole täysin toteutunut.

2000-luvulla koko maan vankimäärä on vaihdellut kolmen ja neljän tuhannen vangin välillä. Naisia on vangeista vajaa kymmenen prosenttia.⁹ Vaikka naisten suhteellinen osuus vangeista on kasvanut, on vankien kokonaismäärä vähentynyt ja vankiluku on huomattavasti pienempi kuin se vankimäärä, jolle Hämeenlinnan vankilan mitoitettiin. Kun miesvangit siirtyivät pois Hämeenlinnan vankilasta vuonna 2017, on vankilassa runsaasti käyttämätöntä kapasiteettia.

1980-luvun vankisairaala

Vankilan tavoin myös 1986 toimintansa aloittanut vankisairaala on ainutlaatuinen kontekstissaan. Se on Suomen ainut erillinen vankiterveydenhuoltoon keskittyvä yksikkö. Vankisairaala suunniteltiin aikana, jolloin krooniset keuhkosairaudet olivat yleisiä vankien keskuudessa ja niiden hoitoon keskittyviä yksiköitä oli ollut muiden vankiloiden yhteydessä. Nyt haluttiin fyysisten sairauksien hoito keskittää yhteen yksikköön, jotta esimerkiksi välttyttäisiin tilanteista, joissa vanki on pitkään sairaalahoidossa yleisessä sairaalassa. Tällainen sairaalahoito vaati erikoisjärjestelyitä ja vartijahenkilökunnan läsnäoloa kyseissä hoitolaitoksessa.

² *Helsingin Sanomat* 18.10.1962.

³ *Helsingin Sanomat* 18.10.1962.

⁴ Kärjenmäki, suullinen tiedonanto 23.5.2018.

⁵ *Helsingin Sanomat* 16.3.1993.

⁶ Marttinen 2012, 126, 288.

⁷ Marttinen 2012, 290–292.

⁸ Kärjenmäki, suullinen tiedonanto 23.5.2018.

⁹ Tukesin säädöstietopalvelu, plus.edilex.fi/tukes/fi/he/20040263. Rikosseuraamuslaitoksen tilastollisen vuosikirjan (2017, 17) mukaan naisvankeja oli vuonna 2017 yhteensä 230, eli 8%. http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-tilastollinen vuosikirja/xD59k9cWF/RISE_Tilastoja_2017.pdf.

Pian vankisairaalan valmistumisen jälkeen krooniset keuhkotaudit vähenivät vankien keskuudessa. Sen sijaan päihdeongelmat lisääntyivät ja esimerkiksi krooninen hepatiitti on yleistynyt. Sairaalan toimintakenttää on muokattu tarpeen mukaan. Vankisairaalaan on tullut myös oma osastonsa naisvangeille, joka jäi puuttumaan alkuperäisistä suunnitelmista. Kuten vankila, myös vankisairaala mitoitettiin nykyistä suuremmalle vankimäärälle. Alkuperäinen paikkaluku oli 120, mutta potilaiden sairauksien moninaisuudesta johtuen hoidettavana on ollut kerrallaan huomattavasti pienempi määrä vankeja.

1.2

Tehtävä

Vuonna 1972 valmistuneen vankilan selleihin ei pääsääntöisesti tullut lainkaan wc-istuimia, eikä niitä ole muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta lisätty myöhemmin. Yhä edelleen 40 selliä on niin sanottuja paljusellejä, joissa on kiinteän wc-istuimen sijaan yöastiat. Euroopan neuvoston kidutuksen vastainen komitea ja eduskunnan apulaisoikeus-asiamies ovat toistuvasti huomauttaneet Suomea paljusellien käytöstä. Tämän lisäksi vankilarakennuksessa on todettu jonkin verran kosteusvaurioita ja sisäilmaongelmia, sen talotekniikka on vanhentunut ja rakennus koetaan tehottomaksi.

Rakennushistoriaselvitys laadittiin tilanteessa, jossa vankila-alueelle ollaan toteuttamassa uutta vankilarakennusta. Kolme henkilökunnan asuinkäyttöön rakennettua rivitaloa ja saunarakennus on tarkoitus purkaa syksyllä 2018. Tätä ennen Museovirasto oli katsonut tarpeelliseksi laatia Hämeenlinnan vankilasta ja siihen liittyvistä rakennuksista rakennushistoriaselvityksen.¹⁰ Puretavien rivitalojen tuntumaan on tarkoitus vuoden 2019 keväällä lähteä rakentamaan uutta 100-paikkaista vankilarakennusta.

Uuden vankilan rakentamisen myötä Suomesta poistuvat käytöstä viimeisetkin paljusellit. Samalla pyritään jälleen keskittämään vankilatoimintaa. Tällä hetkellä Hämeenlinnan vankilan lisäksi viidessä muussa Suomen vankilassa on naisvankeja. Vanhan vankilarakennuksen tulevaisuus on uuden vankilan valmistumisen jälkeen avoin.

Työn tarkoituksena on dokumentoida purettavat rakennukset ja vankila-alueen nykytila vuonna 2018. Rakennuksia käsitellään yleispiirteisesti sisä- ja ulkotilojen osalta, sekä tarkastellaan niihin liittyviä pihoja. Alueen 12 rakennuksesta on laadittu rakennuskortit, joissa esitetään tiivistetysti rakennusten perustiedot, suunnitteluperiaatteet, säilyneisyys ja keskeiset ominaispiirteet.

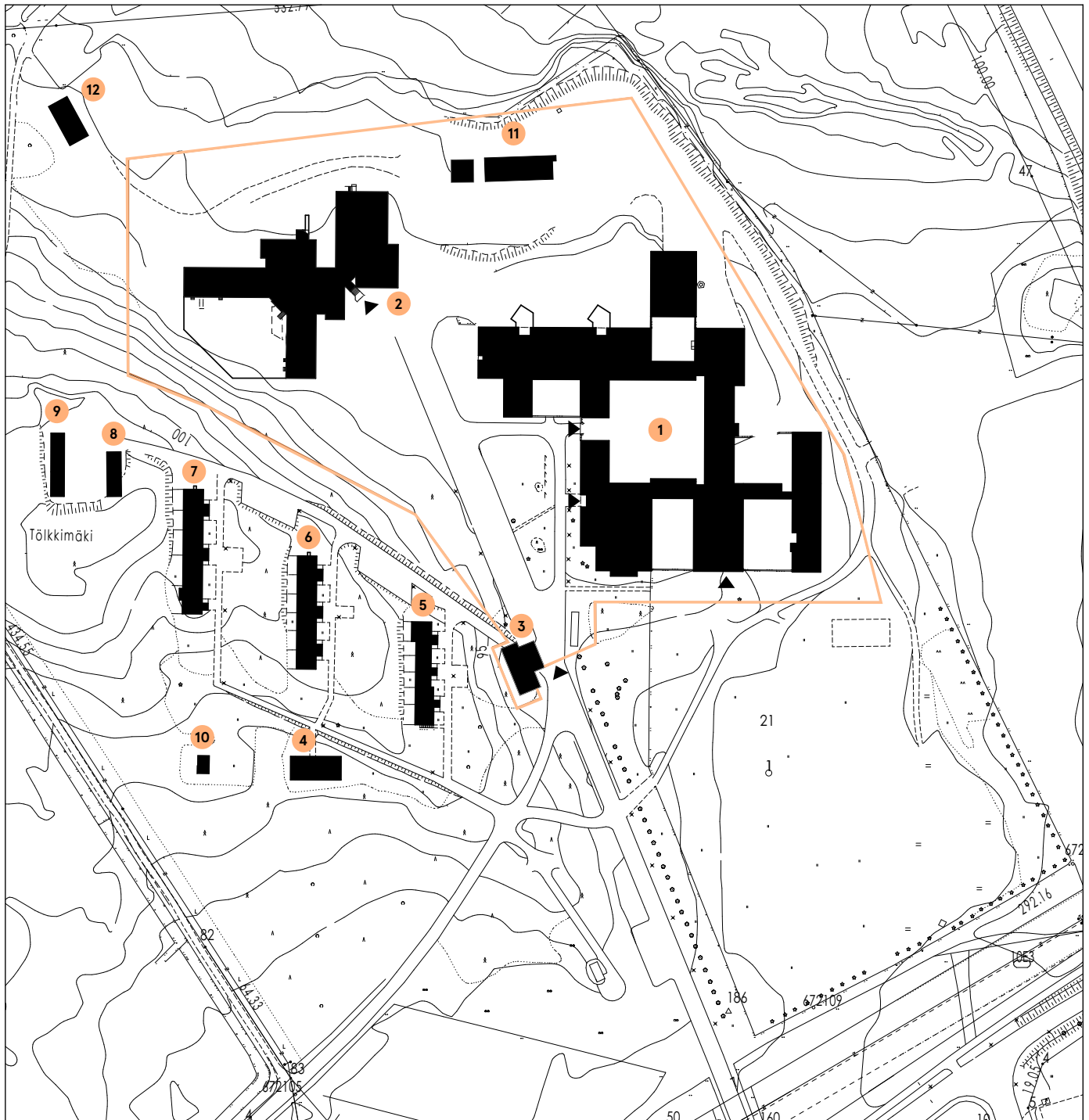
Käsillä olevassa raportissa esitetään tulokset tekstin, kaavioiden ja kuvien muodossa. Johdannossa kuvataan kohteen rajauksen ja tehtävänannon lisäksi kiinteistön perustiedot ja esitetään alueen kehitys kolmen kaavion avulla. Luvussa 2 tarkas-

tellaan alueen rakentumista, alkaen vankilarakennuksesta, joka esitetään sekä sanallisesti että piirustuksin ja kaavioin. Muutoshistoria kattaa laajennus- ja muutostyöt, sekä käyttöhistorian. Tässä yhteydessä kuvataan lyhyesti Hämeenlinnan vankilan toimintaan heijastuneet, Suomen vankeinhoitoon vaikuttaneet muutokset lainsäädännössä ja yhteiskunnan asenteissa vankeinhoitoa kohtaan 1970-2000-luvuilla. Luvussa kolme käsitellään vankisairaalan rakentamista, suunnitteluratkaisua, sekä toiminnallisia muutoksia. Luvussa 4 kuvataan alueen rakennusten ja pihojen muutosta pääpiirteissään. Luku 5 sisältää rakennuskortit. Sanallisen kuvauksen lisäksi rakennuskorteissa on esitetty mahdollisuuksien mukaan osa rakennuksen alkupe- räispiirustuksista ja nykytilavalkuvia. Luku kuusi käsittää yhteenvedon.

Työhön on sisältynyt arkisto- ja kirjallisuustutkimusta, kenttätöitä ja eri lähteistä peräisin olevan tiedon yhdistämistä ja analysointia. Alueella suoritettiin katselmus kesäkuussa 2018, jonka muistiinpanot on esitetty rakennuskorteissa sekä vankilan ja vankisairaalan säilyneisyysinventoinneissa. Rakennukset ja piha-alueet on dokumentoitu valokuvaamalla. Osa kuvista on valittu tähän raporttiin ja varustettu kuvatekstein.

Työn lähteinä on käytetty vanhoja asemapiirroksia, karttoja, valokuvia, arkkitehtipiirroksia sekä vankilan ja Senaatti-kiinteistöjen arkistosta saatavilla olevia rakennuttamiseen ja muutostöihin liittyviä asiakirjoja. Suunnitteluaineistoa on vankilan arkistossa runsaasti niin vankilan kuin sairaalan osalta, sekä dokumentteja muutostöistä 1970–1990-luvulla. Selvityksen tärkeimpiin painetuihin lähteisiin kuuluu vankilan entisen johtajan Seppo Marttisen (2012) historiateos *Hämeenlinna vankilakaupunkina*. Muita lähteitä ovat eri aikakausien lehtiartikkelit, rakennuksista laaditut kuntotutkimusraportit, sekä henkilökunnalta saadut tiedot. Sekä vankilan että vankisairaalan henkilökunta on ollut erityisen suureksi avuksi kirjallisten lähteiden hankinnassa, niistä saatujen tietojen tarkistamisessa ja inventoinnin järjestämisessä. Käytetyt lähteet käyvät ilmi lähdeluettelosta ja tekstissä on käytetty alaviitteitä.

¹⁰ Museovirasto 2017.

1 Vankila, 1972	7 Asuinrakennus 3, 1972
2 Vankisairaala, 1985	8 Asuinrakennusten autokatos 1, 1970-luku
3 Porttirakennus, 2003	9 Asuinrakennusten autokatos 2, 1970-luku
4 Henkilökunnan sauna, 1972	10 Grillikatos, 1980-luku
5 Asuinrakennus 1, 1972	11 Parakkirakennus ja varastokatos, 1985 ja 1972
6 Asuinrakennus 2, 1972	12 Varastorakennus "Toivola", 1982

1.3

Perustiedot

Kohteen nimi: Hämeenlinnan vankila

Aikaisemmat nimet tai nimitykset:

1964–1993 Hämeenlinnan läänin- ja keskusvankila

1993–2000 Hämeenlinnan keskusvankila

2000– Hämeenlinnan vankila

Rakennettu: 1964–2003

Rakennusten lukumäärä: 12

Rakennuttaja: Rakennushallitus

Arkkitehti: Henno Kamppuri: vankila, henkilökunnan asuinrakennukset ja sauna; Veli Paatela: vankisairaala; Rakennussuunnittelutoimisto Hannu Elfving Oy: porttirakennus; muiden tuntematon.

Osoite: Pikku-Parolantie 7

Kiinteistötunnus: 109-010-0021-0001

Senaatti-kiinteistöjen kiinteistötunniste: 204687

Senaatti-kiinteistöjen hallinnollinen kiinteistötunnus: 102916

Kaupunginosa: Hämeenlinnan 10. kaupunginosa

Kortteli: 21

Tontti: 151

Laajuustietoja

Kerrosala yhteensä: 21 615 m²

Bruttoala yhteensä: 29 624 m²

Tontin koko: 217 168 m²

Omistus

1962–2001 Oikeusministeriön vankeinhoito-osasto, vuodesta 2001 Rikosseuraamuslaitos

2001 alkaen Senaatti-kiinteistöt, aiemmin valtion kiinteistölaitos.

Asemakaavahistoria

Kortteli on merkitty YN-merkinnällä naisvankilarakennusten korttelialueeksi voimassa olevassa asemakaavassa, joka vahvistettiin 19.6.1963. Korttelin eteläisessä osassa kulkee voimansiirtoalueeksi merkitty kaistale. Kohde on ajantasaisessa yleiskaavassa merkitty PY-merkinnällä julkisten palveluiden ja hallinnon alueeksi. Rakennuksia ei ole suojeltu.

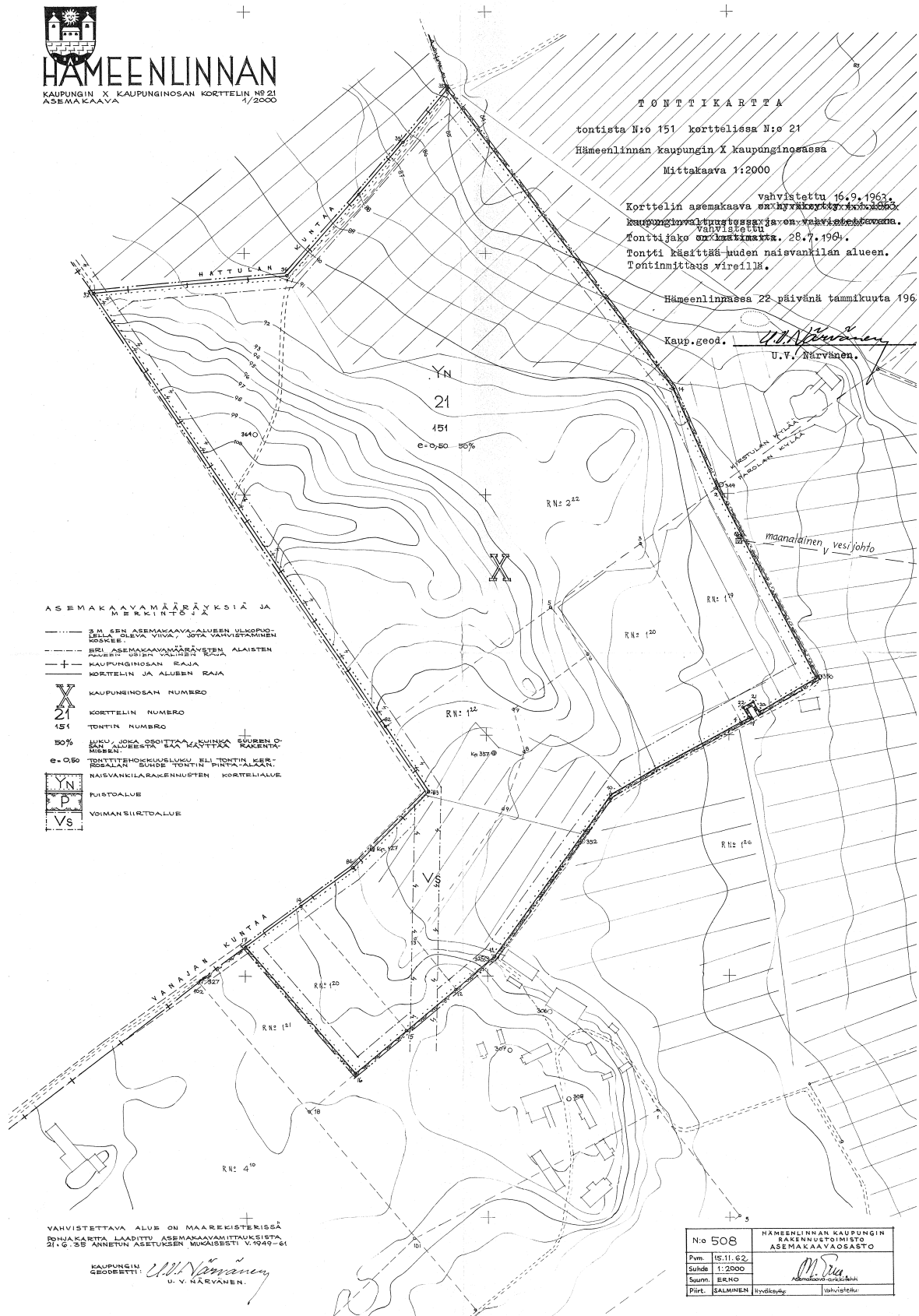
Tonttihistoria

Vuonna 1965 suoritettiin tontinmittaus

Hämeenlinnan kaupungin toimesta. Vuosina 1962 ja 1963 valtion haltuun tulleet neljä tilaa, joista kolme sijaitsi Parolan kylässä ja yksi Kirstulan kylässä, määriteltiin kyseisessä toimituksessa tontiksi, joka merkittiin kiinteistönä tonttirekisteriin. Tontti merkittiin yleisen rakennuksen tontiksi, jota koski asemakaava 16.9.1963 ja tonttijako 28.7.1964.¹¹ Tontti merkittiin tonttirekisteriin 11.8.1965. Vankirakennuksen rakentaminen aloitettiin poikkeusluvalla ennen kuin tonttijako oli vahvistettu ja tontti merkitty tonttirekisteriin.¹²

¹¹ Hämeenlinnan kaupunki, tontinmittaus 33/65. Vankilan arkisto.

¹² Sisäasiainministeriön päätös 1964. Vankilan arkisto.

Tontin numero 151 korttelissa 21 asemakaava vahvistettiin 16.9.1963 ja tonttijako vahvistettiin 28.7.1964. Asemakaavassa tontti on merkitty naisvankilarakennusten korttelialueeksi merkinnällä YN. Tontin länsireunassa kulkee voimansiirtoalue merkinnällä VS. Merkintöjen mukaan tontin tehokkuusluku on 0,50 ja 50 % alueesta saa käyttää rakentamiseen. Vankilan arkisto.

Vankila

2.1

Uuden keskusvankilan suunnittelun lähtökohdat ja vaiheet

Hämeenlinnalla on pitkä historia vankilakaupunkina. Naisvankila oli toiminut kaupungissa vuodesta 1881 Hämeen linnan yhteydessä. Vanhan linnarakennuksen epäsopivuutta kyseiseen käyttötarkoitukseen kritisoitiin laajasti jo 1900-luvun alkupuolella. Asianmukaisten tilojen rakentamista naisvangeille valmisteltiin 1920-luvulla vankeinhoitolaitoksen taholta,¹³ ja vuonna 1931 hallitus teki periaatepäätöksen siirtää naisvankila pois linnasta. Aluksi suunnitelmissa oli, että naiskeskusvankila rakennettaisiin vankeinhoitolaitoksen haltuun vuonna 1925 tulleen Ojoisten sotilasvirkatalon maille. Yksi vankilarakennus ehdittiin rakentaa ennen talvi- ja jatkosotaa, jonka jälkeen sotilasvirkatalon entiset maat päätettiin antaa siirtoväen asuttamiselle ja näin kariutui hanke vankilarakentamisesta tälle alueelle.¹⁴ Viereisen Ojoisten kartanon maat säilyivät vankeinhoitolaitoksen hallinnassa, mutta siellä toimi ja toimii yhä edelleen miesvankien avo-osasto. Suunnitelmat yli 500-paikkaiselle naisvankilalle ehdittiin kuitenkin jo laatia.

Ojoisiin ennen sotaa rakennettu vankilarakennus muutettiin sotien jälkeen miesvankien tuberkuloosiparantolaksi ja toimi tässä käytössä poikkeuksellisen pitkään. Vaikka tuberkuloosin hoito parani 1950-luvulta alkaen ja parantolapaikat vähenivät sen seurauksena, Ojoisten parantola toimi vuoteen 1986. Senkin jälkeen Hämeenlinnan vankilan yhteyteen rakennettuun vankisairaalaan tuli oma osasto keuhkotautien hoitoon.¹⁵

Kun Ojoisten vankilasuunnitelmat kariutuivat, etsittiin vaihtoehtoisia ratkaisuja. Maanlunastuslautakunta, tarkastusoikeus, sekä maatalousministeriön asutusasiainosasto olivat nyt yksimielisesti sitä mieltä, että uuden vankilan tulisi sijoittua kaupunkiasutuksen ulkopuolelle. Uusi periaatepäätös naisvankilan rakentamisesta tehtiin vuonna 1959 ja vuoden 1961 valtion tulo- ja menoarvioesityksessä esitettiin määrärahaa varattavaksi rakennustöille. Esityksessä hankkeen kokonaiskustannusarvioksi annettiin 304 500 000 markkaa.¹⁶

Laskelma rakennushankkeen kokonaiskustannukseksi perustui oletukseen, jossa rakennustyövoimana olivat vangit. Tuona aikana vankityövoiman käyttö rakennushankkeissa oli yleistä. Vankityövoimalla ei rakennettu yksinomaan vankirakennuksia, vaan vankityövoimaa käytettiin esimerkiksi Helsingin yliopiston laitosrakennusten rakentamisessa 1930–1960-luvulla.¹⁷ Vankien työsiirtolat sekä vankisiirtolat rakensivat 1950–60 luvulla etenkin valtateitä ja lentokenttiä, ja olivat sekä yksityisomisteisen että valtio-omaisteisen teollisuustuotannon työvoimaa. Vanki- ja työsiirtoloiden suosio perustui siihen, että näissä laitoksissa vankien rangaistusaika tuli yhteiskunnalle edullisemmaksi kuin perinteisissä vankiloissa, vaikka vangit saivat työstään palkkaa. Sittenmin näiden laitosten lukumäärä romahti 1960- ja 1970-lukujen taitteessa.¹⁸

Paikka uudelle vankilalle löytyi Pikku-Parolasta, josta vuonna 1962 Hämeenlinnan kaupunki

¹³ *Helsingin Sanomat* 10.1.1928.

¹⁴ Marttinen 2012, 265–266.

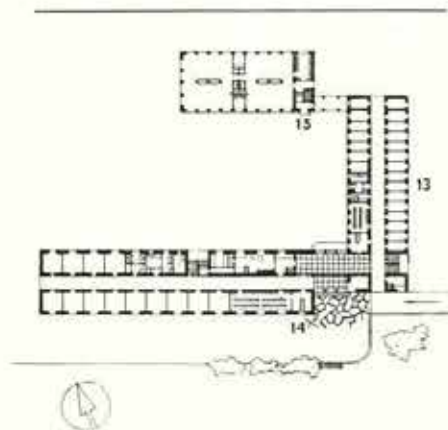
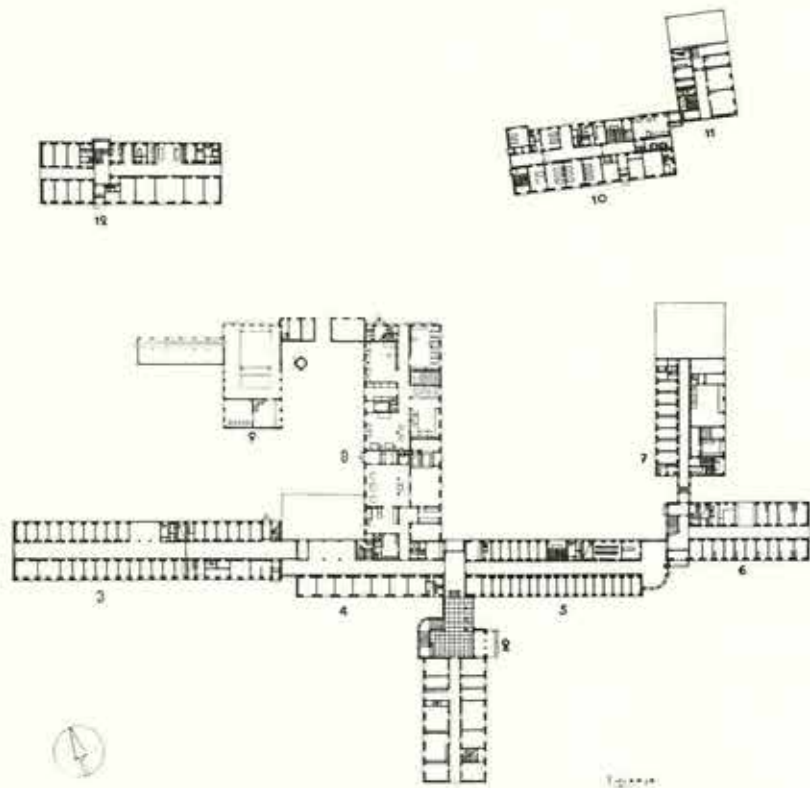
¹⁵ Marttinen 2012, 266–268.

¹⁶ Marttinen 2012, 269.

¹⁷ *Helsingin Sanomat* 18.10.1962; ark-byroo 2007, 17.

¹⁸ Pajujoja 1993, 68–71.

Hämeenlinnan naisvankila.

Vankilan arkistossa säilynyt illustraatio ja pohjapiirustus koskien 1930-luvun suunnitelmia. Ojoisiin vuonna 1939 valmistunut rakennus, joka oli tarkoitettu vankilakokonaisuuden työhuonerakennukseksi, toimi sittemmin vankisairaalan rakentamiseen saakka tuberkuloosiparantolana. Muita suunnitelmien mukaisia rakennuksia ei koskaan rakennettu.

luovutti vankilalle kustannuksetta tontin. Lahjoitus käsitti kolme tilaa ja määräalan neljänneestä tilasta. Luovutuksen ehtona oli, että alueelle tuli vankilatoimintaa. Kaupunki sitoutui rakennuttamaan omalla kustannuksellaan vankilan tarvitsemat sähkö-, vesi-, ja viemäriliittymät, sekä liittämään nämä kaupungin verkkoon. Tämän lisäksi kaupunki sitoutui vielä rakentamaan tien kiinteistön rajalle sekä aloittamaan asemakaavan muutoksen, jonka tavoitteena oli varata vankila-alueen ympäristöön suoja-alue.¹⁹

Tilaohjelma

Vankilan huonetilaohjelma valmistui 1962 ja samana vuonna esitettiin myös ensimmäiset luonnospiirustukset. Huonetilaohjelma sai hyväksynnän vuonna 1963 valtion rakennusohjelmatoimikunnassa. Tässä suunnitelmassa oli muun muassa oma sairaalaosasto poliklinikalla, yleinen sairaalaosasto, sekä pienet osastot tuberkuloosi-, neuroosi- ja mielisairaspotilaille. Vankiosastoja oli nykyisten vankeus-, sakko- ja tutkintovankien lisäksi myös aikakauden mukaisesti kuritushuone- ja pakkolaitosvangeille. Pääosa vangeista oli tarkoitus sijoittaa rakennuskompleksin keskelle sijoittuvaan korkeaan rakennusosaan, joka jaettiin eri osastojen kesken. Pakkolaitosvangit²⁰ oli eristetty muista vangeista vakavien rikkomustensa takia vankilaan tulevan teollisen pesulan viereen ja samaan osaan suunniteltiin tulevan vankien vastaanotto-osasto.

Luonnokset, rakennustapaselostus ja kustannusarvio hyväksyttiin 1963 rakennushallituksessa.²¹ Jo alkuperäisissä suunnitelmissa vain tutkintovankien

ja eristysosaston selleihin tuli wc-istuin itse sellitilaan, muuten wc-tilat oli tarkoitus rakentaa jaetuiksi käytävien varsille. Vankilaosastojen yhteiset päivä- ja ruokailutilat toteutettiin käytävätilojen laajennuksina, eli ne olivat osa selliosaston keskikäytävää ja suorassa yhteydessä siihen. Vankilarakennukseen sijoittuvat toimistohuoneet mitoitettiin keskimäärin 10 neliömetrin kokoisiksi. Johtajalle varattiin 30 neliömetrin kokoinen huone, sillä myös vankilan yhdeksänhenkinen johtokunta kokousti tässä tilassa. Yhteensä vankilasuunnitelma sisälsi vankila- ja työhuonetiloja 23 000 m³, hallinto- ja talousosastoja sekä äiti-lapsiosastolle varattuja tiloja 10 000 m³.

Alkuperäisiin ajatuksiin kuului myös, että vankilan alueelle sijoittuisivat asumaan työsuhdeasuntoihin vankilan avainhenkilöt, kuten johtaja, apulaisjohtaja, talouspäälikkö, pastori, vartiopäälikkö, ja konemestari. Lisäksi oli tarkoitus rakentaa asuintiloja sairaanhoitajille ja lastenhoitajille, sekä asuntola muulle henkilökunnan jäsenistölle. Suunnitelmissa oli 50 kappaletta henkilökunnan asuntoja, yhteensä 3 000 m³.

Alustavien suunnitelmien jälkeen hankkeen suuruus kasvoi. Vuoden 1964 suunnitelmissa, jotka Rakennushallitus hyväksyi, työmaan kokonaistilavuudeksi esitettiin 60 000 m³, eli 60 % alkuperäistä suurempaa kokonaisuutta. Näiden suunnitelmien mukaisesti aloitettiin rakennustyöt. Seuraavan keran kun tilaohjelmaa tarkasteltiin vuonna 1969, sitä vuorostaan karsittiin. Rakennustyöt olivat tuolloin pitkällä. Nyt pois jäivät sairaalaosasto ja pohjoisimmaksi siiveksi suunniteltu työhuoneosasto. Sen sijaan alkuperäisessä suunnitelmassa sairaalaosastoksi merkitty siipi muutettiin pienennettynä työhuoneosastoksi. Henkilökunnan asuntojen määrää vähennettiin yhdeksällä. Lopulliset lukemat olivat tällä suunnitelmalla 50 800 m³ ja 7 300 m².²²

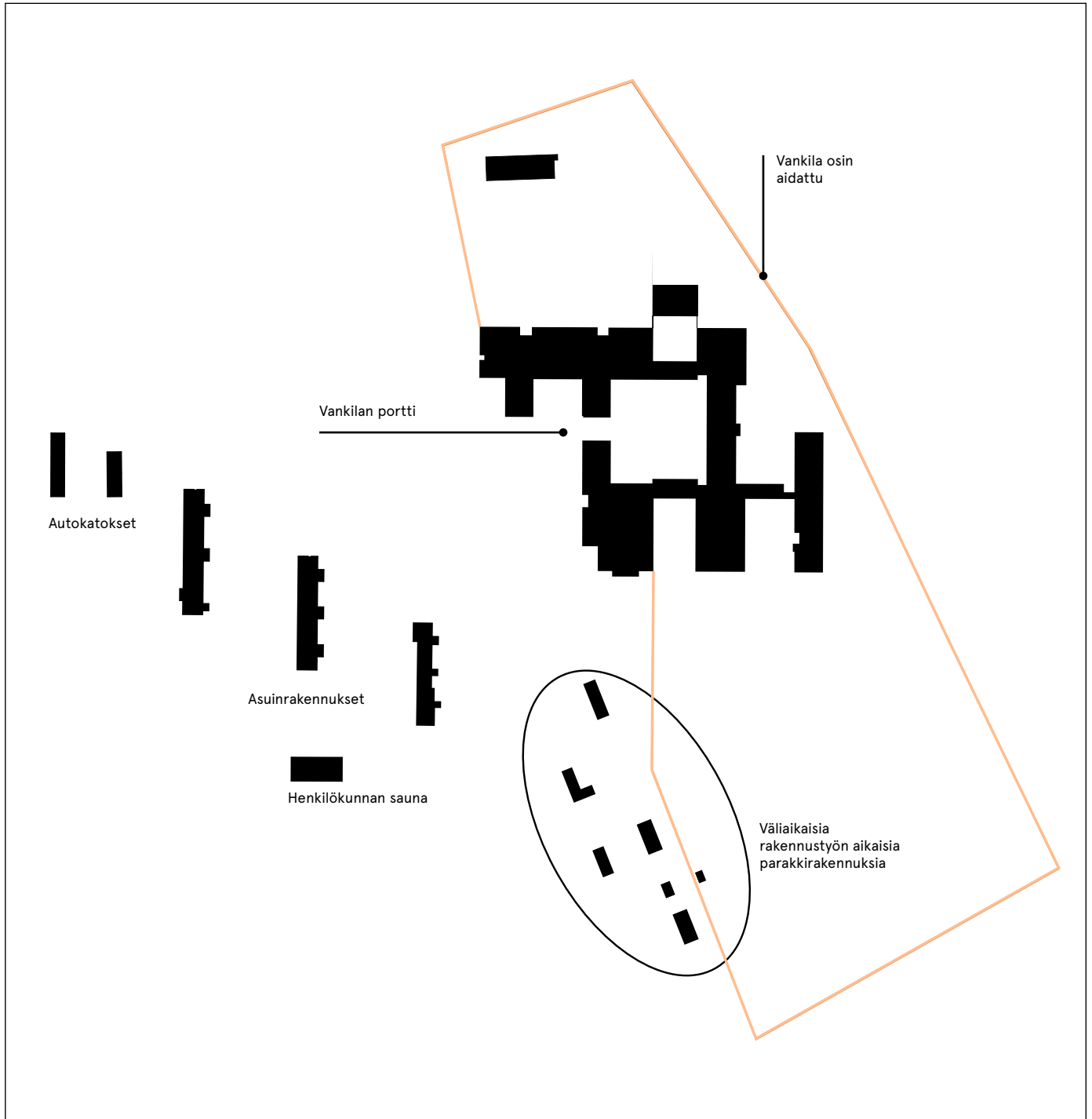
19 Marttinen 2012, 270–271; 9.5.1962 päivätty lahjakirja vankilan arkistossa.

20 Pakkolaitos-käsite poistui vankeuslain uudistamisen myötä 2006.

21 Rakennuttamiseen liittyvät asiakirjat, vankilan arkisto.

22 Marttinen 2012, 269.

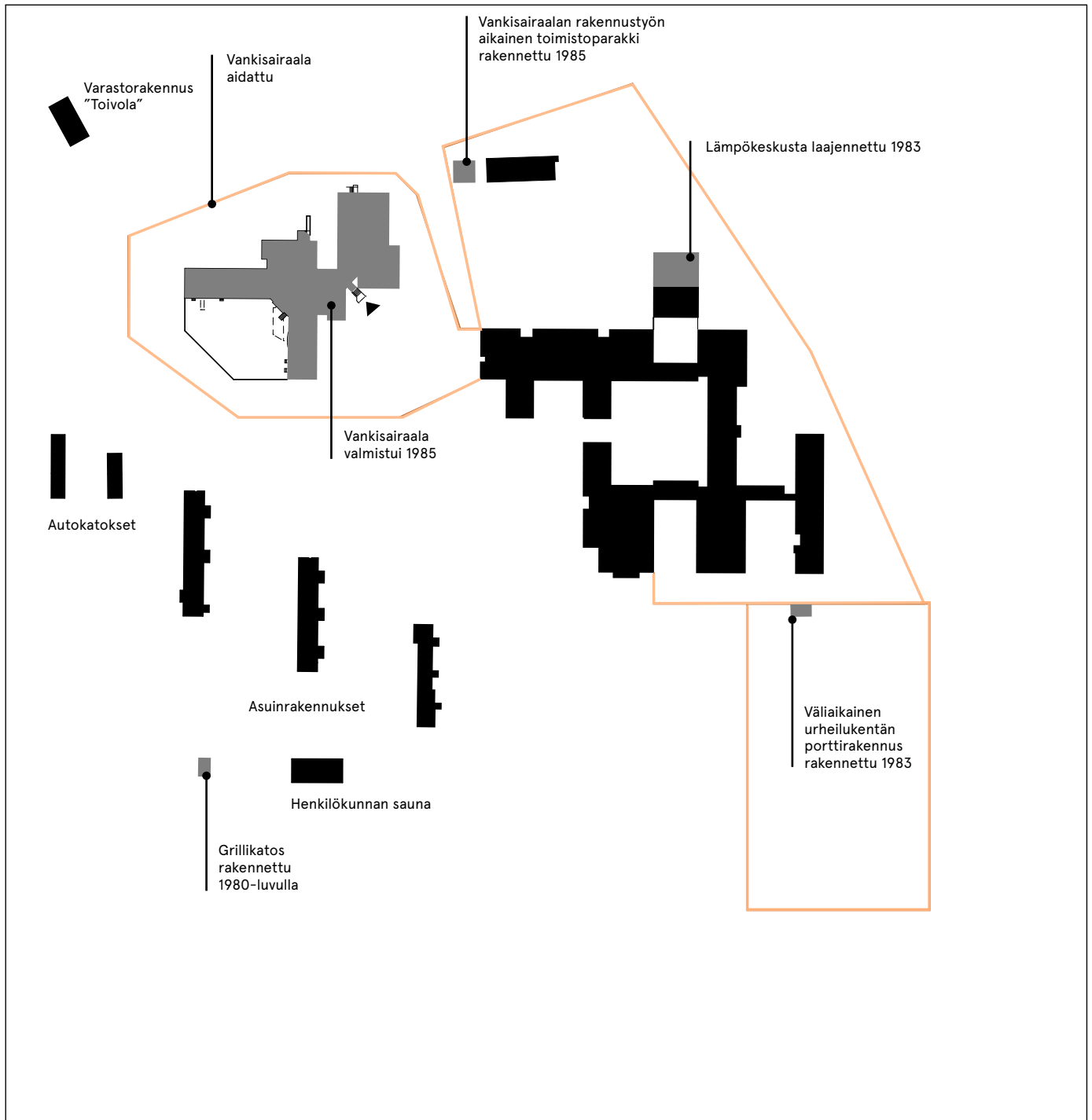
Vankilan alue 1974

 vankila-alueen alkuperäisiä rakennuksia

Vankila-alue vuonna 1974, kun vankila-alue oli valmistunut vaiheittain. Vankilarakennus oli otettu käyttöön vuonna 1972. Rakennuksia viimeisteltiin ja ja pihatöitä tehtiin vielä seuraavina vuosina. Samaan aikaan vankilarakennuksen kanssa rakennettiin henkilökunnalle asuinrakennuksia. Työmaata palvelleet parakit purettiin rakennusten valmistuttua.

Vankilan alue 1986

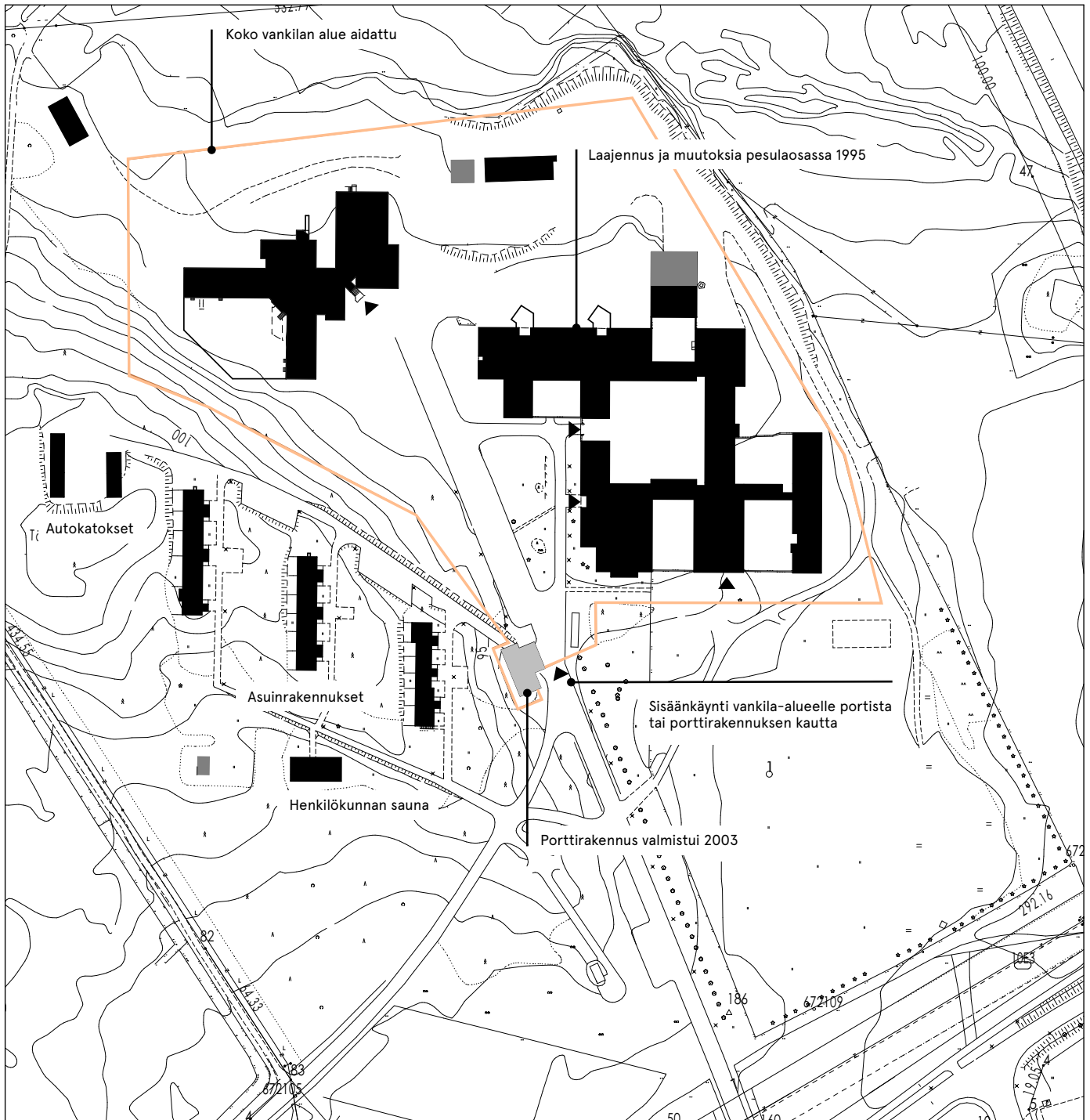
vankila-alueen alkuperäisiä rakennuksia

1980–2002
uudisrakennukset

Vankila-alue vuonna 1986, kun vankisairaala aloitti toimintansa. Sekä vankila että vankisairaala olivat erikseen aidatut.

Vankilan alue 2018

vankila-alueen alkuperäisiä rakennuksia

1980–2002
uudisrakennukset

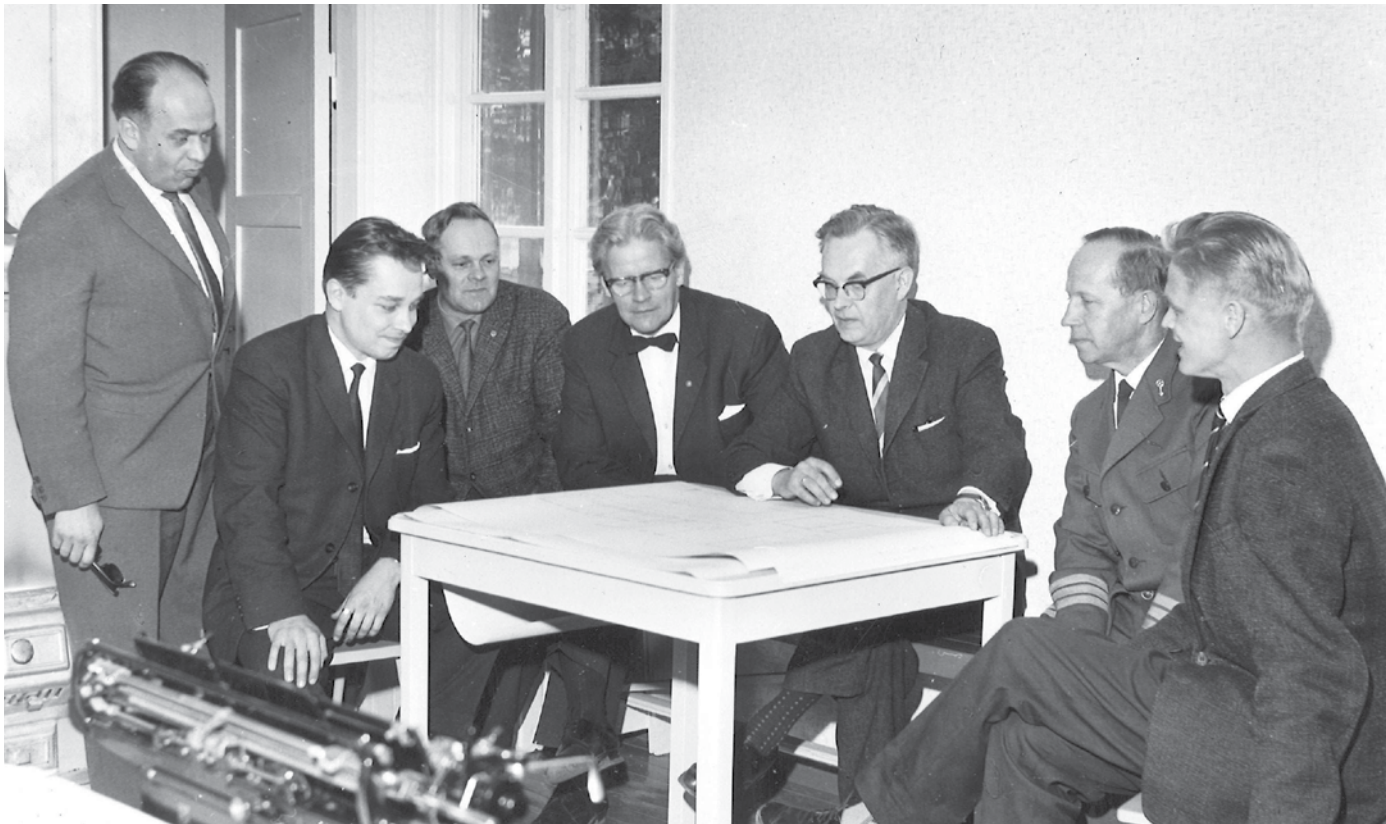

2003–2018
uudisrakennukset

Nykytila. Aluetta kiertää yksi yhtenäinen aita, kulunvalvonta hoidetaan keskitetysti.

2.2

Suunnittelija Henno Kamppuri

Henno Kamppuri, istumassa pöydän päässä, kuvassa keskellä, esittelemässä suunnitelmia oikeusministeriön vankeinhoito-osastolle. Kuvaaja ja kuvausajankohta tuntematon. Vankilan arkisto.

Uuden vankilakokonaisuuden suunnittelusta ja rakentamisesta vastasi oikeusministeriön vankeinhoito-osasto. Pääarkkitehtinä toimi vankeinhoito-osaston Henno Kamppuri. Arkkitehti Henno Orvo Pellervo Kamppuri (1909–1980) valmistui arkkitehdiksi Teknillisestä korkeakoulusta 1935. Valmistumisensa jälkeen hän toimi aluksi arkkitehti Jalmari Lankisen toimistossa Viipurissa 1936–1939, sitten Askon Tehtaat Oy:n rakennusosaston arkkitehtina Lahdessa 1940–1941, A. Ahlströmin Varkauden tehtaiden puuteollisuusosaston arkkitehtiosaston päällikkönä 1944–1946, ja Ylä-Kokemäenjoen seutukaavaliiton suunnittelijana 1948–1955. Hänellä oli tämän lisäksi oma toimisto vuodesta 1939 alkaen. Pisimmän uran Kamppuri teki oikeusministeriössä, jonka arkkitehtinä hän toimi 1957–1974.²³

23 Suomen korkeakouluinsinöörit ja arkkitehdit 1956, 319; Diplomi-insinöörit ja arkkitehdit 1973, 231; Diplomi-insinöörit ja arkkitehdit 1982, 1132.

Hämeenlinnan vankila on epäilemättä Kamppurin merkittävin työ oikeusministeriön alaisuudessa. Vaikka hänen suunnittelemiin kohteisiin kuuluu myös usea muu vankilarakennus, esimerkiksi Kervan, Konnunsuon ja Sukevan vankiloihin, olivat nämä luonteeltaan vanhan vankila-alueen täydennysrakentamista. Hämeenlinna oli ainoa Kamppurin kohteista, jossa hän sai suunnitella alueen pääasiallisen vankilarakennuksen sekä kokonaisuutta täydentäviä sivurakennuksia.²⁴ Eräänlaisena tunnustuksena tästä työstä voidaan pitää Hämeenlinnan valintaa vuonna 1975 julkaistun *Prison Architecture* -selvitykseen, jossa esiteltiin 27 ajanmukaista vankilaa 14 eri maasta.²⁵

24 Sukevan vankila-alueelle hän suunnitteli vuonna 1966 valmistuneen pesulan, saunan ja lämpökeskuksen sisältävän rakennuksen sekä vuonna 1970 valmistuneen rivitalon asukkaille (Arkkitehtitoimisto Jorma Teppo Oy 2017, 125–132). Konnunsuolle teki sauna-pesutuparakennuksen muutossuunnitelmat vuonna 1973 (Arkkitehtitoimisto Hannu Puurunen Oy 2010, 186).

25 Di Gennaro et al. 1975.

Kamppuri oli arkkitehtuurin lisäksi lahjakas muusikko. Hän muun muassa toimi vuosina 1940–1941 Lahden kaupungin orkesterin I. viulun soittajana. Lisäksi hän kirjoitti seutukaavoituksesta alan lehdistöön ja osallistui arkkitehtikilpailuihin. Hän sai muun muassa kolmannen sijan Sortavalan seurahuoneen kilpailussa 1937, ja kolmas sija tuli myös Kouvolan sankarihauta-alueen kilpailussa 1943. Näiden lisäksi Kamppurin työ tuli lunastetuksi Teknillisen korkeakoulun korjausta koskevassa kilpailussa 1933, ja kansakoulujen tyyppikilpailussa vuonna 1949. Kamppuri ehti olla myös aktiivisesti mukana erilaisissa järjestöissä ja luottamustoimissa.²⁶

Henno Kamppuri laati alkuperäiset suunnitelmat uuden naisvankilan massoitelusta ja tilaratkaisuista, mutta tarkemmat työpiirustukset laati arkkitehtuuri-toimisto Olavi Lahtinen & Co. Näin oli toimittu myös 1960-luvun alkupuolella valmistuneen

Keravan vankilan poikaosaston kohdalla.²⁷ Hämeenlinnan rakenteiden suunnittelusta vastasi insinööritoimisto Torsten Fredriksson, lvi-suunnittelusta insinööritoimisto Granlund & Oksanen ja sähkösuunnittelusta insinööritoimisto Eino Ranta-Aho. Sekä Torsten Fredrikssonin että Granlund & Oksanen toimistot olivat olleet vastaavissa rooleissa myös Keravan vankilan rakennushankkeissa. Joko itse Kamppurilla, tai yleisemmin vankeinhoito-osastolla, vaikuttaa olleen vakiintuneet yhteistyökumppanit.

26 Suomen korkeakouluinsinöörit ja arkkitehdit 1956, 319; *Diplomi-insinöörit ja arkkitehdit* 1973, 231; *Diplomi-insinöörit ja arkkitehdit* 1982, 1132.

27 Arkkitehtitoimisto Okulus 2011a, 76.

Arkkitehti Kamppuri, kuvassa oikealla, esittelemässä rakennustyömaata. Takana näkyy työmaata varten rakennettuja väliaikaisia parakkirakennuksia.

2.3

Rakennuttamisen kuvaus

Vankilan suunnittelijana ja rakentajana toimi oikeusministeriön vankeinhoito-osasto, rakennuttajana rakennushallitus. Vain erikoistöihin, kuten lvis-töihin, palkattiin ulkopuolisia ammattilaisia. Pääsääntöisesti töitä tekivät vangit. Sekä ammattitaitoisia että todennäköisesti myös osaksi kokemattomia vankeja ohjasivat vankilan työmestarit, vastaavana mestarina toimi työmaalle palkattu rakennusmestari.

Hämeenlinnan vankilan rakennustöiden oli alun perin tarkoitus alkaa vuonna 1962 ja valmista piti oleman neljässä vuodessa.²⁸ Vuoden 1962 lopulla pidettiin uudelle vankilalle rakennetun tien vastaanotto- ja tarkastustilaisuus.²⁹ Rakennustyöt aloitettiin alkuperäisestä aikataulusta jäljessä vuonna 1963, jolloin ensin rakennettiin töihin osallistuville 80 vangille majoitus-, varasto-, toimisto- ja ruokalaparakit, sekä puuvaja ja sauna, työmaan ajaksi. Puisia parakkeja tuli seitsemän ja ne sijaitsivat vankila-alueelle johtavan tien kumminkin puolin. Parakkien osalta lopputarkastus pidettiin lokakuussa 1963 ja itse vankilan ensimmäisen vaiheen rakennuksille myönnettiin rakennuslupa 24.4.1964.³⁰

Vankiasiirtola aloitti toimintansa toukokuussa 1964. Rakennustyöt aloitettiin välittömästi lämpökeskuksesta ja vankilaosastosta, joiden perustukset paalutettiin toukokuussa.³¹ Rakennuksen peruskivi muurattiin 28.11.1964. Työt etenivät siten, että ensin valmistui vankilaosasto vesikattoon 1967, jonka jälkeen aloitettiin hallinnon käyttöön tulevien tilojen perustukset. Harjannostajaisia vietettiin elokuussa 1968.³² Hallinto-osan rakennustöitä ja selliosaston sisustamistöitä suoritettiin vuosina 1968–1969. Vuonna 1969 aloitettiin myös pesulaosan rakennustyöt. Tämän kolmannen rakennusvaiheen rakennuslupaa anottiin marraskuussa 1968, ja lupa myönnettiin seuraavan vuoden tammikuussa.³³ Vuonna 1970 jatkettiin edelleen vankilaosaston sisustustöitä ja aloitettiin myös hallinto-osan ja pesulan sisustustyöt.

Vankila otettiin käyttöön toukokuussa 1972, jolloin vangit saattoivat muuttaa selliosastolle ja henki-

lökunta asuinrakennuksiin. Tätä ennen, toukokuun 12. päivä suoritettiin loppukatselmus vankilassa ja sen hallinto-osassa.³⁴ Vankeja oli aluksi 140, joista 70 naista ja 70 miestä. Rakennuksen ulkopuoliset työt olivat kuitenkin kesken ja työhuonerakennuksen rakentamistyöt jatkuivat. Se valmistui 1973 ja rakennuksen lopputarkastus pidettiin syyskuussa 1974.³⁵ Viimeisimpänä vasta vuoden 1979 helmikuussa pidettiin työhuonerakennuksen kangasvarasto-osan lopputarkastus.³⁶ Myös ulkotöitä tehtiin useampi vuosi vankilan toiminnan käynnistymisen jälkeen. Muun muassa vuonna 1975 rakennuksen sokkelit rapattiin, rakennuksen ympäristö täytettiin maalla, ja kylvettiin nurmikkoa.

Rakennustöitä jarrutti resurssipula. Vuosittaiset määrärahat loppuivat yleensä kesken ennen vuoden loppua. Työvoimaa oli paikalla ajoittain vain kymmenisen hengen verran, ja tyypillisesti työvoimaa oli huomattavasti alle parakkien 80 hengen mitoituksen.

Työmaajärjestelyissä tapahtui tiuhaan muutoksia. Vuoden 1964 toukokuusta seuraavan vuoden toukokuuhun työt tehtiin vankilasiirtolatyönä, sitten seuraavan vuoden verran vankilasta päivittäin työmaalle kuljetettavan vankityövoiman avulla. Vuoden 1966 heinäkuussa perustettiin jälleen työsiirtola, joka toimi seuraavan vuoden alkuun asti. Tämän jälkeen palattiin muutaman kuukauden ajaksi järjestelmään, jossa töitä tehtiin vankilasta päivittäin kuljetettavan työvoiman turvin. Tämän jälkeen perustettiin rakennustyömaata varten oma vankilaosasto, joka toimi vuoden 1968 loppuun. Vuoden 1969 alusta huhtikuuhun 1972 töitä tehtiin vankilasiirtolatyönä, ja sen jälkeen kun vankila aloitti toimintansa, keskeneräisiä töitä jatkettiin vankilassa olevien vankien vankityönä.³⁷

Koska työt kestivät yli kymmen vuotta, rakennuslupien voimassaoloaikoihin jouduttiin hakemaan pidennyksiä. Loppuaikoina myös viimeistelytöiden kanssa oli hankaluuksia, kun muun muassa sellikaluston toimituksissa oli viivästyksiä.³⁸

28 *Helsingin Sanomat* 18.10.1962.

29 Rakennuttamiseen liittyvät asiakirjat, vankilan arkisto.

30 Rakennuslupa-asiakirjat, vankilan arkisto.

31 Leimattu asemapiirros, vankilan arkisto.

32 *Helsingin Sanomat* 29.8.1968.

33 Rakennuslupa-asiakirjat, vankilan arkisto.

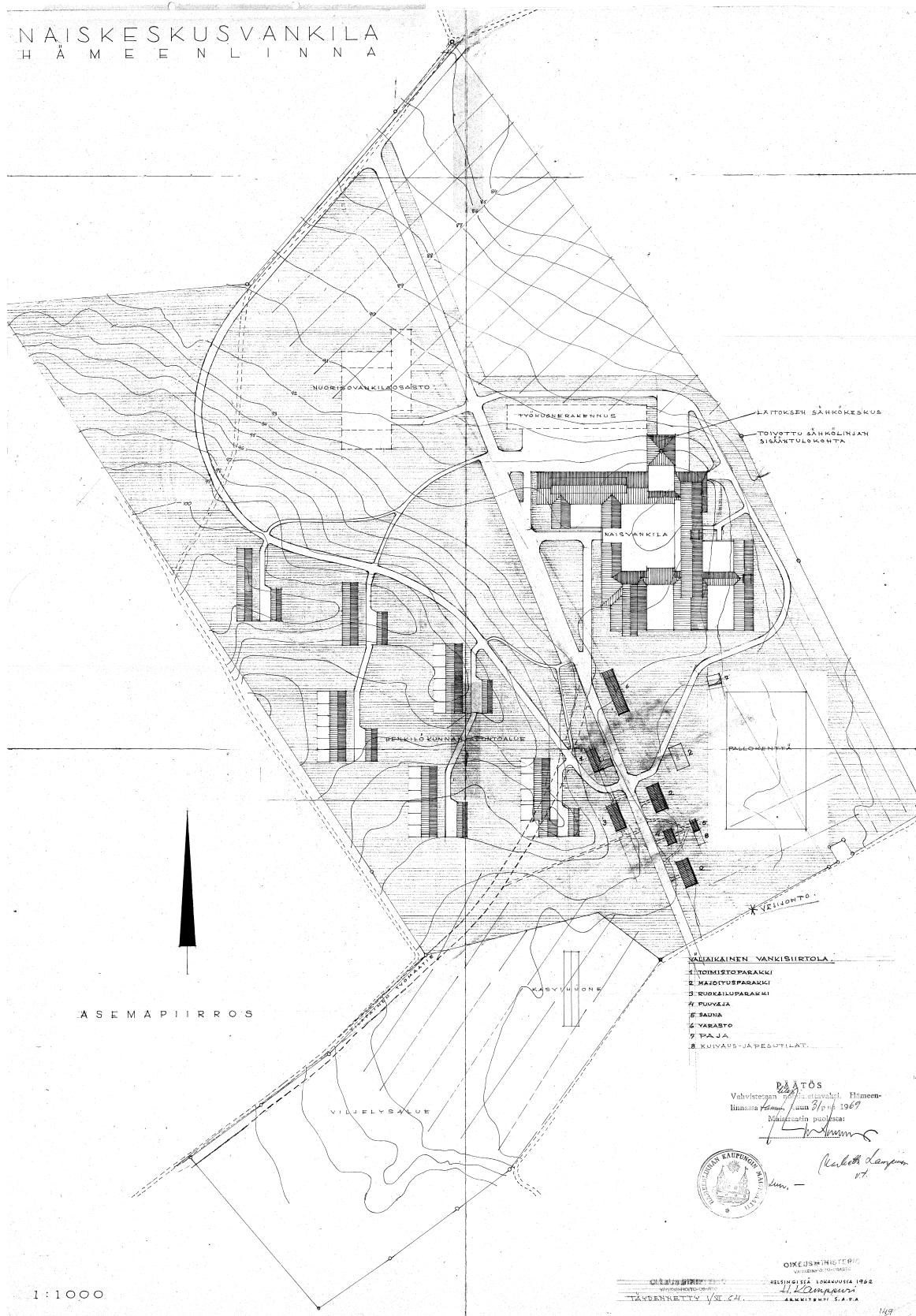
34 Rakennuslupa-asiakirjat, vankilan arkisto.

35 Rakennuslupa-asiakirjat, vankilan arkisto; Marttinen 2012, 274, 277.

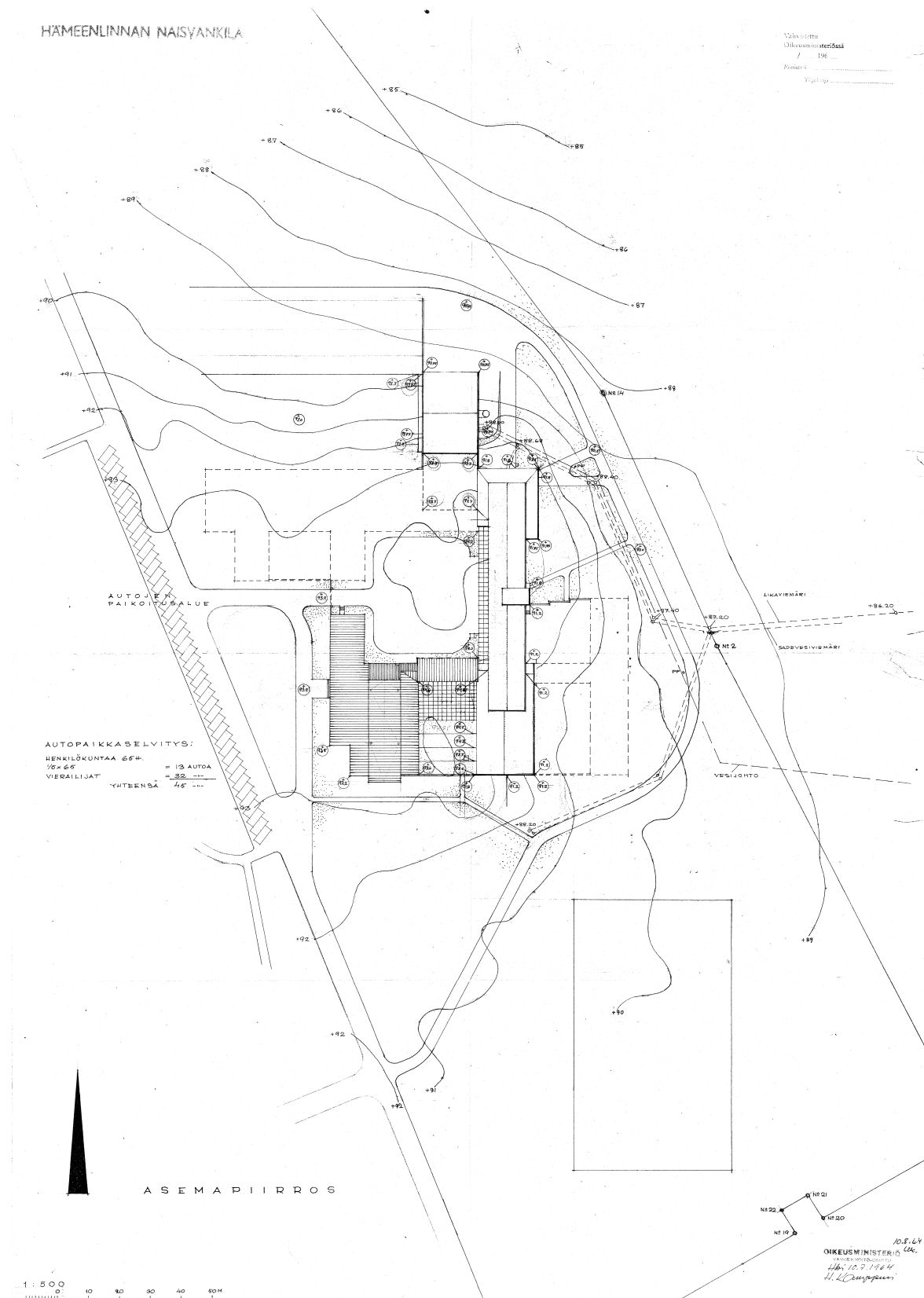
36 Rakennuslupa-asiakirjat, vankilan arkisto.

37 Yhteenveto työmaan etenemisestä 1972, vankilan arkisto.

38 Työmaapöytäkirjat, vankilan arkisto.

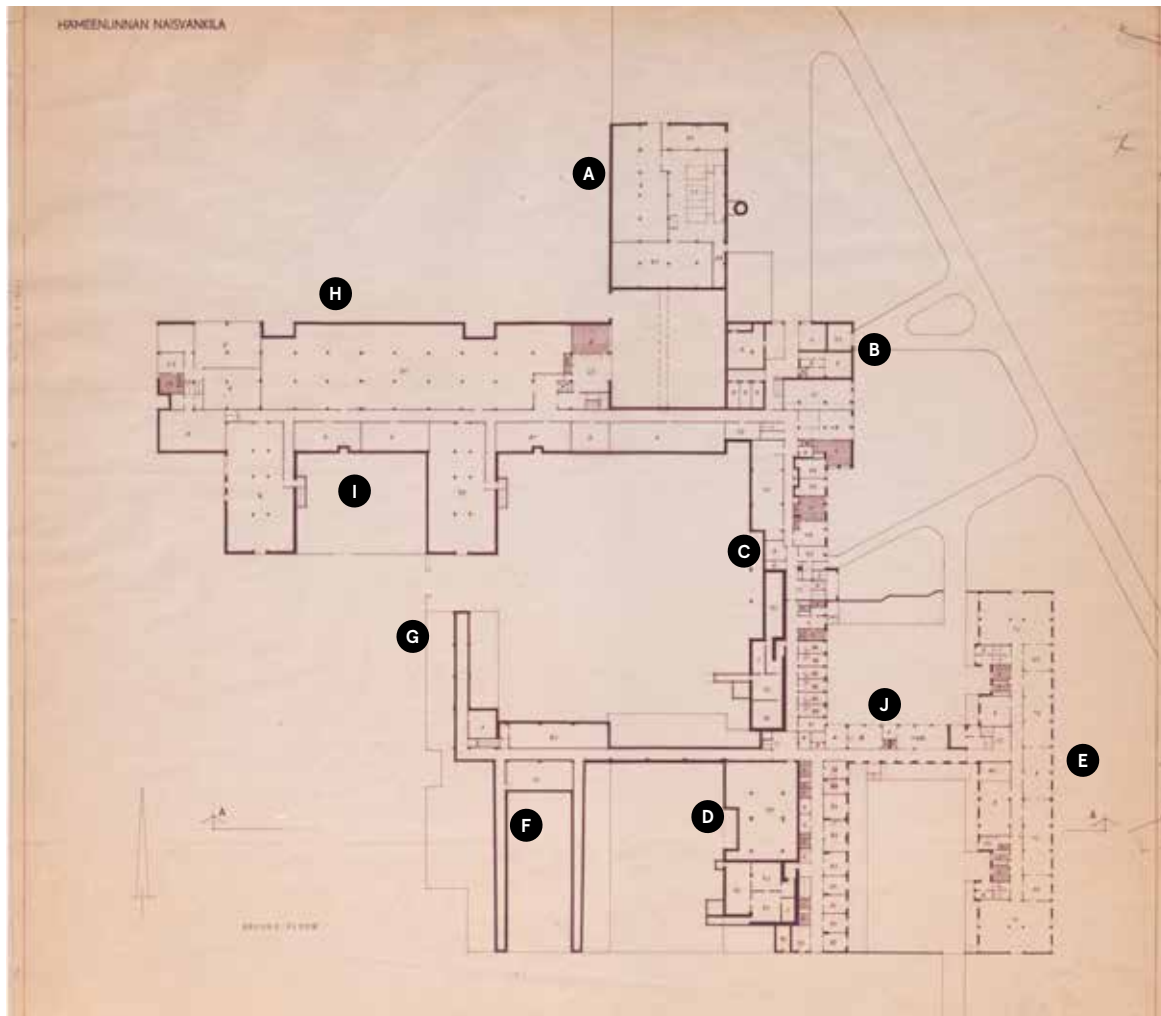
Vuodelta 1962 oleva ensimmäinen suunnitelma uuden vankilan asemakaavaksi. Alueen eteläosassa sinne johtavan tien varsille sijoittuivat väliaikaiset parakkirakennukset. Alueen itäosiin oli tarkoitus tulla toteutunutta suurempi määrä henkilökunnan asuintaloja. Vankilarakennuksestaakin oli tarkoitus tulla suurempi. Sen pohjoispuolelle suunniteltiin työhuonerakennus-osaa, ja nykyisin työhuoneena toimivaan osaan oli tarkoitus tulla sairaosasto. Vankisairaalan kohdalle on suunnitelmaan merkitty nuorisovankilaosasto. Vankilan arkkisto.

Seuraavaksi edettiin hallinto-osan rakentamiseen. Piirustus on päivätty 10.7.1964 ja sen on allekirjoittanut Henno Kampuri.

2.4

Suunnitteluratkaisu

Henno Kamppurin 22.3.1971 päiväämä piirustus vankilan pohjakerroksesta, joka rakennuksen länsiosissa muodosti kellarikerroksen ja itäosissa ensimmäisen kerroksen. Piirustus kuvaa toteutunutta rakennetta.

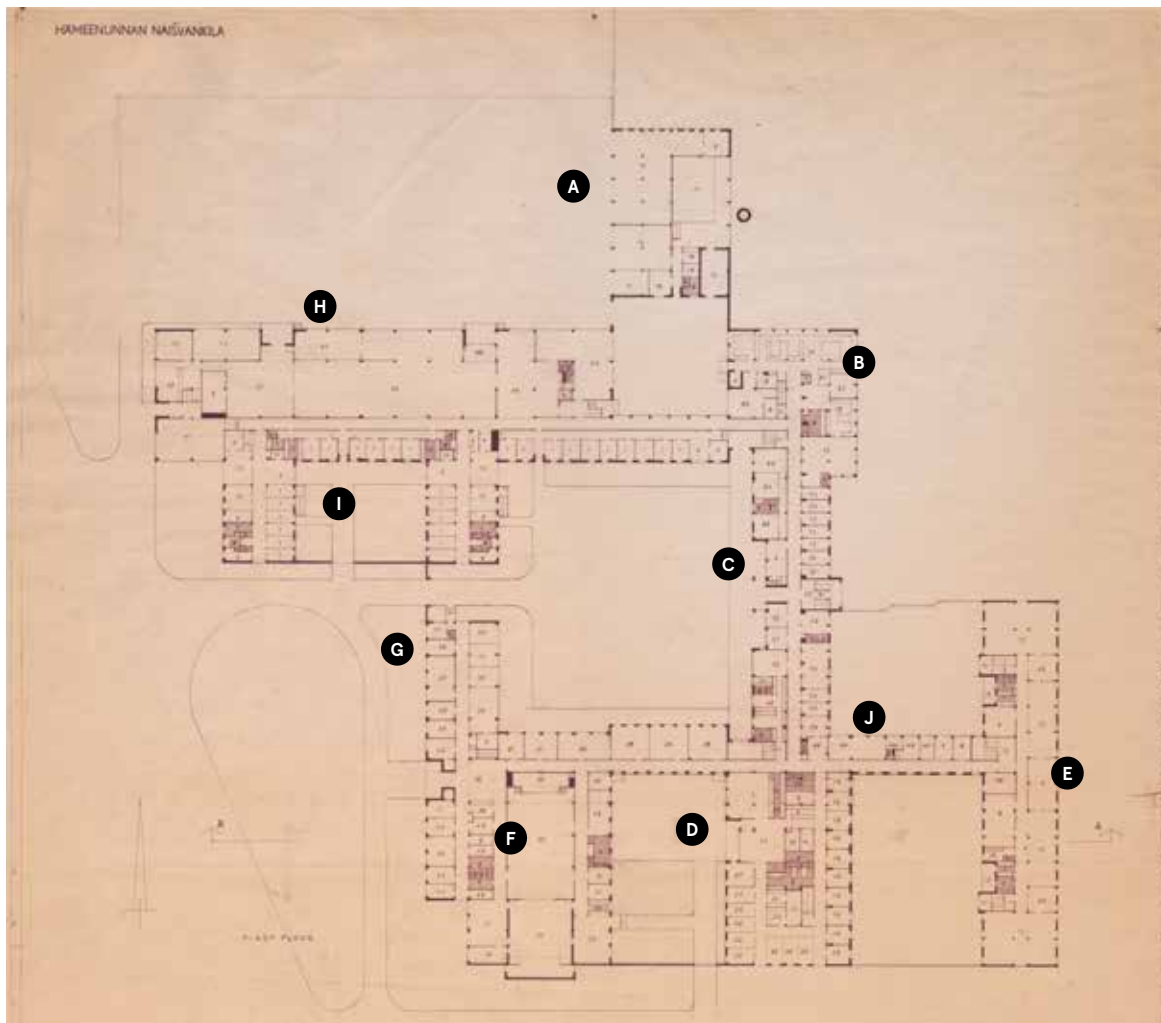
Vankilarakennus on jakautunut toiminnallisesti seuraaviin osiin:

- A** lämpökeskus ja paja, sittemmin myös jalkinekorjaamo
- B** keittiö
- C** sellirakennus
- D** äiti-lapsiosasto
- E** työhuone (ompelimo)
- F** kappeli ja liikuntasali
- G** hallintola
- H** pesula
- I** avo-osastot
- J** poliklinikka

Suunnittelun lähtökohdat

Alueelle suunniteltiin rakennettavan moniosainen vankilarakennus, jossa eri toiminnot eroteltiin omiin siipiin. Samalla eri suuntaiset rakennuksen osat muodostivat sisäpihoja, jolloin varsinaisia muureja ei tarvittu, vaan rakennus itsessään muodosti muurin. Tämä edusti uudenlaisda vankilasuunnittelua.

Kokonaisuuteen tuli kuusi umpinaista sisäpihaa, joista viisi oli tarkoitettu vankien ulkoiluun. Vankisellejä sisältävä rakennuksen osa sijoitettiin turvallisuussyistä kokonaisuuden keskelle. Siitä tuli rakennuksen korkein, viisikerroksinen osa, mutta tyyppillisesti eri siivet ovat kaksikerroksisia. Rakennuksessa hyödynnettiin rakennuspaikkaan rinnettä siten, että idänpuoleiset osat sijoitettiin läntisiä osia matalammalle tasolle. Näin ollen hallinto-osan ensimmäinen kerros tuli samalle tasolle kuin ulkoi-

lupihan toisella puolella sijaitseva, toisen kerroksen äiti-lapsiosasto.

Rakennuksen suunnittelua on ohjannut toimintojen eriyttämisen periaate. Erilaiset toiminnot on jaettu eri osiin rakennusta ja näitä tiloja yhdistävät käytävät. Pääsääntöisesti eri osien runkoleveys on sellainen, että huoneet sijoittuvat keskeiskäytävän varteen. Poikkeuksena ovat hallinto-osasto, jossa liikuntasalin ja kappelin kokonaisuuden kumminkin puolin on kaksi keskikäytävää, ja myös äiti-lapsiosastolla on huoneet jaettu kahden keskikäytävän varaan. Pesulaosan ja avo-osastojen yhdistäminen samaan rakennuksenosaan, mutta erillisiksi kokonaisuuksiksi, on saanut aikaan erikoisen ratkaisun, jossa kaksi käytävää on sijoitettu vierekkäin. Muita kapeampiin nivelosiin tuli keskikäytävien sijaan sivukäytävät.

Henno Kamppurin 22.3.1971 päiväämä piirustus vankilan toisesta kerroksesta, joka rakennuksen länsiosissa muodosti ensimmäisen erroksen ja itäosissa toisen kerroksen. Piirustus kuvaa toteutunutta rakennetta.

Vankilarakennus on jakautunut toiminnallisesti seuraaviin osiin:

- A** lämpökeskus ja paja, sittemmin myös jalkinekorjaamo
- B** keittiö
- C** sellirakennus
- D** äiti-lapsiosasto
- E** työhuone (ompeleimio)
- F** kappeli ja liikuntasali
- G** hallintola
- H** pesula
- I** avo-osastot
- J** poliklinikka

Julkisivut

Rakennuksen julkisivut verhoiltiin keltaisilla tiilillä. Tiilet on saumattu siten, että vaakasauma on musta ja pystysauma on keltainen. Vankilan rakentaminen osissa näkyy eri sävyisinä tiilierinä eri osissa rakennusta. Rakennuksen matalahko sokkeli peitettiin ohuesti pystysuuntaisella, uritetulla slammauksella. Rakennukseen tuli tasakatto ja räystäitä ei ole. Kourut tehtiin rakenteiden sisäisiksi piilokouruiksi. Rakennuksen eri osien kattopintojen päälle tuli matalia korokkeita, joihin sijoitettiin kyseisen osan ilmastointikonehuoneita. Äiti-lapsiosaston yhteistiloihin ja hallinto-osan aulaan kattoon asennettiin kupuikkunoita.

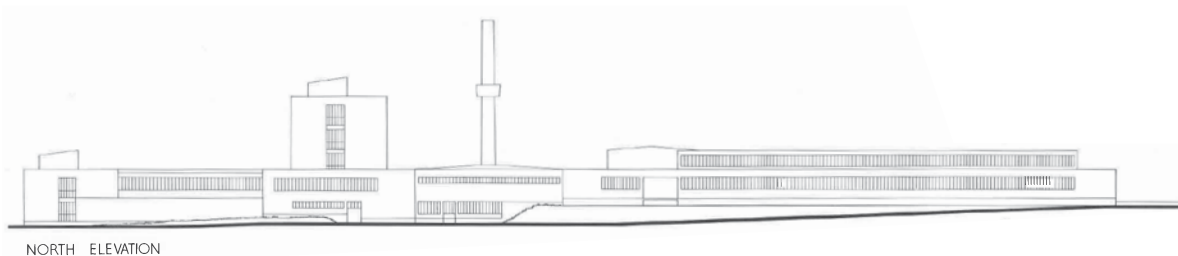
Rakennuksen eri osien erilaiset käyttötarkoitukset on esitetty viitteellisesti julkisivujäsentelyssä. Itäjulkisivun pohjoispäässä sijaitsevan lämpökeskuksen tiilipiippu ja suuret ikkunapinnat viittaavat teollisuuslaitosmaiseen toimintaan. Keittiöosan, hallinto-osan, sekä erillisiin siipiin sijoitettujen avo-osastojen nauhoiksi sijoitetut ikkunat ovat 1960-luvun yleisen rakentamisen mukaisia. Nauhaikkunoita esiintyi aikakauden asuin-, toimisto- ja laitosrakentamisessa. Sellien ikkunat sen sijaan sijoitettiin säännöllisesti pareittain. Sama ikkunajäsentely toistuu työhuonerakennuksessa, josta alun perin kaavailtiin sairausosastoa. Selliosastoja yhdistävä, muusta rakennuksesta ulostyöntyvä, porrashuone nousee näyttäväksi kokonaisuuden keskipisteeksi suurine lasipintoineen. Hallinto-osan takana oleva kappelin ja liikuntasalin kokonaisuus korostuu ulokkeena eteläjulkisivussa ja sen yläikkunat nousevat ympäröivän rakennusmassan yläpuolelle. Samankaltaiset yläikkunoiden rivit tuovat valoa pesulatilaa, joka sekin on viereisiä avo-osastoja korkeampi rakennusosa.

Kaikki ikkunat tehtiin sisään-sisään-aukeaviksi kaksilasisiksi ikkunoiksi, joissa on tuuletusosa. Puitset ikkunat jaettiin yhdellä välikarmilla kaksiruutuiksi. Ne maalattiin valkoiseksi ja niiden ulkopuolelle asennettiin pintaan ruskeaksi maalattu, puinen lista. Ikkunoiden ulkopuolelle asennettiin vankien käyttämiin tiloihin sirot kalterit, jotka kiinnitettiin karmin ja puitteen väliin.

Muista ikkunoista poiketen rakennuksen länsijulkisivuun, pesulan ja vankien avo-osastosta koostuvan osan päähän, tuli suuri metallipuitteinen ikkunaseinä. Tämä, muusta rakennuksesta poikkeava ikkunajäsentely, viittaa myös poikkeavaan toimintaan kyseisen tilan sisällä. Tiloja on käytetty muusta vankilasta poiketen yleisölle avoimina tiloina, kuten vankituotteiden myymälänä.

Julkisivussa esiintyvät erilaiset listat katon ja seinän taitekohdassa, tippapellit, ikkuna-aukkojen väliset pellitykset sekä parvekkeiden suojapellit tehtiin kuparista, pois lukien muita rakennuksenosia myöhemmin valmistuneen työhuoneosan pellitykset, jotka ovat maalattua peltiä.

Rakennukseen tuli kaksi pääsisäänkäyntiä, joita korostettiin katoksin. Toinen pääsisäänkäynneistä sijaitsee vankilan keskuspihan itäisivulla, sellisiiven keskellä, toinen johtaa rakennuksen länsijulkisivussa sen hallinto-osaan. Sisäänkäynneistä ensimmäiseksi mainittu oli tarkoitettu lähinnä vangeille, jälkimmäinen henkilökunnalle. Kummankin sisäänkäynnin eteen tehtiin suorakulmaisilla liuskekilvatoilla päällystetyt portaat, ja pääovet tehtiin kaksilehtisiksi, lakatuiksi puu-lasioviksi. Pääsisäänkäyntien lisäksi rakennukseen tuli keskuspihalle johtava metallinen pääportti.

Prison Architecture-julkaisussa vuonna 1975 julkaistu Hämeenlinnan vankilan pohjoinen julkisivu. Piirustuksesta on havaittavissa alueen maan pinnan lasku kohti itää. *Prison Architecture* 1975, 104.

Vankilarakennuksen itäjulkisivu, joka on kokonaisuuden näyttävin. Se näkyy Pikku-Parolantieltä jo kaukaa vakilaa lähestyessä idän suunnasta. Tätä julkisivua voidaankin pitää vankilan pääjulkisivuna, joka suuntautuu ennen kaikkea ulospäin, kun taas vankila-alueella liikuttaessa se on rakennuksen takapuoli. Julkisivun keskiakselia korostaa muita korkeampi selliosan pääporras. Päiväämätön ja allekirjoittamaton piirustus. Kansallisarkisto.

Runko- ja pintarakenteet sekä tekniset järjestelmät

Rakennus on rakenteiltaan tyypillinen 1960-luvun rakennus. Se on perustettu teräsbetonianturoiden päälle ja myös perusmuuri on betonia. Rakennus paalutettiin ja sen alla kiertävät laajat putkitunneli-verkostot. Rakennuksen kantavat rakenteet perustuvat teräsbetonisiin pilareihin ja palkkeihin, sen ala-, väli- ja yläpohjat ovat betonilaattoja. Rakennuksessa käytettiin myös elementtiratkaisuja, mutta kantavat betoniosat valettiin paikan päällä. Kattorakenne on puuta ja kateaine on kermiä, jonka päällä on pikku-kiviä, eli singeli.

Rakennuksen ulkopinnat muurattiin tiilestä. Seiniin tuli kaksinkertainen tiilimuuraus, niiden väliin eristekerros ja tuulensuojaus. Sisäseinät tehtiin pääosin tiilistä muuraamalla yhden kiven seiniksi. Porrashuoneiden kohdalla seinät tehtiin betonista ja myös levyseiniä käytettiin joissain osissa rakennusta.

Rakennuksen sisällä seinäpinnat maalattiin kappelia lukuun ottamatta. Sisätiloissa monin paikoin palkit, pilarit ja niiden väliset tiiliseinät jätettiin rappaamatta, ja kokonaisuus on vain maalattu valkoiseksi. Vankiselleissä sekä kattopinnat että seinäpinnat sen sijaan rapattiin sileäksi ja maalattiin. Sellien lattiat päällystettiin muovimatolla eristysse-lien betonilattioita lukuun ottamatta. Käytävtilojen lattiapintamateriaaliksi valittiin vinyylilaatta ja alakatto tehtiin metallisäleistä. Märkätilojen, kuten saunaosaston, wc- ja suihkutilojen, sekä keittiön lattiat päällystettiin Pukkilan kuusikulmaisella, harmaalla porfyryllaatalla. Liikuntasaliin tuli puulattia ja kappeliin kokolattiamatto.

Toimistotilojen oviksi tuli ajalle tyypilliset lakatut tammiviilupinta-aset laakaovet. Selleihin sen sijaan asennettiin yhtä osastoa lukuun ottamatta teräsrunkoiset, puuverhoillut, maalatut ovet. Rakennuksen väliovissa toistuvat ulko-ovista tutut kapeat ja korkeat lasiosat, joita on käytetty ovien lisäksi myös yhteis-tilojen väliseinissä muodostamaan sisäikkunoita käytävien ja huoneiden välille. Samanlaisia ikkunakommitelmia esiintyy myös Kamppurin muissa töissä, kuten Keravan vankilan poikaosastorakennuksessa.³⁹

Rakennukseen tuli hissejä, mutta ne olivat pääasiallisesti tarkoitettu tavarankuljetukseen. Rakennukseen asennettiin koneellinen ilmastointi. Ajalle tyypilliseen tapaan koneellinen ilmastointi kattoi vain poistoilman.⁴⁰ Sen sijaan tuloilman ajateltiin tulevan esimerkiksi selleissä sellinoven alta. Poistoilmakanavat tehtiin tiilestä ja rakennuksen eri osien ylle tulivat huippumurit. Muita teknisiä varusteita olivat keskusradio, puhelinverkko, hälytys- ja yövartiojärjestelmät.⁴¹ Käytävien ja yleistilojen valaisimiksi valittiin loisteputkivalaisimet, selleihin tuli kaartiomaiset ja pääsisäänkäynteihin kuutiomaiset metallikuoriset valaisimet. Useat valaisimet upotettiin alakattorakenteeseen tai sitten ne sijoitettiin suoralle betonipinnalle.

Suunnitteluasiakirjoista ei selviä, miksi wc-pönttöjä ei rakennettu jokaiseen selliin. Vessattomuus oli ilmeisesti tavanomainen ratkaisu vankiloissa tuohon aikaa, vaikka asunnoissa wc:t olivat tulleet vakiovarusteiksi jo 1900-luvun alkupuolella. Samaan aikaan rakennetun Hyvinkään vankilan poikaosaston suun-

39 Ks. Arkkitehtitoimisto Okulus 2011b.

40 Mäkiö et al. 1990, 220.

41 Työmaapöytäkirjat, vankilan arkisto.

nitelmissakin alun perin olleet sellien wc-istuimet poistettiin suunnittelutyön edetessä.⁴² Sen sijaan sellit kalustettiin puurakenteisilla allaskaapeilla, seinähyllyillä, ilmoitustauluilla ja sängyillä.

Toiminnalliset muutokset rakennusaikana

Koska uuden vankilan suunnittelu ja rakentaminen veivät yli 10 vuotta, tarpeet ehtivät muuttua ajan saatossa. 1960-luvulla naisvankien määrä oli noin 300. Rakentamisen aikana koko maan vankiluku ja samalla naisvankien määrä laski. Laskun ennustettiin jatkuvan myös vankilan valmistumisen jälkeen.⁴³ Täten 200-paikkaiseksi suunniteltu vankila oli tarpeeseen nähden liian suuri. Tämä vaikutti muun muassa siihen, että sairaalaosaston rakentamisesta luovuttiin ja sen paikalle sijoitettiin työhuonetilat. Lopulta päädyttiin myös siihen, että rakennukseen tuli sekä miehiä että naisia. Tämä oli ensimmäinen kerta Suomessa.⁴⁴ Tällöin rakennuksen toiminnallinen jaottelu jouduttiin toteuttamaan toisin kuin

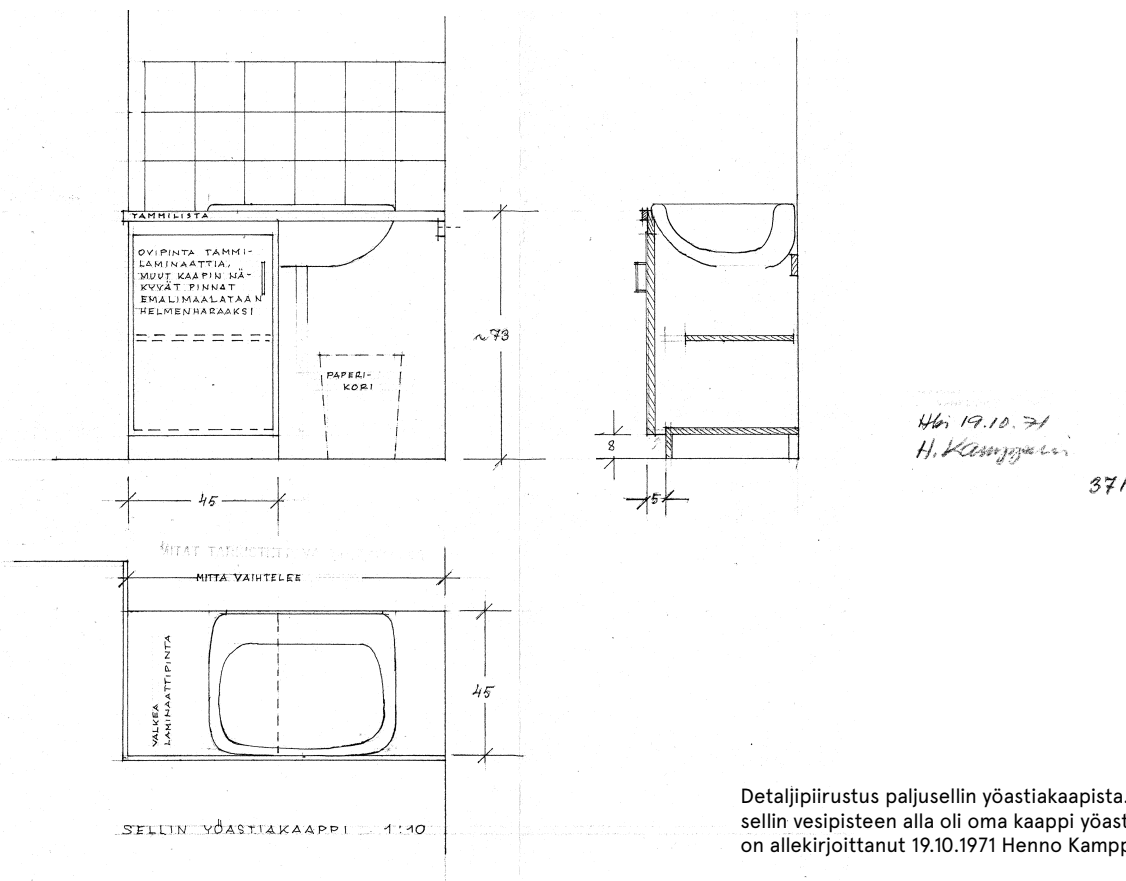
mitä alun perin oli suunniteltu. Nyt tilat piti jakaa toiminnallisuuden lisäksi eri sukupuolten välillä. Varsinaisiin rakenteellisiin muutoksiin ei kuitenkaan ryhdytty, vaan päätettiin jakaa erillisiksi tarkoitettut osastot vankityypin sijaan sukupuolten välillä.

Miesten sijoittaminen vankilaan oli välttämätöntä myös siksi, että vankilaan suunnitellut, vankityövoimaa tarvitsevat työpisteet, eivät olisi voineet toimia täydellä kapasiteetilla ilman lisävankeja. Miesten sellit ja miesten toiminnot keskitettiin rakennuksen pohjoisosiin, naisten eteläosiin. Tämä merkitsi samalla sitä, että miehet saivat käyttöönsä kaikki ne sellit, joissa oli wc-istuimet. Näitä oli avo-osastolla ja toisessa kerroksessa. Miesten käyttöön tuli myös rakennuksen suurin keskuspiha ulkoilupihaksi. Syy valintaan lieenee siinä, että äiti-lapsiosasto oli rakennettu kompleksin eteläosaan ja olisi ollut sieltä vaikeasti siirrettävissä. Pohjoisessa oli myös pesula ja lämpökeskus. Miesten ajateltiin kenties soveltuvan naisia paremmin ras-kaaseen pesulatyöhön ja lämpökeskuksen yhteyteen voitiin kehittää metallialan verstaatoimintaa.

42 Arkkitehtitoimisto Okulus 2011a, 4.

43 Kun koko maan vankiluku oli 1960-luvulla 6-7000 vangin välillä, oli se 1970-luvulle tultaessa laskenut tuhannella. Ks. Pajuoja 1993, 95-96.

44 Marttinen 2012, 276-279.

Detaljipiirustus paljusellin yöastiakaapista. Ajatus oli, että sellin vesipisteen alla oli oma kaappi yöastialle. Piirustuksen on allekirjoittanut 19.10.1971 Henno Kampuri.

Pesula työllisti runsaasti miesvankeja. Pesula suunniteltiin alusta alkaen palvelemaan koko maan vankeja. Vankilan arkisto.

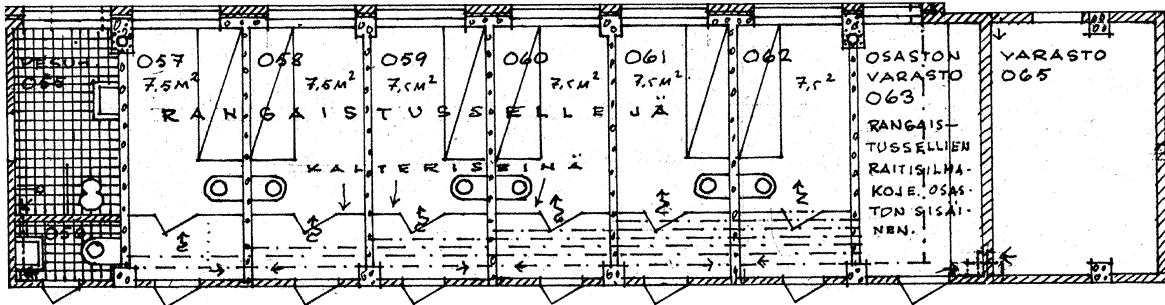
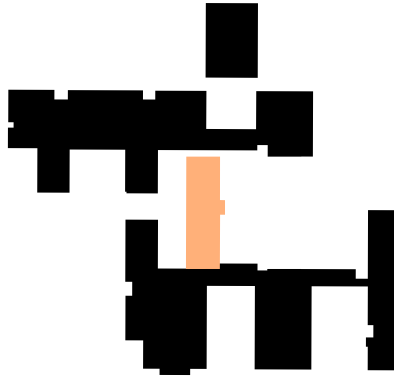
Vankilan suunnitteluratkaisu Julkisivut ja rakenteet

Perustukset	Teräsbetonianturat ja perusmuuri betonia. Rakennus on paalutettu.
Sokkeli	Matala betonisokkeli, joka on peitetty uritetulla slammauksella.
Julkisivumateriaali	Keltainen tiili mustalla vaakasaumalla ja keltaisella pystysaumalla. Metalliset listoitukset ja yksityiskohdat kuparia.
Kantava rakenne	Betonipalkisto ja betonilaatat ala-, väli- ja yläpohjissa. Kantavat betoniosat valettiin paikan päällä.
Väliseinärakenne	Pääosin tiili, porrashuoneissa betoni.
Ikkunat	Pääosin nauhaikkunoita ja selleissä parittaiset ikkunat. Kaikki ikkunat ovat sisään-sisään aukeavia kaksilasisia Äiti-lapsiosaston yhteistiloihin ja hallinto-osan aulaan kattoon asennettiin kupuikkunoita.
Pääsisäänkäynnit	"Pääsisäänkäyntejä on kaksi, joissa on kaksilehtiset lakatut puuovet, joiden edessä suorakulmaisilla liuskekilvillä päällystetyt portaat. Keskuspihalle johtaa metallinen pääportti."
Katto	Räystäätön tasakatto, jonka rakenne on puuta ja kate singelillä päällystetty kermi.

Vankilan suunnitteluratkaisu Sisätilat

Katto	Pääosin rapattu ja maalattu, käytävillä metallisäleistä koostuva alakatto.
Lattia	Selleissä muovimatto, käytävillä vinyylilaatta. Liikuntasalissa puulattia, kappelissa kokolattiamatto ja märkätiloissa Pukkilan harmaa kuusikulmainen porfyrylaatta.
Seinäpinnat	Maalattu valkoiseksi. Yleisissä tiloissa ja käytävissä rappaamattomia pintoja. Selleissä kaikki pinnat rapattu ja maalattu valkoiseksi.
Ovet	Sellien ovet teräsrunkoiset, puuverhoillut, maalatut ovet. Toimistotilojen ovet ovat lakatut tammiviilupinta-aset ovet.
Kalustus	Sellit kalustettiin puurakenteisilla allaskaapeilla, seinähyllillä, ilmoitustauluilla ja sängyllä.
Lvis	Koneellinen ilmastointi. Hissit pääosin tavarankuljetukseen. Keskusradio, puhelinverkko, hälytys- ja yövartiojärjestelmät. Käytävien ja yleistilojen valaisimina loisteputkivalaisimet, selleissä kaartiomaiset ja pääsisäänkäynneissä kuutiomaiset metallikuoriset valaisimet. Selleihin ei tehty wc-istuimia.

Eristyssellit vankien majoitusosa, alin kerros

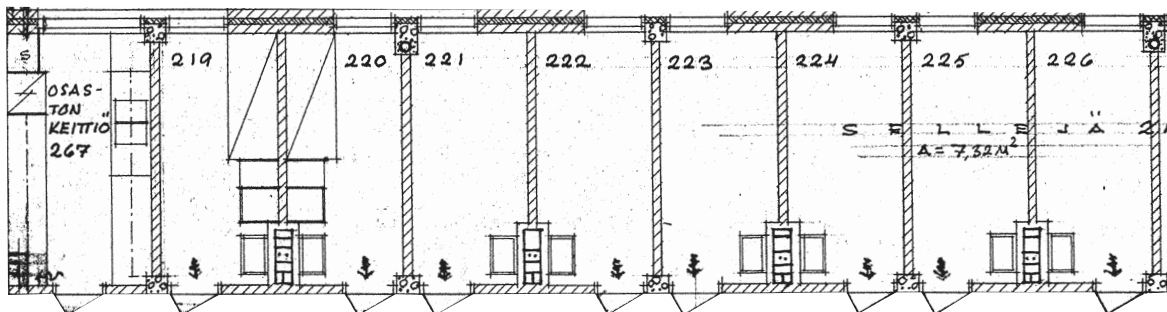
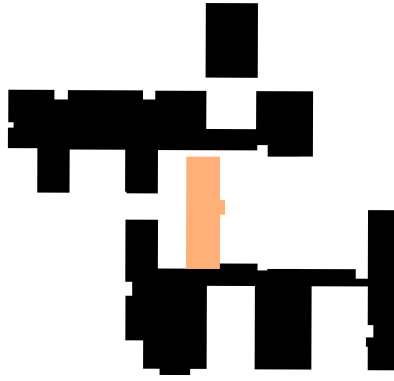

Selliosaston alimman kerroksen keskiosassa sijaitsi eristysselejä. Selleissä oli oven sisäpuolella muusta sellistä kalterein erotettu tila, josta oli muun muassa kalterien läpi luukku ruoan jakoon vangille. Selleissa oli myös wc-istuimet. Ote Henno Kamppurin piirustuksesta vuodelta 1963. Vankilan arkisto.

Eristysseleihin tuli myös wc-istuin. Kalteriseinässä oli luukku, josta vanki sai ruuan. Vankilan arkisto.

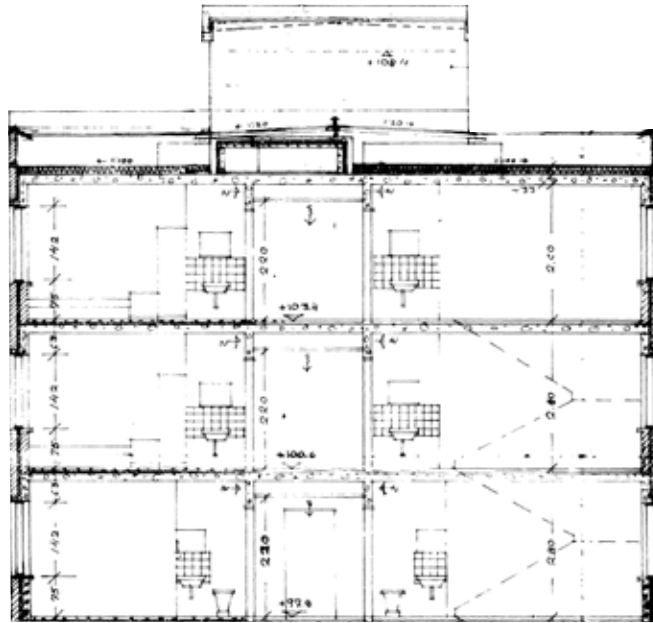
Tyypillinen selli vankien majoitusosa, ylemmät kerrokset

Toisen kerroksen keskikäytävän kumminkin puolin oli sellejä, jotka toistuivat ylemmissä kerroksissa. Tyypillisessä sellissä oli pesuallas ja allaskaappi, mutta ei wc-istuinta. Ote Henno Kamppurin piirustuksesta vuodelta 1963. Vankilan arkisto.

Vankisellit ovat säilyneet lähellä alkuperäistä asua. Alkuperäisiin kalusteisiin kuuluu sänky, kaappi, hylly ja muistitaulu. Kuvan ulkopuolelle jää yöastiakaappi ja vesipiste.

Leikkauspiirustus vankien majoitusosan kolmesta ylimmästä kerroksesta. Selliosastot olivat tämän rakennuksen osan kahdessa ylimmässä kerroksessa toisiaan vastaavia. Niiden alapuolisessa kerroksessa oli wc-istuimet rakennuksen pohjoispuoleisessa osastossa. Sellit sijoituivat keskikäytävien varsille. Piirustuksen on laatinut Mari Lahtinen ja sen on tarkastanut 15.7.1964 vankeinhoito-osaston Henno Kampuri. Vankilan arkisto.

Jokainen selliosasto on samankaltainen. Sellit sijoituivat käytävän varsille ja käytävän päässä oli käytävän laajennusosana yhteistilat muun muassa ruokailuun. Osastojen välissä on kummankin osaston yhtäaikaisen valvonnan mahdollistava vartijoiden tila.

Tilaratkaisut ja tilojen alkuperäiset käyttötarkoitukset

Rakennuskokonaisuuden pohjoisimpana siipenä on lämpökeskus, josta rakennustyötkin aloitettiin. Se koostui lähinnä kolmesta hallimaisesta, kahden kerroksen korkuisesta tilasta. Siipeen tuli lämpökeskuksen lisäksi metalliverstas ja autotallit, joissa työskentelivät henkilökunnan lisäksi myös miesvankit. Tämän viereen sijoitettiin poikittaissuuntaisesti iso ja korkea, teollinen pesulatilat. Tarkoituksena oli alusta alkaen, että tämä pesula hoitaisi maan vankiloiden pyykkihuollon. Pesulan alapuolisessa, koko rakennuksen suurimassa yhtenäisessä tilassa, sijaitsi vankivaatteiden keskusvarasto. Pesulan vieressä oli vaatekorjaamo, jossa naiset vuorostaan työskentelivät. Lisäksi kokonaisuudessa oli miesvankien asuintiloja, jotka muodostivat kaksi avo-osastoa. Avo-osastot oli alun perin suunniteltu paikkolaitososaksi ja niihin rakennettiin alusta alkaen wc-pöntöt. Muuten osastojen tilaratkaisut muistuttavat muita vankisellejä keskikäytävien päihin sijoitettuihin yhteis- ja pesutiloihin. Siiven länsipäähän tuli omalla sisäänkäynnillä varustettu tila, jossa oli kaikista vankilan muista osista poiketen suuret, metallipuitteiset ikkunat. Tilaa käytettiin

myymälänä tai muuna vastaavana tilana, jonne oli pääsy myös vankilan ulkopuolisilla henkilöillä. Tila toimi vankilan näyteikkunana ulkomaailmaan ja tunnettiin termillä ”PR-pääty”.

Rakennuksen koilliskulmaan tuli erillinen keittiöosa, joka yhdistyi pesulaan nivelosan kautta. Tähän nivelosaan sijoitettiin miesten vastaanotto-osasto. Keittiösiivessä oli laitoskeittiön lisäksi erillinen leipomo, henkilökunnan ruokasali, opetuskeittiö ja kabinetti. Opetuskeittiön ja kabinetin yhdistelmän tarkoituksena oli toimia harjoitustilana vankien tarjoilijakoulutuksessa. Keittiöosan alakertaan tuli ruokatarvikevarastoja ja sinne suunniteltiin myös ruumishuone, jota ei tosin koskaan käytetty kyseiseen käyttötarkoitukseen. Ruumishuone ilmeisesti kuului tuona aikana vankiloiden tilaohjelmiin, sillä vankiloissa tehtiin suhteellisen paljon itsemurhia 1960-1970-luvulla, ja ruumishuoneita oli tuolloin muissakin vankiloissa, jopa Kamppurin erikseen suunnittelemina.⁴⁵

45 Sukevan vankila-alueelle vuonna 1960 valmistunut ruumishuone on Kamppurin suunnittelema (Arkkititehtimisto Jorma Teppo Oy 2017, 35, 72).

Lämpökeskus-osaan tuli myös korjauspaja, joissa tehtiin vankityönä autojen huoltoja. Vankilan arkisto.

Äiti-lapsiosaston selleihin majoittui äiti pienen lapsensa kanssa, joten huoneista tehtiin tilavampia. Vankilan arkisto.

Rakennuksen eteläiseen osaan sijoitettiin äiti-lapsiosasto. Toisin kuin vanhassa Hämeen linnan vankilassa, lapset asuivat äitiensä kanssa äiti-lapsiosaston selleissä. Tällä suljetulla avo-osastolla oli oma ulkoilupiha ja muita laajemmat yhteistilat, jotka sijoittuivat kahden kesikäytävän väliseen osaan. Sellit sijaitsivat osaston itäreunalla. Äiti-lapsiosastolla oli paikkoja kymmenelle vankiäidille 1–2-vuotiaine lapsineen.⁴⁶ Vankiäidit saattoivat hoitaa lapsiaan muina aikoina kuin kahdeksan tunnin mittaisten velvoitetyöpäivien aikana, jolloin lapsia hoitivat hoitajat. Työvelvoite ei koskenut äitejä, joilla oli synnytyksen jälkeinen, lakisääteinen äitiysloma. Tämän siiven alempi kerros oli varattu naisvankien vastaanotto-osastolle, jossa sellit sijaitsivat kesikäytävän varrella, sen itäpuolella.

Rakennuksen itäosaan tuli työhuonerakennus. Työhuonesiiven ja selliosan väliseen nivelosaan sijoitettiin suunnitelmista poistetun poliklinikan riisuttu versio. Työhuoneosan kummankin kerroksen pohjakaavat olivat pitkälti toistensa kopioita. Rakennuksen kumpaankin päähän tulivat suuret yhtenäiset työskentely- tai varastotilat, ja etenkin kesikäytävän itäpuolelle avautui useampi muukin suuri salimainen työskentelytila. Tässä osassa

työskentelivät naiset. Työtehtävät käsittivät pääosin tekstiilien ompelua. Lisäksi tässä osassa oli niin sanottu harsotyöhuone, jossa tehtiin muun muassa sairaalatarvikkeita ja koottiin äitiyspakkauksia 1980-luvun lopulle asti.⁴⁷

Rakennuksen länsiosaan keskittyivät hallinnolliset tilat. Toimistot rakennettiin ajalle tyypilliseen tapaan pääosin yhden hengen toimistohuoneiksi. Näiden toimistotilojen yhteydessä oli liikuntasali ja kappeli, joita käyttivät sekä nais- että miesvankit. Saliin tuli sittemmin purettu näyttämökoroke. Vankilan kirkoksi suunniteltu tila päätettiin jättää vihkimättä kirkoksi alkuperäisistä suunnitelmista poiketen. Se toimi alusta alkaen juhlasalina, ja kirkollisissa tilaisuuksissa alttarille lisättiin risti. Kappeli oli paljeovien kautta yhteydessä liikuntasaliin ja tilakokonaisuus oli täten joustava.⁴⁸ Pääsisäänkäynnin eteen sijoitettiin kattoikkunalla varustettu aulatila, jota käytettiin odotushallina. Hallinto-osan ja selliosan yhdistävään niveleen sijoitettiin luokahuoneita.

Rakennuksen keskelle sijoittui korkein, viisi-kerroksinen osa, jossa sijaitsi pääosa vankiselleistä. Kussakin kerroksessa oli kaksi osastoa, joista toiseen

⁴⁶ *Helsingin Sanomat* 9.5.1967.

⁴⁷ Marttinen 2012, 338–339.

⁴⁸ Marttinen 2012, 332.

sijoittuivat lopulta miesvangit ja toiseen naiset. Miehet olivat pohjoisenpuoleisessa osassa, naiset eteläosassa. Sellit olivat pienehköjä, pääosin yhden hengen sellejä, ja ne sijoitettiin käytävien varsille kumminkin puolin. Niihin tuli kaikkiin ikkunat ja pesualtaat, mutta wc:tä ei rakennettu yhtä osastoa lukuun ottamatta. Osastojen keskikäytävien päissä oli yhteistilat, joissa muun muassa ruokailtiin. Yhteistiloihin kuuluivat myös wc- ja pesutilat. Vartijoiden huone sijoitettiin kerroksen keskelle, niin, että sieltä voitiin valvoa kerroksen kumpaakin osastoa. Yhteistilojen kohdalla oli eri kerrosten välinen porras, jonka keskellä oli hissi. Selliosan alakertaan tuli eristysseinit, joissa oli omat wc-istuimet ja muita sellejä pienemmät, lasitiili-ikkunat. Lisäksi alakerrassa oli väestönsuojia, vaatevarastoja ja saunatilat.

Kun rakennus oli valmistunut, sitä luonnehdittiin uudenaikaiseksi ja pidettiin jopa Euroopan nykyaikaisimpana vankilana.⁴⁹ Kokonaisuudessa korostui aikalaisen silmissä kauniinväriset ja tasapainoiset rakennusmassat. Sisällä lattioiden väriruudut ja ruokailutilojen pöytäliinat sointuivat yhteen. Äiti-lapsiosastoa pidettiin erityisenä ylpeyden aiheena, sillä tilat olivat hyvin varustellut ja avarat, lastenhoito henkilökuntaa oli osastolla runsaasti.⁵⁰ Esimerkiksi vuoden 1970 Helsingin Sanomissa uutta vankilarakennusta kuvattiin seuraavalla tavalla” Pikku-Parolan vankilarakennusta ei päältä vankilaksi uskoisi: matalat rakennukset,

kellertävät seinät, avaruus ja muurittomuus saavat aikaan käsityksen mistä tahansa koulusta tai laitoksesta. Sisätilat, joista suurin osa on jo maalattu tai vain viimeistelyä vailla, henkivät samaa uutta näkemystä. Eri kerroksissa on omat värinsä, ikkunat ovat avarat, lattiat värikkäästi päällystetyt ja jopa yksinäisilleihin on pyritty samaan tiettyä mukavuutta. Kerroksien kahvitilat, kokoontumissalit ja pesusuojat muistuttavat vankeinhoidon uusista virtauksista. Suuri voimistelusalali ja kirkko kuuluvat niin ikään asiaan.”⁵¹

Rakennuksen puutteina nähtiin keittiötilojen ja tavarahissien ahtaus sekä sairausosaston puuttuminen. Naisten ja miesten sijoittaminen samaan rakennukseen otettiin vastaan ristiriitaisesti, se oli poikkeuksellinen ratkaisu sekä Suomessa että kansainvälisestikin.⁵² Epäkohtana ei pidetty sellien yleistä vessattomuutta. Vessattomuutta pidettiin jopa tarkoituksenmukaisena, koska tilat olivat pienet. Osastojen hygieenisissä tiloissa pidettiin kokonaisuudessaan erinomaisina.⁵³ Wc-istuintien puute herätti kuitenkin kritiikkiä pian valmistumista seuranneina vuosina ja se on sittemmin ollut näkyvin kritiikin aihe rakennukseen toiminnallisuuteen liittyen.

49 *Helsingin Sanomat* 5.2.1972.

50 *Helsingin Sanomat* 29.8.1968.

51 *Helsingin Sanomat* 8.12.1970.

52 Yliääkärin Martti Paloheimon tarkastuskertomus uudessa vankilassa 25.7.1972. Vankilan arkisto.

53 Yliääkärin Martti Paloheimon tarkastuskertomus uudessa vankilassa 25.7.1972. Vankilan arkisto.

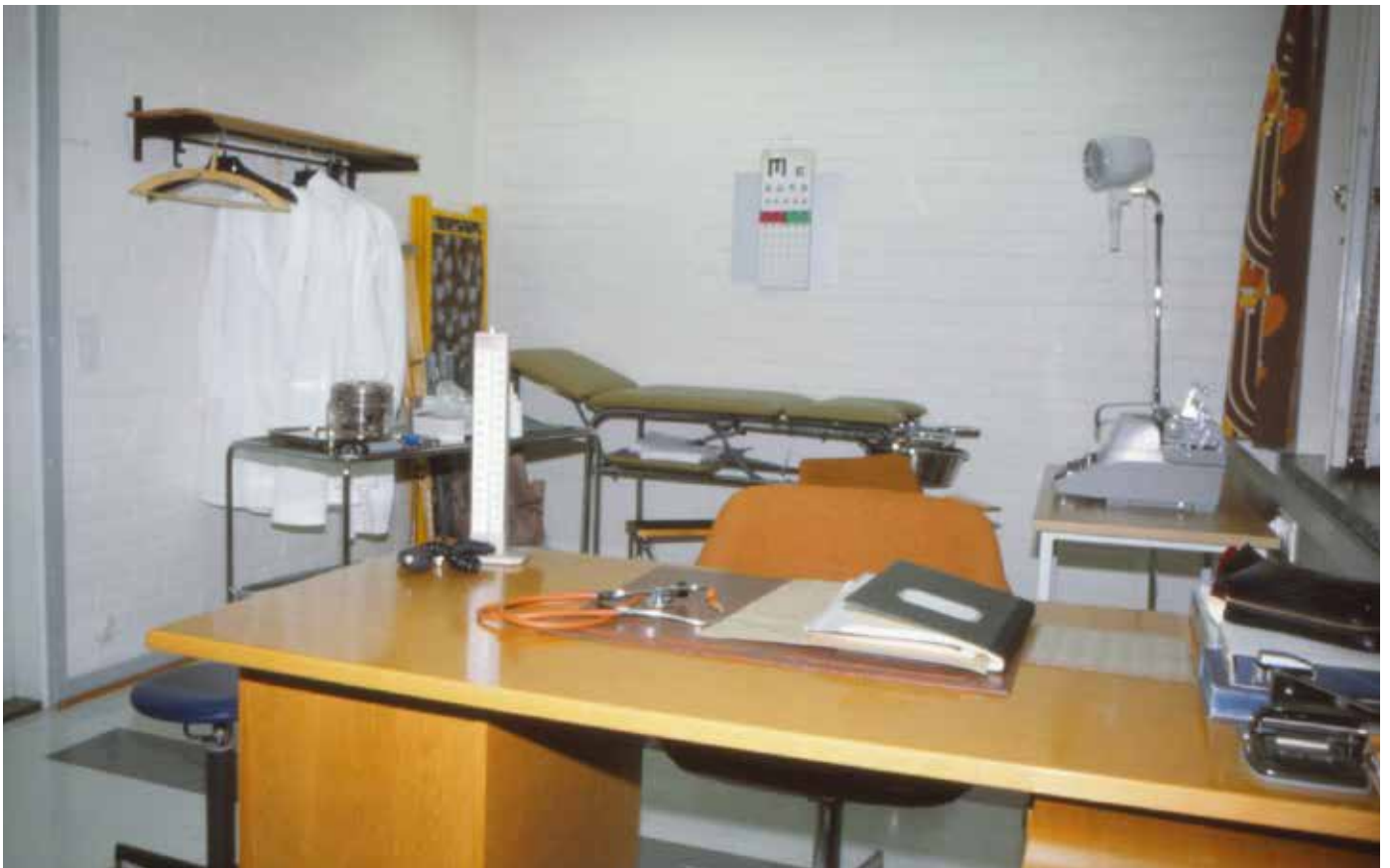
Pesulan vieressä toimi aluksi vaatekorjaamo, joka myöhemmin siirrettiin työhuoneosaan. Vankilan arkisto.

Vankilan keittiössä oli alun perin höyrypadat. Vankilan arkisto.

Selliosan ja työhuoneosan väliseen nivelosaan tuli poliklinikka, jossa oli muun muassa hammaslääkärin vastaanotto. Vankilan arkisto.

Poliklinikan alkuperäinen lääkärin vastaanottohuone. Vankilan arkisto.

2.5

Vankilan toiminta ja sen kehitys

Vastavalmistunut vankila, ilmeisesti vuonna 1972 kun se oli aloittanut toimintansa. Pihatyöt ovat vielä kesken, taka-alalla näkyy sittemmin purettuja parakkirakennuksia. Kuva on otettu sellisiiven parvekkeelta. Oikealla edessä on keskuspiha, sen takana kaksikerroksinen kappelin ja liikuntasalin kokonaisuus, joka yhdistyy selliosaan yksikerroksien väliosan kautta. Tässä väliosassa on luokkahuoneita. Kuvassa näkyvä taaempi ulkoilupiha oli tarkoitettu äiti-lapsi-osaston käyttöön. Kuvaaja tuntematon. Vankilan arkisto.

Toiminnalliset muutokset

1975 lakiuudistus

Kun vankilaa suunniteltiin, oli vuodelta 1889 oleva asetus rangaistuksen käytäntöönpanosta pääpiirteittäin yhä voimassa. Tuossa laissa määriteltiin rangaistus joko sakko- tai vapausrangaistukseksi. Vapausrangaistuksia olivat vankeus- tai kuritushuonerangaistus, jossa rangaistusta tehostettiin eristämällä. Lakia oli uudistettu useasti sen laatimisen jälkeen, mutta nämä muutokset olivat olleet lähinnä teknisiä. Kokonaisvaltainen asetuksen uudistamistyö aloitettiin 1960-luvulla. Uudistamistyötä ohjasi normaalisuusperiaate, joka korvasi vanhat ajatusmallit vangin ”parantamisesta” vankilassa tapahtuvan kasvattami-

sen, hoidon ja työn avulla. Nyt lainsäädännön pohjana nähtiin normaalisuusperiaate, jonka mukaan laitosten tuli vastata yhteiskunnan normaalioloja, jolloin vangin tuli voida osallistua normaaliin työskentelyyn ja saada siitä palkkaa. Tämän lisäksi vangin tuli voida opiskella, ja saada samat terveyspalvelut kuin muut yhteiskunnan jäsenet. Uudistus sai ensimmäiset konkreettiset muodot vuoden 1971 asetuksessa vankeinhoidolaitoksesta. Varsinainen uudistettu asetus rangaistusten täytäntöönpanosta astui voimaan vuonna 1975.⁵⁴ Asetus-nimestään huolimatta kyse oli laista. Uuden täytäntöönpanoasetuksen myötä lopetettiin kuritushuonerangaistukset. Asetuksella pyrittiin myös

⁵⁴ Tukesin säädöstietopalvelu, plus.edilex.fi/tukes/fi/he/20040263.

vähentämään vankiloiden byrokratiaa ja tuomaan henkilökuntaa laajemmin päätöksenteon pariin.

Vankien opetus alkaa

Vuoden 1975 asetus vaikutti monin eri tavoin muutamaa vuotta aiemmin toimintansa aloittaneeseen vankilaan. Tietty rangaistusmuodot lopetettiin. Asetuksen myötä koulutuksen merkitys korostus vankityössä. Jokaiselle vangille tehtiin henkilökohtainen suunnitelma itsensä ja osaamisensa kehittämiseen, joka tukisi heitä vankilanjälkeisessä elämässä. Näin opiskelusta tuli vaihtoehto työnteolle.

Hämeenlinnan vankilassa opetusta alettiin järjestää yhdessä ulkopuolisten oppilaitosten kanssa. Ensimmäinen kurssi toteutettiin 1978 Hämeenlinnan ammatillisen kurssikeskuksen kanssa. Se käsitteli majoitus- ja ravintola-alaa. Myönteisten kokemusten turvin toimintaa jatkettiin kurssimuotoisena seuraavina vuosina. Myös perusopetusta järjestettiin 1970-luvun loppupuolelta lähtien. Opiskelu oli lähinnä yksityisopetusta. Reaaliaineiden kohdalla tämä tarkoitti lähinnä yksinopiskelua, kielten, äidinkielen ja matematiikan osalta opetusta annettiin 2-4 tuntia viikossa, ja sitä antoi pääasiassa vankilassa toimiva siviilipalvelusmies.⁵⁵

Opetus laajenee ja muuttuu

1980-luvulla opetusta pyrittiin tehostamaan ja tarjoamaan mahdollisuutta opiskella ryhmissä. Sekä peruskoulua että lukiota käytiin ryhmässä, ja jotta ryhmään tuli tarpeeksi oppilaita, oli ryhmä avoin sekä nais- että miesvangeille. Samalla periaatteella aloitettiin toteuttaa myös ammattikursseja. Kun oppilaina oli kumpaakin sukupuolta ja suurempi oppilasmäärä, voitiin kurssitarjontaa laajentaa.⁵⁶ Mies- ja naisvankien toiminta yhdessä oli ennennäkemätöntä. 1990-luvulla vankilassa suoritettiin lukuisia ylioppilastutkintoja, ammattitutkintoja ja opiskeltiin myös korkeakoulututkintoon tähdäten.⁵⁷

2000-luvulla tarvetta perusopetukselle ei ole ollut ja lukio-opetuksellekin on ollut vähemmän kysyntää. Pääpainopiste on ollut ammattiin opiskelussa. Moni vanki on suorittanut vankilan työpiteissä työssäoppimisen kautta ammattitutkinnon, johon on kuulunut käytännön työn ohella ulkopuo-

listen opettajien antamaa teoriaopetusta. Vankilan pääasialliset työmahdollisuudet ovat olleet perinteisiä: kotitaloutta, siistimistä, pesula- ja ompelutöitä, korjaamista, ympäristöhoitoa ja metallialan töitä. Kun miesvangit poistuivat vankilasta 2017, naiset ottivat pesulan, ulkoalueiden ylläpidon ja keittiötyöt hoitaakseen.

Vangin vapaa-aika

Vuoden 1975 asetus määritteli vangille oikeuksia, joiden oli tarkoitus vastata mahdollisimman tarkasti muiden yhteiskunnan jäsenten oikeuksia. Samalla pyrittiin ehkäisemään vankilassaolosta koituvia haittoja, kuten syrjäytymistä, muun muassa parantamalla vankien ja heidän lähiomaisten välistä yhteydenpitoa. Vapaa-ajalla vangilla tuli olla mahdollisuus harrastuksiin sekä vankilan sisällä että anomuksella ja valvotusti sen ulkopuolella. Päivittäin vangilla oli oikeus oleilla ulkona, harrastaa liikuntaa, sekä seurata tv- ja radiolähetyksiä.⁵⁸ Vuoden 1975 asetuksessa luovuttiin viimeisestä ruumiillisesta rangaistuksesta, joka kulki nimellä vesi, leipä ja kova vuode. Sen tilalle ankarimpana kurinpitovangistuksena tuli eristäminen, joka tarkoittaa vangin eristämistä kaikesta vankilan toiminnasta.⁵⁹ Nämä asetuksen määräämät oikeudet toteutettiin mukauttamalla vankilaympäristöä ja henkilökunnan tehtäväkuvaa, rakenteellisia muutoksia ei vankilaan tarvittu.

1995 lakiuudistus

Seuraava huomattava lainsäädännön uudistus ajoittuu vuoteen 1995, jolloin asetuksen nimi muuttui laiksi. Tässä rangaistuksen täytäntöönpanolaissa mahdollistettiin vankiloissa tapahtuva entistä tarkempi huumausainevalvonta ja erityisten huumavapaiden osastojen perustaminen. Laki heijastelee huumeiden käytön huomattavaa lisääntymistä ja siitä koituvia haasteita vankiloille.⁶⁰

Kun vankilan toiminnan alkuaikoina vangeilla oli ollut 8 tunnin työvelvoite, pois lukien sairaat vangit, raskauden loppuvaiheessa olleet tai vastasyntyneet äidit, sekä tutkintovangit, vuoden 1995 lakiuudistuksessa määriteltiin sen sijaan velvoite osallistua vankilan toimintaan. Näin yritettiin aktivoida myös

⁵⁵ Marttinen 2012, 325.

⁵⁶ Marttinen 2012, 325.

⁵⁷ Marttinen 2012, 326–327.

⁵⁸ Marttinen 2012, 329.

⁵⁹ Marttinen 2012, 313.

⁶⁰ Tukesin säädöstietopalvelu.

niitä vankeja, joilla oli päihteiden käytön myötä alentunut työkyky, vaihtoehtoisella toiminnalla. Lakimuutoksen myötä korostui vankien kuntoutus. Kun miesvankien vieroituksesta ja kuntoutuksesta huolehti vankisairaala omat yksiköt, naisille järjestettiin vankilan puolella 1990-luvun lopulla kaksi huumevapaata osastoa, joiden tarkoitus oli auttaa vankeja eroon huumeista.⁶¹

Myöhemmät lait

Huumeiden yleistymisen on sitten 1990-luvun aiheuttanut vankiloiden suurimmat haasteita järjestyksenpidossa.⁶² Viime aikoina yleistyneiden muuntohuumeiden myötä vankien käytöksen ennakoitiin on vaikeampaa ja hoito hankalampaa. Lakimuutokset ovat pyrkineet osaltaan auttamaan päihteiden vastaisessa työssä. Vuoden 1999 lakiuudistus antoi valtuuksia tarkempaan päihteettömyyden valvontaan ja henkilötarkastuksiin. Se mahdollisti väliaikaisina toimina eristämisen ja päihdehoidon myös vankilan ulkopuolella.⁶³ Viimeisimpänä vankilan toimintaan on vaikuttanut vuoden 2005 vankeuslaki, jossa säädettiin entistä tarkemmin vankien velvollisuuksista ja oikeuksista, sekä vankilan henkilökunnan toimivaltuuksista.⁶⁴

Rangaistuksen käytäntöönpanoa säädelleen lain lisäksi myös muut lait ovat vaikuttaneet vankilan toimintaan. Näistä yksi on lastensuojelulaki. Hämeenlinnan vankilassa oli sen valmistumisesta lähtien oma osasto äideille ja lapsille, kunnes vankeuslakia muutettiin vuonna 2006 ja lastensuojelulakia muutettiin vuonna 2007. Tämän jälkeen on kiinnitetty enemmän huomioita lapsen edun toteutumiseen. Käytännöksi on tullut, että vain tutkintovankeudessa olevat äidit voivat ottaa pienet lapset mukaansa vankilaan. Vankituomion saaneet pienten lasten äidit sijoitettiin tästä lähtien lapsineen joko Vanajan osaston perheosastolle, tai lapset sijoitettiin muualle äidin vankituomion ajaksi. Lopullisen päätöksen lasten sijoittamisesta tekee vankilan sijaan lastensuojeluviranomainen.⁶⁵ Lakimuutoksen myötä Hämeenlinnan vankilan perheosasto lakkautettiin vuonna 2010.

Vankilan hallinnolliseen toimintatapaan ja työyhteisöön on vaikuttanut laki työsuojeluhallinnosta, joka on vuodelta 1972 ja jonka edellyttämän työsuojeluviranomaisen valvonnan piiriin vankilat tulivat 1974. Vankiloissa työsuojelu on kohdistunut etenkin psyykkiseen työsuojeluun ja kuntoutukseen.⁶⁶ Henkilökunnan työ on tunnetusti etenkin henkisesti kuormittavaa.

Vankilan toiminnan kehitys on vaikuttanut vuosien saatossa vain vähäisissä määrin itse vankilarakennukseen. Tilat ovat pysyneet pitkälti alkuperäisissä käyttötarkoituksissa läpi vuosikymmenten. Vasta vuoden 2017 muutosten myötä on tapahtunut muun muassa osastomuutoksia, kun miesten käytössä olleet, wc:llä varustetut selliosastot ovat vapautuneet naisten käyttöön.

Rakenteelliset muutokset

1980-luvun muutokset

Huomattavia rakenteellisia muutoksia on tunnistettavissa kolme. 1980-luvun puolivälissä tehtiin muutostöitä sekä hallinto-osassa että lämpökeskuksessa. Hallinto-osan alle louhittiin vuosina 1982–1983 huomattavasti lisätilaa henkilökunnan sosiaali- ja taukotiiloiksi. Kellariin tuli käytävien varsille sauna- ja peseytymistiloja, pukuhuoneita, kahvihuone ja lepohuoneita. Lisäksi louhittiin tilaa arkistolle ja erilaisille varastotiiloille, jonne sijoittui sittemmin muun muassa ampumarata ja kuntosali.

Samaan aikaan lämpökeskuksessa tehtiin muutost- ja laajennustöitä. Lämpökeskuksen pohjoispuolelle, sen jatkoksi, rakennettiin laajennusosa, joka tyyllisesti sovitettiin entiseen rakennukseen. Uudisosan ikkunat sijoitettiin nauhamaisesti ja pintamateriaaliksi tuli edelleen keltainen tiili, joskin elementtirakenteiden saumat ovat havaittavissa julkisivussa. Sokkelia ei slammattu. Tässä urakassa käytettiin edelleen vankityövoimaa. Lisäosaan tuli kiinteistöhuollosta vastaavien henkilökunnan jäsenten toimisto- ja sosiaali-tiloja, sekä jalkinekorjaamo, jossa on tähän päivään asti korjattu kaikkien Suomen vankiloiden korjausta vaativat jalkineet. Tätä ennen suutarinverstas oli toiminut pari vuotta pesulan varastokerroksessa. Jalkinekorjaamon oli aluksi tarkoitettu työllistävän miesvankeja, mutta vuodesta 1993 lähtien siellä ovat työskennelleet naiset. Samassa yhteydessä uudistettiin lämpökes-

61 Marttinen 2012, 328.

62 Marttinen 2012, 318.

63 Tukesin säädöstietopalvelu.

64 Laki 767/2005, Finlex säädöspalvelu, finlex.fi/laki/alkup/2005/20050767. Tähän on sittemmin tehty lukuisia täsmennyksiä.

65 Esikko 2/2008.

66 Marttinen 2012, 297.

kuksen tekniikkaa. Öljylämmityksestä siirryttiin kaukolämpöön. Vanhat öljylämmityskattilat purettiin, mutta vanhat öljysäiliöt jätettiin maahan ja yksi niistä muutettiin palvelemaan samassa yhteydessä asennetun varavoimakoneen öljysäiliönä.⁶⁷

1990-luvun muutokset

Vuonna 1995 uusittiin pesulan laitteistot ja tehtiin siihen liittyviä muutostöitä. Rakennukseen tuli lisäosina lastauslaiturit ja katolle ilmastointikonehuone. Pesulan toiminta automatisoitiin pääosin. Vanhat pesulakoneet lahjoitettiin Latviaan.⁶⁸ Samalla parannettiin lämmön talteenottoa, ilmastointia, alennettiin pesulan melutasoa, ja rakennettiin tauko- ja saniteettitilat sekä vangeille että työntekijöille. Ilmeisesti tässä vaiheessa vaatekorjaamo siirtyi työhuoneosaan, jossa se toimii edelleen. Samalla uudistettiin lämpökeskuksen höyrylaitteistot piippuihin.⁶⁹ Vanhan, 26 metriä korkean tiilipiipun tilalle tuli kaksi matalampaa ja pienempää teräspiippua.

Muita muutoksia

Muut muutostyöt eivät ole olleet edellisten kaltaisia laajennuksia tai uusimisia, vaan olemassa olevia tiloja on muokattu pienimuotoisesti. Esimerkiksi 1980-luvun loppupuolella tuli vankilaan vapaatapaamishuoneet, joissa oli mahdollista tavata puolisoitten kesken ilman valvontaa tapauksissa, joissa vanki ei voinut saada lomaa tai poistua vankilan ulkopuolelle.⁷⁰ Nämä tilat tulivat pesularakennuksen yhteydessä olevien avo-osastojen tiloihin. Sen länsipäätyyn tulivat tilat vanhempien ja lasten tapaamisille.

Tarkemmin ajoittamaton muutos on havaittavissa eristysosastolla, jossa on kaksi vanhaa selliä yhdistetty yhdeksi isommaksi. Tämä ”eurosellin” nimellä kulkeva muutos on tapahtunut ilmeisesti Suomen Euroopan Unioniin liittymisen jälkeen, eli vuoden 1995 jälkeen. Vuonna 2005 äiti-lapsiosastolle rakennettiin yhden entisen sellin tilalle wc- ja pesutilat kahdelle viereiselle sellille, joilla pyrittiin vastaamaan osaltaan Euroopan Unionin taholta tulleeseen kritiikkiin paljusesellejään kohtaan.

Näiden muutosten lisäksi on luonnollisesti tehty erilaisia ylläpitäviä toimia, kulutuksen alaisten rakennuksen osien uusimisia tai kunnostustöitä. Ainakin vesikalusteita, lattiapintoja ja maalikerroksia on uusittu lukuisia kertoja rakennuksessa, joka on toiminnassa 24 tuntia vuorokaudessa. Osa korjauksesta suoritettiin pian valmistumisen jälkeen. Esimerkiksi naistenosaston pesutiloja, joissa alun perin oli erillinen wc-tila ja sen vieressä pieni ammeella varustettu huone, muutettiin toimivammaksi ja ammeen tilalle sijoitettiin suihku. Työhuonesiiven eteläpäähän lisättiin lastauslaituri ja ovi 1980-luvulla. Ulko-ovia on uusittu ja yläpohjaan lisätty lämpöeristeitä vuosina 1983-1984. Vesikattoa on korjattu, urheilusalin ja kappelin välinen paljeovi on uusittu. Sen sijaan laajaa peruskorjausta ei ole tehty. 2000-luvun ensimmäisenä vuosikymmenenä suunnitelmissa oli korjata rakennus ja samalla rakentaa puuttuvat paljusellit, mutta tätä suunnitelmaa ei toteutettu.⁷¹

⁶⁷ Engel rakennuttamispalvelut Oy 2003a, 28.

⁶⁸ Anon, 1995.

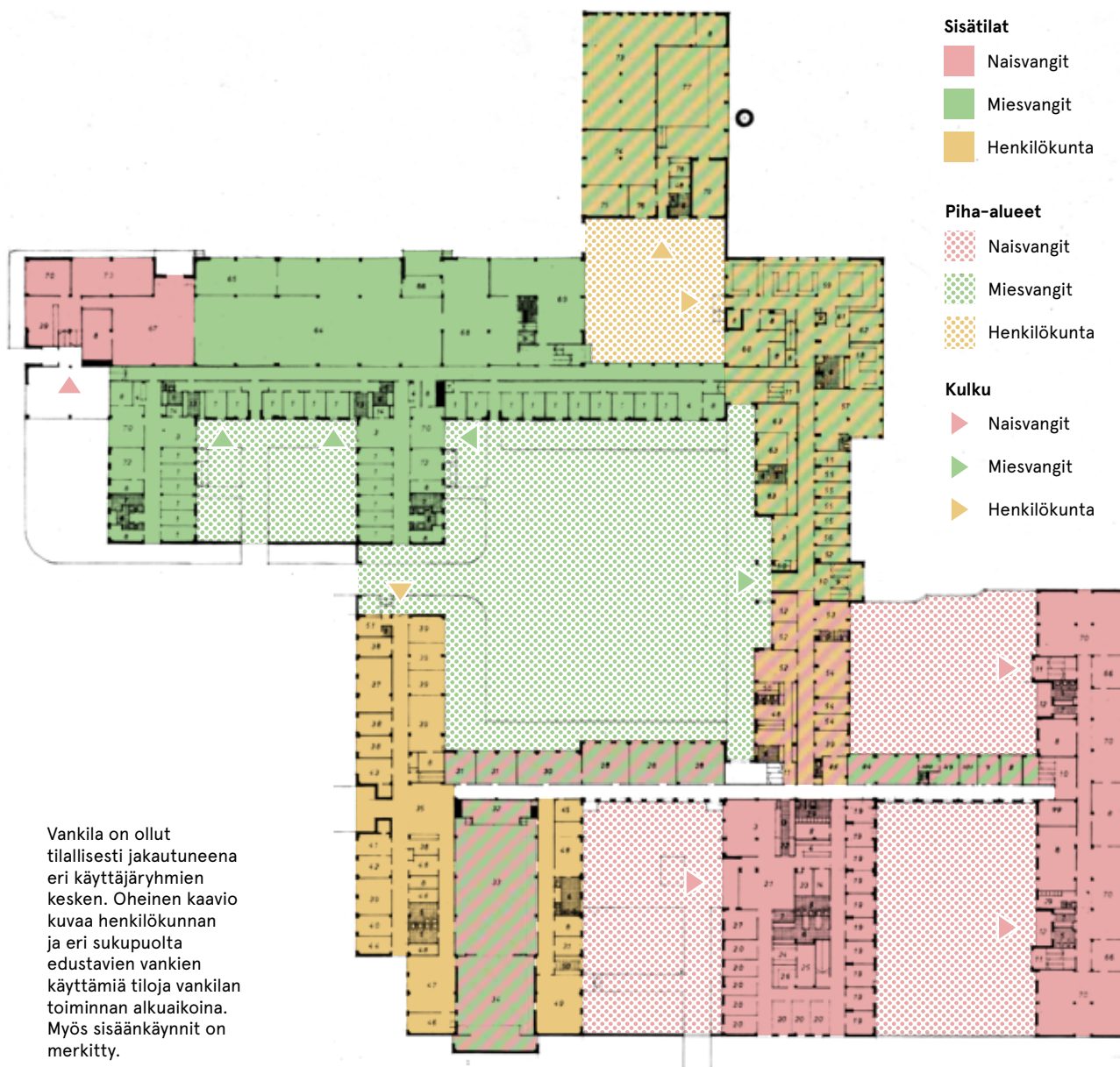
⁶⁹ Vankeinhoito 1/96.

⁷⁰ Hämeen Sanomat 6.9.1986.

⁷¹ Hämeen sanomat 2.1.2001.

2.6

Vangit ja henkilökunta

Vankimäärä

Kun vankila valmistui, siellä oli 177 vankipaikkaa. Näistä 93 sijoittui naistenosastolle, 10 äiti-lapsiosastolle, ja 84 miestenosastolle.⁷² Nykyisin vankilan paikkaluku on 112, mutta tähän lukuun sisältyy myös vankisairaalan puolella olevat, vankilan käytössä olevat paikat. Rakennushistoriaselvityksen laatimisen aikana käytössä oli noin 70 paikkaa, eli vankilassa oli käyttämätöntä kapasiteettia. Tätä kapasiteettia myös tarvitaan, sillä koko maan vankilukua on vaikea enna-

koida ja siinä saattaa tapahtua melko äkillisiä muutoksia. Noin 10 vuotta sitten, 2000-luvun alussa, vankilassa oli noin 200 vankia ja se oli hyvin täynnä. Tällöin jouduttiin muun muassa majoittamaan neljä vankia kolmelle hengelle mitoitettuun paljuselliin.⁷³ Nykyisin rangaistusmuotoja on useita, kuten ehdollisia tuomioita ja yhdyskuntapalvelua. Niitä käytetään rangaistusmuotoina melko runsaasti etenkin ensikertalaisten kohdalla, jolloin rikoksentehtyjä ei päädy entiseen tapaan vankilaan.⁷⁴

⁷³ Hämeen Sanomat 16.7.2006.

⁷⁴ Kärjenmäki, suullinen tiedonanto 23.5.2018. Ks. myös Pajuoja (1993, 89–91, 95–96) koko maan vankiluvun yleisestä laskusta ja vaihtelusta lakimuutosten myötä.

⁷² Vankilan esittelymoniste, vankilan arkisto.

Hämeenlinnan keskusvankilaan sijoittui aluksi lähes kaikki Suomen naisvangit. Tämä oli toisaalta tehokasta keskittämistä, toisaalta pidettiin ongelmallisena sitä, että erilaiset vankityypit, ensikertalaiset ja useampikertalaiset rikoksenuusijat, sijoitettiin samoihin vankiloihin. Miesten puolelle sijoitettiin lähinnä ensikertalaisia, työkuuntoisia miehiä. 1980-luvun lopulta lähtien naisvankeja sijoitettiin myös muihin maan vankiloihin. Aluksi sijoitusperusteena oli rikoksen laatu, sittemmin lähitökohtaksi on tullut sijoittaa vanki lähelle kotipaikkansa, joskin naisten osalla tämä periaate toteutuu heikosti. Edelleen suuri osa maamme noin 200 naisvangista sijoittuu Hämeenlinnan vankilaan.⁷⁵

Rangaistukset ja vakeusajat

1970- ja 1980-luvun lakimuutoksista lähtien Hämeenlinnan vankilassa on ollut sijoitettuna lähinnä vankeusvankeja tai sakkovankeja, jotka ovat joutuneet vankilaan maksamattomien sakkojen takia. Myös tutkintovankeja, jotka ovat vankeudessa niin kauan kunnes heidän rikoksensa on käsitelty tuomioistuimessa, ja siirtyvät sen jälkeen vankeusvangeiksi tai vapauteen, on vankilassa säännöllisesti. vielä 1970-luvulla vankilassa oli myös kuritushuonevankeja ja vuoteen 1986 asti, ennen siirtolaislain kumoamista, irtolaisuudesta tutkittavia henkilöitä.⁷⁶

Hämeenlinnan vankilassa tuomiotaan suorittaneiden vankien yleisimpiä rikoksia 1970-luvulta 1990-luvulle olivat omaisuus- ja väkivaltarikokset. Kärjen ulkopuolella huumausainerikokset yleistyivät huomattavasti aiemmasta ja ohittivat 1990-luvulla liikennejuopumusrikosten määrän.⁷⁷ Muita huomattavia muutoksia vankilan ensimmäisen kolmen toimintavuosikymmenen välillä on se, että rangaistusten pituudet pidentyivät sitten 1970-luvulla yleisimmistä alle vuoden rangaistuksesta 1990-luvun tilanteeseen, jossa yleisimpiä vankeusaikoja olivat yli vuoden mittaiset rangaistusjaksot. Pääosa vangeista oli 21–39-vuotiaita.⁷⁸ Nykyisin, vuoden 2017 tilaston mukaan naisvangit ovat keskimäärin 38-vuotiaita. Heistä 45 % on saanut tuomion väkivaltarikoksesta.⁷⁹ Muita yleisiä rikosnimikkeitä ovat huumausainerikos 20 %, varkaus 12 %, tai muu omaisuusrikos 12

%.⁸⁰ Vuonna 2017 vapautuneiden naisten suoritettu rangaistusaika oli keskimäärin noin puoli vuotta.⁸¹ Naiset uusivat rikoksia miehiä harvemmin.⁸² Vuonna 2017 ensikertalaisia oli naisvangeista 54 %, kolmesta seitsemään kertaa laitoksessa vankeusrangaistusta suorittaneita vankeja oli 20 %.⁸³

Henkilökunta

Kun vankialarakennukseen tuli toiminnan käynnistytessä kumpaakin sukupuolta olevia vankeja, oli huomioitava ajan mukainen asetus, joka määräsi nais- ja miesvankien asuttamisesta eri asunto-osastoille. Tämä tarkoitti toimintojen ja henkilökunnan jakamista. Kummallakin puolella oli omat vartio-
päälliköt, oma valvontahenkilökunta, ylivartijat ja vartijat. 1980-luvulle asti miesten puolella työskentelivät vain miespuoliset henkilökunnan jäsenet ja naisten puolella naiset, mutta vuosikymmenen lopussa tämä asetus kumottiin ja näin henkilökunnan työskentelystä tuli joustavampaa.⁸⁴

Vankilan alkuaikoina henkilökunnan lukumäärä oli 184 henkilöä, johon tosin kuului myös samaan hallinnolliseen yksikköön kuuluneen lääninvankilan henkilökunta. Nykyisin henkilökuntaa on noin sata. Tähän lukuun kuuluu myös rikosseuraamuslaitoksen alueellisen yksikön alaisuudessa toimivia toimistovirkailijoita, jota hoitavat alueensa asioita vankilasta riippumatta, sekä kiinteistön huollosta vastaavat henkilöt, jotka hekin toimivat suoraan rikosseuraamuslaitoksen alaisuudessa. Suurin osa henkilökunnasta koostuu vartijoista, jotka työskentelevät kolmivuorotyössä. Heidän esimiehinään toimii kaksitoista rikosseuraamusesimestä, ja vankilan johdossa on johtaja ja kaksi apulaisjohtajaa. Muita vankien kanssa lähityötä tekeviä henkilökunnan jäseniä ovat vapaa-ajan toimintojen opettajat, työn ja opiskelun opinto-ohjaaja, työpajojen työmestarit, sekä pastori ja psykologi. Vankien asioita suhteessa erilaisiin viranomaisiin hoitaa sosiaaliohjaaja. Tämän lisäksi on muun muassa keittiöstä ja laitoksen hankinnoista vastaavaa henkilökuntaa, puhelin-keskus ja siivouspalvelut sen sijaan on ulkoistettu.⁸⁵ Sairaalan poliklinikkaa pyörittävät talon ulkopuoliset sairaanhoitaja, lääkäri ja hammaslääkäri.

⁷⁵ Hämeen Sanomat 7.7.1996.

⁷⁶ Marttinen 2012, 302.

⁷⁷ Marttinen 2012, 303–305.

⁷⁸ Marttinen 2012, 303–305.

⁷⁹ Rikosseuraamuslaitoksen tilasto 2017, 17.

⁸⁰ Rikosseuraamuslaitoksen tilasto 2017, 35.

⁸¹ Rikosseuraamuslaitoksen tilasto 2017, 32.

⁸² Rikosseuraamuslaitoksen tilasto 2017, 42.

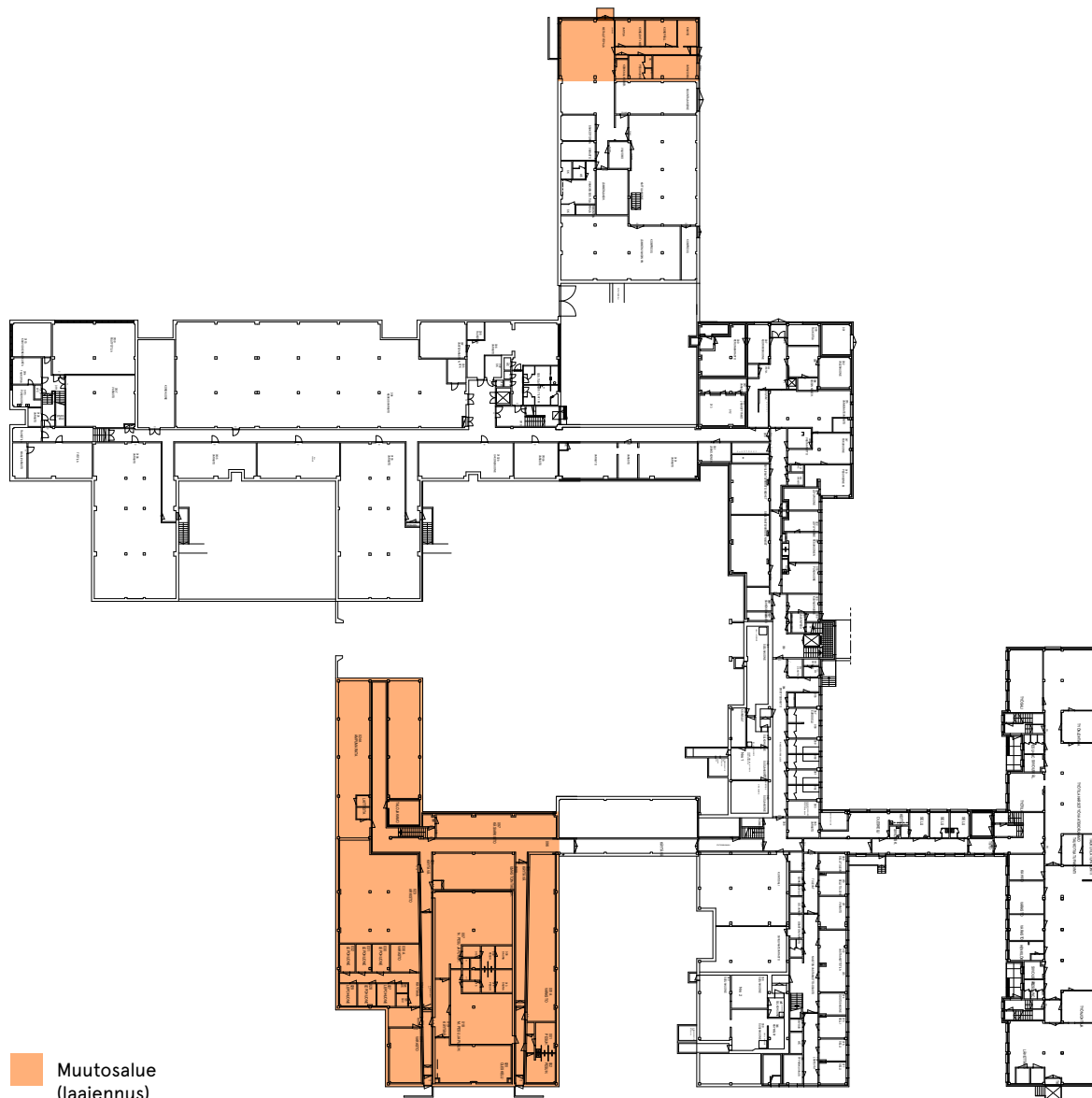
⁸³ Rikosseuraamuslaitoksen tilasto 2017, 37.

⁸⁴ Marttinen 2012, 307.

⁸⁵ Kärjenmäki, suullinen tiedonanto 23.5.2018.

2.7

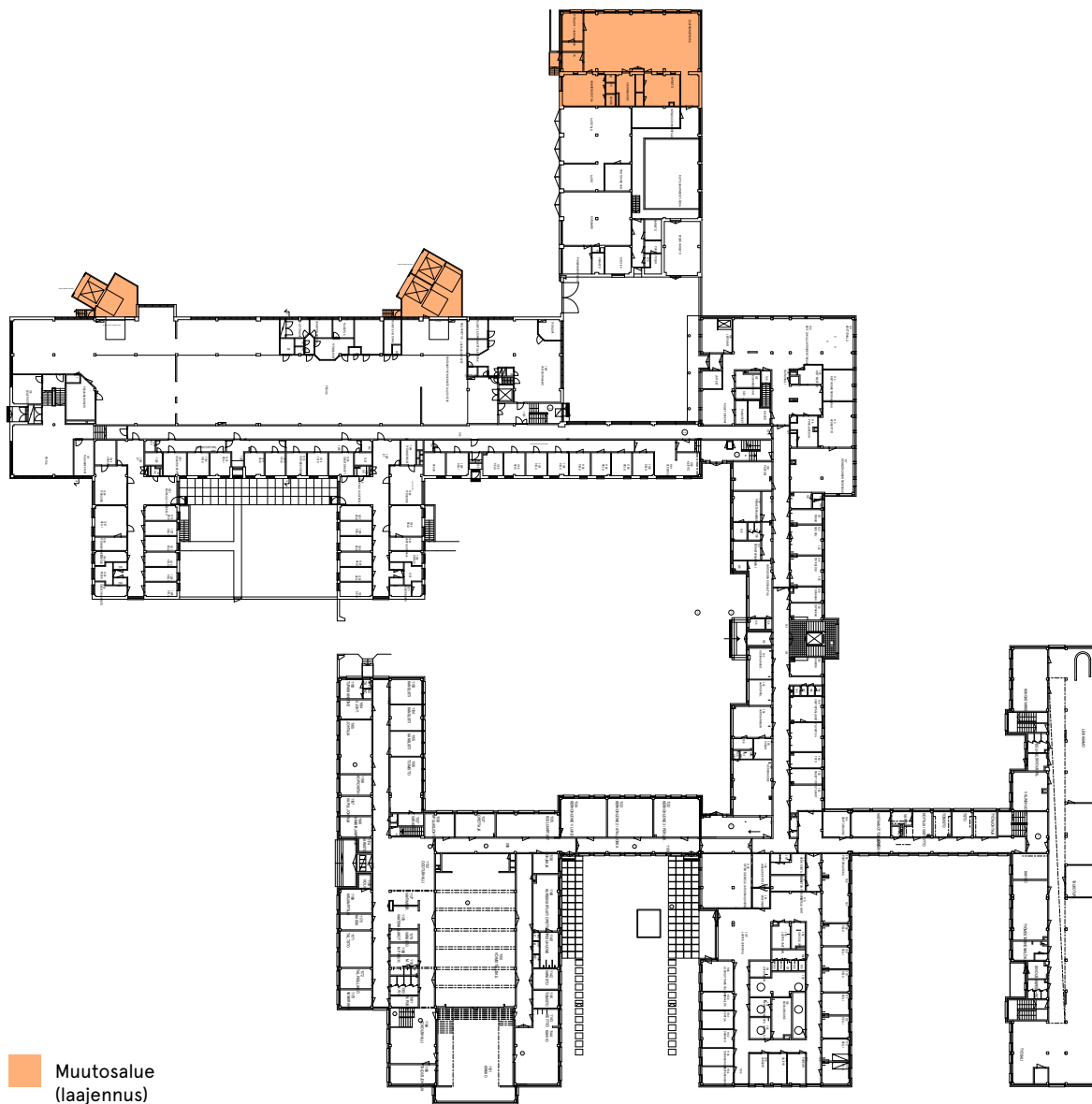
Säilyneisyysinventointi

Vankilarakennuksen pohjakerroksen pohjapiirustus. Huomattavimmat muutokset 1970-luvun alun tilanteseen nähtäen koostuvat 1980-luvun laajennuksesta lämpökeskukseen ja sosiaali-tilojen louhimisesta hallinto-osan alle. Rakennussuunnittelutoimisto Hannu Elfving Oy 1998, Senaatti-kiinteistöjen arkisto.

Rakennuksessa on säilynyt runsaasti alkuperäisiä rakennusosia ja pintarakenteita. Myös tilojen käyttö on pitkälti säilynyt alkuperäisenä. Vasta vuoden 2017 jälkeen, kun vankilan toimintoja on supistettu ja ajettu alas, on tapahtunut runsaammin käyttötarkoituksen muutoksia. Rakenteellisia muutoksia on tehty

tarpeen tullen ja määrärahojen sallimissa puitteissa, laaja-alaista peruskorjausta ei ole suoritettu. Tämä tarkoittaa sitä, että rakennus edustaa edelleen hyvin aikansa harkittua käyttöarkkitehtuuria, mutta rakennus on teknisesti vanhentunut ja tilat eivät tue tämän päivän vankityötä parhaalla mahdollisella tavalla.

Vankilarakennuksen toisen kerroksen pohjapiirustus. Huomattavimmat muutokset 1970-luvun alun tilanteseen nähden koostuvat 1980-luvun laajennuksesta lämpökeskukseen ja 1990-luvun uudistamistyöt pesulassa, joiden seurauksena rakennukseen tuli muun muassa kaksi lastauslaituria. Rakennussuunnittelutoimisto Hannu Elfving Oy 198, Senaatti-kiinteistöjen arkisto.

Nykytilavalokuvat

Vankilan itäjulkisivu Pikku-Parolantieltä katsottuna. Itäjulkisivu on ainut ympäristöön näkyvä rakennuksen julkisivu ja sitä voidaan pitää pääjulkisivuna. Edessä kulkee Helsinki-Tampere -moottoritie. Vankila rakennettiin peltoaukean ja metsän rajalle. MH.

Vankilan selliosan keskellä sijaitseva pääporras nousee tornimaisena muusta julkisivusta ulommas ja korkeammalle. Se muodostaa kiintopisteen koko rakennusmassalle. Rakennuksen koillisnurkassa sijaitsee keittiöosa, jonka alla on kuvassa keskellä näkyvä, pariovin varustettu tila, joka suunnitelmissa varattiin ruumishuonekäyttöön. Tila ei kuitenkaan ole koskaan ollut kyseisessä käytössä.

Vankila kuvattuna sen kaakkoiskulmasata. Kuvasta on havaittavissa alueen maan pinnan erot, joista johtuen rakennuksen itäisten osien taso on läntisten osien kellarikerrosten tasolla. Kuvassa edustalla oleva työhuoneosa rakennettiin viimeisenä. Sen julkisivun listoitukset ovat muista osista poiketen maalattua peltiä eikä kuparia. Rakennuksen osan päässä on kevytrakenteinen lastauslaituri.

Rakennuksen pohjoispäässä on lämpökeskus, jota laajennettiin kuvan oikealla puolella näkyvällä osalla 1980-luvun alussa. Tämä laajennusosa on tyyllisesti istutettu vanhaan, mutta elementtirakenteiden saumat on erotettavissa julkisivussa. Alun perin rakennuksessa oli tiilipiippu, se korvattiin kahdella teräksisellä 1990-luvulla, kun lämpökeskuksen höyrylaitteet uusittiin pesulan peruskorjauksen yhteydessä.

Rakennuksen läntinen julkisivu on matala ja muistuttaa ulkoisesti aikansa konttorirakennuksia. Tähän osaan keskittyikin henkilökunnan toimistotilat. Rakennuksen edessä on 1980-luvun pylsävalaisimia ja lipputankoja. Tästä osasta on henkilökunnan ja vierailijoiden pääsisäänkäynti.

Rakennuksen luoteispäässä on muista rakennuksen osista poikkeava ikkunajäsentely. Suuressa ikkunapinnassa on metalliset puitteet ja tuuletusruutuja. Eteen on lisätty markiisi. Ikkunoiden takana oleva tila on ollut myymälä-, tapaamis- yms. tilana, jonne on ollut pääsy myös vankilan ukopuolisilla henkilöillä.

Henkilökunnan ja vierailijoiden pääsisäänkäynti on sisään vedetty. Portaat ja ylätasanne on päällystetty suorakulmaisilla liuskekilvillä, alakatto on puuta ja sinne on upotettu pyöreät metallivalaisimet. Lakatuissa kaksilehtisissä ovissa on korkeat ja kapeat lasiosat sekä rosterinen potkupelti. Osat ovat alkuperäisiä.

Vankilan pohjoisenpuoleinen alue on aina ollut luonteeltaan huoltopihaa. Tämä luonne on korostunut 1990-luvun pesulan muutostöiden myötä, jolloin pesulaosaan rakennettiin lastauslaiturit tulevalle ja lähtevälle pyykille.

Rakennuskokonaisuuden keskellä oleva pääpiha tuli miesten ulkoilupihaksi. Sitä reunustavassa selliosassa on kullakin osastolla yksi parveke pihalle päin. Kuvan vasemmassa laidassa näkyvässä matalassa osassa toimi miesten tutkintovankiosasto.

Vankilan eri osien väliin jää ulkoilupihoja. Avo-osastojen pihoilla on nurmikkkoa, muut pihat ovat sorapeitteiset. Kuvassa alun perin äiti-lapsiosaston käytössä ollut piha.

Vankilan selliosaston ikkunat on jäsennetty pareittain. Ikkunoiden puitteet ovat valkoiset ja niiden ulkopuolelle on lisätty tumman ruskeat peitelistat. Ne antavat kontrastia keltaiseen tiilipintaan. Puuikkunoiden väliset osat ovat muotoiltua peltiä.

Pääpihan pääsisäänkäynnissä toistuu henkilökunnan pääsisäänkäynnistä tuttu sisennetty jäsentely, liuskekivellä päällystetyt portaat ja kaksilehtinen, kapeilla lasiosilla ja potkupellillä varustettu ovi.

Pääpihan sivulla on myös muita sisäänkäyntejä, jotka on sijoitettu huomaamattomammin, mutta niissä toistuvat samat oviratkaisut. Tätä sisäänkäyntiä on muutettu, sen kohdalla alkuperäinen uurteinen sokkelisammus puuttuu.

Selliosan keskellä sijaitsee itäjulkisivusta ulostyöntyvä porrashuone, jonka yksi seinä on lasipintaa ja keskellä kulkee verkkoseinäinen hissikuilu. Portaat ovat yhdellä välitasolla varustettuja, elementtirakenteisia mosaiikkiportaita.

Selliosastojen yhteistilojen yhteyteen rakennettiin pienet keittiösyvennykset. Keittiösyvennysten laatoitus on alkuperäinen, kalusteet on uusittu.

Selliosastoilla oli yhteiset pesutilat, joissa oli kuvassa etualalla näkyvien wc-koppien lisäksi koppien taakse näkymättömiin jäävät suihkut. Pesutilojen lattiat ovat alkuperäiset, vesikalusteita on uusittu.

Vankilaan tuotiin väriä maalattujen puuvien ja käytävien lattioihin sommiteltujen värillisten raitojen muodossa. Myös tekstiilit, kuten verhot, sängynpeitot ja pöytäliinat, sovitettiin samaan värimaailmaan. Rakennuksen eri osissa on väliovia, joissa toistuvat kapeat lasiosat ulko-ovien tavoin. Lasiosien kautta rakennuksen sisällä kulkee valo ja ne toisaalta jatkavat julkisivujen kalteri-teemaa.

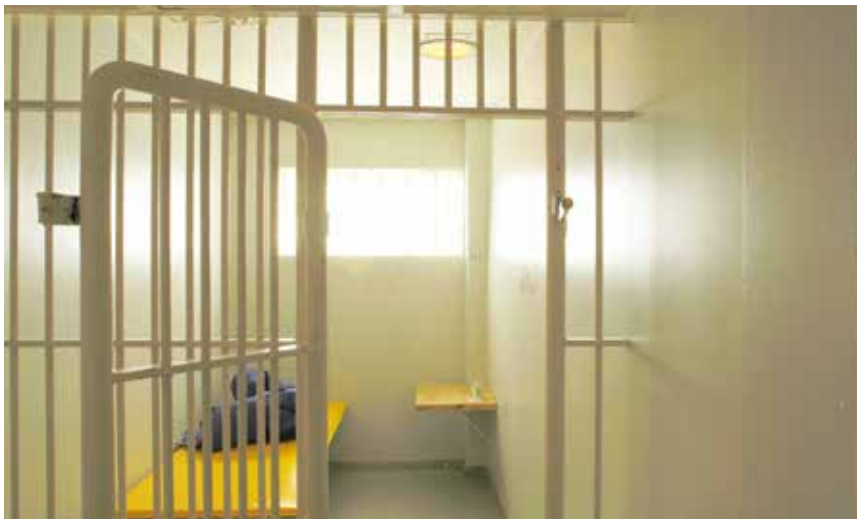
Vain toisen kerroksen pohjoisenpuoleisella osastolla on selleissä wc-istuimet. Tähän miesten kakkososastona tunnettuun osastoon piti alun perin sijouttua naispuoliset tutkintovangit. Osaston ovet ovat muista poiketen metallia, mutta ne on mahdollisesti uusittu.

Vankilan paljusellin on tarvittaessa majoitettu kaksi vankia.

Tyypillinen selliosaston keksikäytävä koostuu vinyylilaattalattiasta eri värisin raidoin, värikkäästi maalatuista puisista sellinovista, joihin on jälkikäteen lisätty lukitusjärjestelmiä, alas lasketusta metallisälekatoista, johon on upotettu loisteputkivalaisimia, sekä valkoiseksi maalatuista, joko sileäksi rapatuista tai tiilipintaista väliseinistä.

Selliosan kellarikerroksessa oli alun perin kuusi eristyssellia, joissa oli kalterien taakse erotettu tila oven sisäpuolella. Näissä selleissä oli lasitiilistä koostuva yläikkuna, makuulaveri, pöytä ja wc-istuin. pinnat, mukaan lukien jalkalista, ovat maalattua betonia. Nykyisin kaksi selliä on yhdistetty yhdeksi poistamalla väliseinä. Tässä "euroselliksi" kutsutussa tilassa on etävalvontalaitteet.

Äiti-lapsi-osaston sellit olivat muita tilavampia. Nissä oli tarkoitus majoittua äidin lisäksi lapsi. Myös nämä sellit ovat pitkälti alkuperäisessä asussa. 2000-luvun alussa kolmea selliä muutettiin siten, että yhdestä sellistä tehtiin wc- ja suihkutilat kahdelle viereiselle sellille. Äiti-lapsi - osasto lopetti toimintansa 2010, jonka jälkeen tilat ovat toimineet vapauttamisosastona.

Rakennuksen hallintosiiven käytävässä, joka kulkee urheilusali-kappeli -tilan itäpuolella, on muiden rakennuksen käytävien tavoin vinyylilaatta-lattia, jossa kulkee värillisiä poikkiraitoja. Rakennuksen väliseinät ovat joko levyseiniä tai tiiliseiniä. Tilassa on poikkeuksellisesti suora rapattu kattopinta, yleensä käytävillä on alas laskettu metallikatto. Hallinto-osan väliovet ovat muista osista poiketen tammiviilu-laakaoivia. Käytävän päässä on henkilökunnan keittiö-kahvio -tila.

Rakennuksessa on keskikäytävien lisäksi sivukäytäväratkaisuja eri osia yhdistävissä nivelosissa. Kuva on otettu työhuoneosan ja selliosan yhdistävän polikliniikkaosan käytävästä.

Hallinto-osan pääsisäänkäynnistä saavutaan eteisaulaan, joka toimii odostustilana. Tilaa valaisee kattoikkuna ja alakatto on päällystetty akustoevyin. Lattia on muuta rakennusta vastaavasti raidoitua vinyylilaattalattiaa. Oikalla näkyvän tiskin takana on ollut puhelin- ja postikeakus. Takaseinän maalaus on vangin tekemä.

Urheilusalia valaisee kahdesta suunnasta yläikkunat. Kattorakenteessa korostuvat kantavat palkit, joiden välisessä tilassa on laudoitus. Tilan takaseinällä oli alun perin esiintymislava, joka on purettu ja sen tilalla syvennyksessä on liikuntavälinvarasto. Tila on yhdistettävissä vireiseen kappeliin.

Kappelitilan erityistä luonnetta on korostettu materiaalivalinnoin. Seinät ovat huoneen sisä- ja ulkopuolella raakatiilipintaa, lattialla on kokolattiamatto, alttarin tai saarnatuolin paikkaa merkkavat messinkiset kattovalaisimet. Korkealla olevan betonisen kattopinnan alapuolella on ripustettu, puurakenteinen alakattorakenne, jossa on upotetut loisteputkivalaisimet.

Myös kappeliosan ulkopuolella on raaka tiilipinta. Edustalla olevat portaan kaiteet ovat 1980-luvulta, kun hallinto-osan alle louhittiin sosiaali-tilat ja kappelin ulkopuolelle rakennettiin pääporras näihin tiloihin. Katossa on akustoiva sordino-laatta.

Hämeenlinnan vankilan pesulan alapuolinen kellari on yhtä suurta avonaista tilaa, jossa toimii suuri vankilatekstiilien keskusvarasto. Pinnat ovat betonia. Myös keskusvarasto siirtyy pois vankilan tiloista.

Hämeenlinnan vankilassa on, sitten toiminnan käynnistyttyä 1972, toiminut koko maan vankiloiden vaatehuollosta vaastaava pesula. Pesulan laitteisto uusittiin ja toiminnallisuutta kehitettiin vuoden 1995 muutostöissä, jolloin muun muassa kattopintaan asennettiin erilaisia nostureita ja kuljettimia, ja raskaita työvaiheita saatiin automatisoitua. Samalla pinnat uusittiin. Pesula on lopettanut toimintansa kesällä 2018.

Työhuoneosan kahdessa kerroksessa tehdään tekstiilitöitä. Ensimmäisessä kerroksessa toimii vankivaatteiden vaatekorjaamo ja toisessa kerroksessa vankitekstiilien ja tilaustöiden ompelimo. Vaatekorjaus on vuonna 2018 siirtymässä Turun vankilaan. Työhuoneosa on keskikäytävän jakama kokonaisuus, jonka itäpuolella oleva osa on suurilta osin avinaista tilaa ja vaoin myös käytävään. Näitä tiloja erottavat vain kantavat palkit. Nämä hallimaiset tilat toimivat työsaleina. Länsipuolella on aputiloja ja muun muassa porrashuoneita, jotka muodostavat erillisiä huoneita. Alun perin työhuoneosan työsalit oli tarkoitus

jakaa pieniin potilashuoneisiin ja kyseisessä rakennuksen osassa oli tarkoitus toimia poliklinikka sekä neurologisia ja psyykkisiä sairauksia sairastavien vankien potilasosastot. Nykyisin työhuoneosa on muutamia seinämuutoksia lukuun ottamatta pitkälti toteutetun kaltaissessa asussa. Valaisimet ovat uudet ja lattiamateriaali on uusi kuvassa näkyvässä toisessa kerroksessa. Tässä osassa rakennusta on muista poiketen palkkien välinen osa seinää punatiiltä ja tiilipinta on jätetty esiin. Käytävän kohdalla katto on alas laskettu, alkuperäinen metallikatto.

Ensimmäisen kerroksen kankaiden leikkaustila vuonna 2018.

Leikkaamo alkuperäisessä asussa. Vankilan arkisto.

Vankisairaala

3.1

Sairaalahankkeen tausta

Samaan aikaan kun keskusvankilahanketta käynnistettiin, todettiin maamme vankien sairaanhoidon olevan puutteellista. Hämeenlinnan Ojoisten osaston tuberkuloosisairaala toimi tarkoitukseen nähden epäsovivissa tiloissa. Helsingin keskusvankilassa sijaitseva kirurginen ja sisätautien sairaala oli tarpeeseen nähden liian pieni yksikkö ja sen resurssit olivat puutteelliset suorittamaan muun muassa leikkauksia. Myös Turun vankimielisairaala oli tiloiltaan vanhanaikainen ja epäsovelias.⁸⁶ Muissa vankiloissa potilaat potivat lähtökohtaisesti sellaisään, muutaman paikan potilasosastoilla, tai heitä hoidettiin yleisissä sairaaloissa.

Täten jo vuoden 1963 vankeinhoidon vuosikertomuksessa esitettiin toive, että vankeinhoitolaitokselle tulisi oma keskussairaala, jonne keskittää tuberkuloosipotilaiden hoito, kirurgiset leikkaukset ja sisätautien hoito. Sen yhteyteen toivottiin perustettavan psykiatrinen osasto konsultaatiota ja lievien mielisairauksien hoitoa varten, sekä varata tilat eri alojen erikoislääkärien konsultaatiota varten.⁸⁷

Kesti kuitenkin vuoteen 1974, ennen kuin oikeusministeriö asetti työryhmän laatimaan vankien terveydenhuollon kokonaisohjelmaa. Työryhmä katsoi, että kaikkein vaativimmat lääketieteelliset toimenpiteet tulisi järjestää julkisen terveydenhuollon sairaaloissa. Toisaalta työryhmä oli sitä mieltä vankeinhoitolaitoksella olisi oltava yksi oma keskitetty sairaala. Tässä sairaalassa hoidettaisiin ne potilaat, jotka vaativat pitkäaikaista sairaalassaoloa, kuntoutusta, vuodehoitoa tai lepoa. Näin välttäisiin pitkiltä hoitajaksilta yleisissä sairaaloissa,

mitkä vaativat erikoisjärjestelyjä, kuten vankikuljetuksia ja vartioinnin järjestämistä.⁸⁸

Tästä mietinnöstä tuli pohja Hämeenlinnan vankisairaalan rakentamissuunnitelmille. Vankien terveydenhuolto oli jäänyt yleistä julkisen terveydenhuollon kehitystä jälkeen, mikä korostui kansanterveyslain tultua voimaan. Kansanterveyslaki vuodelta 1972 määritteli kunnat tai kuntayhtymät hoitamaan julkista terveydenhuoltoa, mutta niiden resurssit eivät riittäneet huolehtimaan valtionlaitosten terveydenhuollosta.⁸⁹ Vuonna 1977 asetettiin työryhmä suunnittelemaan vankisairaala Hämeenlinnan keskusvankilan yhteyteen. Suunnittelun pohjaksi laadittiin maan vankiloissa kysely, jonka perustella määriteltiin sairaalan tilaohjelma. Tässä yhteydessä päädyttiin 120 hengen minimipaikkalukuun. Nämä kaikki paikat oli tarkoitettu alusta asti miesvangeille. Naisvankien osalta ajateltiin toimivaksi ratkaisuksi sitä, että he käyttäisivät vankisairaalan poliklinikkaa ja keskusvankilan aiemmin poliklinikkana toimineista tiloista tehtäisiin naisvankien psykiatrisia hoitopaikkoja.⁹⁰

Sairaalan huoneohjelman lähtökohtana oli ensisijaisesti suunnitella vankilarakennusta, toissijaisesti sairaalaa. Täten huoneista tuli sellimäisiä. Potilaskunnan katsottiin olevan pääosin useamman vankituomion saaneita, epäsosiaalisia vankeja, joten heidät katsottiin parhaaksi sijoittaa yhden hengen huoneisiin. Se, miksi sairaalan sijoituspaikaksi valikoitui Hämeenlinna, liittyi siihen, että sijoittamalla uusi yksikkö olemassa olevan vankilan yhteyteen, voitiin joitain toimintoja jakaa. Lisäksi katsottiin,

⁸⁶ Marttinen 2012, 353.

⁸⁷ Vankeinhoidon vuosikertomus 1963, teoksessa Marttinen 2012, 353.

⁸⁸ Marttinen 2012, 353–354.

⁸⁹ Marttinen 2012, 355.

⁹⁰ Marttinen 2012, 356.

61

että Hämeenlinna oli hyvien yhteyksien päässä muista vankiloista, mikä helpotti potilaskuljetusten järjestämistä.⁹¹

Vankisairaalan perustamissuunnitelma valmistui 1978 ja vuonna 1979 lääkintöhallitus antoi lausunnon, jossa se piti vankisairaalan perustamista perusteltuna. Samana vuonna oikeusministeriö vahvisti perustamissuunnitelman. Seuraavien vuosien valtion tulo- ja menoarvioon varattiin sairaalan suunnitteluun määrärahat. Uusi työryhmä laati perustamissuunnitelmaa tarkemman esisuunnitelman, jossa määriteltiin muun muassa sairaalaan perustettavaksi neljä osastoa, joista kaksi oli 25-paikkaista ja kaksi 35-paikkaista. Vankisairaala tuli kytkeytymään Hämeenlinnan vankilaan muun muassa siten, että sen lvis-yhteydet kulkivat vankilan kautta. Vankisairaalaan ei tullut omaa keittiötä, vaan sen ruokahuolto hoidettiin vankilan keskuskeittiöstä. Lisäksi perustamissuunnitelmassa määriteltiin, että sairasosastojen yhteyteen tuli rakentaa muurilla aidattu ulkoilupiha. Esisuunnitelmassa määritellyt uudisrakennuksen pinta-alat olivat 3064 m² hyötyalaa ja 4700 m² bruttoalaa. Rakennuksen pääsuunnittelijaksi valittiin arkkitehtitoimisto Veli ja Jaakko Paatela, rakennesuunnittelijaksi Insinööritoimisto Pertti Ranta Oy, LVI-suunnittelijaksi Lämpötekkinen toimisto Calor Oy ja sähkösuunnittelijaksi Insinööri-toimisto Tauno Nissinen Oy.⁹²

91 Marttinen 2012, 356–357.

92 Marttinen 2012, 358–359.

3.2

Rakennuttamisen kuvaus

Vankisairaalan rakennuttajana toimi vankilan tavoin rakennushallitus ja rakentajana oikeusministeriön vankeinhoito-osasto. Vankisairaala on yksi viimeisistä vankien rakentamista uudisrakennuksista.

Rakentaminen aloitettiin kesällä 1982, kun rakennuslupa oli myönnetty 3.6.1982. Kuten vankilahankkeessa, myös vankisairaalan rakennustyöt aloitettiin rakentamalla puurakenteisia parakkeja työmaarakennuksiksi. Toisin kuin vankilan kohdalla, yksi parakeista on säilynyt alueella tähän päivään asti. Se on nykyisin käytössä varastona.

Rakennuksen peruskivi muurattiin syyskuussa 1983 ja harjannostajaisia vietttiin vuoden päästä syyskuussa 1984. Rakennustyöt jaettiin vankilatyömaan tavoin jälleen osiin, joita tehtiin lomittain ja rinnan. Rakennuksen läntisin osa A rakennettiin I vaiheessa, keskimmäisen B-osan eteläinen puoli II-vaiheessa, B-osan pohjoinen puoli III-vaiheessa, ja itäisin C-osa IV-vaiheessa.⁹³ Rakennusaikana tehtiin joitain pieniä luvanvaraisia muutoksia huoneohjelmaan ja huoneidenvälisiin kulkuihin. Rakennus luovutettiin tilaajalle 22.11.1985 ja sairaala avautui seuraavan vuoden alussa. Kun työmaa päätettiin vuoden 1986 alussa, todettiin hankkeen kokonaiskustannukseksi 26,2 miljoonaa markkaa. Vankisairaala vihittiin käyttöön maaliskuussa 1987.⁹⁴

Rakennustöiden aikana hanketta seurasi sille perustettu yhteistyötoimikunta, johon kuului

rakennushallituksen, vankeinhoito-osaston sekä Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilan edustajia. Työvoima koostui lähinnä keskusvankilan alaisen yksikön, Ojoisten työsiirtolan, vangeista. Sen kokonaisvahvuus oli keskimäärin 30–60 henkeä, tyypillisesti 55. Erikoistöiden urakoitsijoina toimivat Etelä-Hämeen Sähkö Ky, LVI-karjalainen Ky sekä aliurakoitsijana K-betonia Oy.⁹⁵

Kun rakennus oli valmis, se sai vankilan tavoin positiivista huomioita modernina ja ainulaatuisena rakennuksena. Vankisairaala oli ensimmäinen laatuaan Suomessa, mutta se oli uudenaikainen myös kansainvälisesti. Muualla Pohjoismaissa, joiden vankeinhoitolaitos on lähinnä verrannollinen omaamme, ei ollut sairaaloita vankiloiden yhteydessä, vaan vangit käyttivät yleisiä sairaaloita.⁹⁶ Ajan lehtiartikkeleissa rakennus nähtiin ajanmukaisena ja avarana: sen käytävätiloja kiiteltiin leveinä ja oleskelutiloja valoisina.⁹⁷

93 Vankisairasosaston työmaapöytäkirjat, vankilan arkisto.

94 Vankisairasosaston työmaapöytäkirjat, vankilan arkisto.

95 Marttinen 2012, 359.

96 Helsingin Sanomat 27.10.1986.

97 Marttinen 2012, 364.

3.3

Suunnittelijat Veli ja Jaakko Paatela

Vankisairaalan suunnittelutoimeksiannon saivat veljekset Veli ja Jaakko Paatela. Veli ja Jaakko Paatela olivat tunnettua arkkitehtisukua, he jatkoivat isänsä Jussi Paatelan jalanjäljillä terveydenhoitoa palvelevien rakennusten suunnittelijoina. Jussi ja tämän veli Toivo Paatela olivat perustaneet vuonna 1919 ensimmäisen Paateloiden arkkitehtitoimiston. Sen nimissä suunniteltiin muuna muassa Helsingin Anatomian laitos sekä parantoloita eri puolille Suomea. Toista arkkitehtisukupolvea edustavat Veli ja Jaakko Paatela jatkoivat sairaalasuunnittelua 1950-luvulta 1980-luvun loppuun sekä yhdessä että puolisoittensa Kaija ja Eva Paateloiden kanssa. Muita veljesten yhdessä suunnittelema rakennuksia edustaa muun muassa Kotkan keskussairaala, joka valmistui 1967.⁹⁸

Veli Paatelan töihin, yhdessä puolisonsa Kaija Paatelan kanssa, kuuluvat monet Viikissä sijaitsevat, Helsingin yliopiston maataloustieteellisen tiedekunnan laitokset.⁹⁹ Nämä 1950–1970-luvulla valmistuneet rakennukset rakennettiin muun muassa vankityövoimaa käyttäen. Veli ja Kaija Paatelan suunnitelmiin vaikuttivat 1940-luvulla vietetyt vuodet Yhdysvalloissa, jolloin Veli toimi Alvar Aallon assistenttina Bostonissa ja hänen tehtävänä oli vastata yhdessä vaimonsa Kaijan kanssa MIT:in opiskelija-asuntolan suunnittelusta. Muita kaksikon töitä olivat Töölön sairaala, joka rakennettiin 1950-luvulla SPR:n sairaalaksi, sekä 1970-luvun

lisärakennukset Turun ja Helsingin yliopistollisiin keskussairaaloihin.¹⁰⁰

Jaakko Paatela oli mukana muun muassa 1960-luvulla Meilahden sairaalahankkeissa. Tunnetuin näistä on yhdessä Reino Koivulan kanssa suunniteltu Meilahden yliopistollisen keskussairaalan päärakennus vuodelta 1964. Eva ja Jaakko Paateloiden toimisto laati 1960–1970-luvulla tämän lisäksi suunnitelmat pienempien kaupunkien terveydenhoitorakennuksiin, muun muassa Oulaisiin, Joensuun Koppolaan, Hyvinkäälle ja Kemiin.¹⁰¹

1980-luvulla Paateloiden toimistot yhdistettiin. Vuosikymmen oli terveystieteiden rakentamisen aikaa ja monia sairaaloita uudistettiin tai laajennettiin. Sysäyksen tälle laaja-alaiselle rakentamiselle antoi vuoden 1972 kansanterveyslaki, jonka vaikutukset säteilivät pitkälle 1980-luvulle. Suomen lisäksi toimisto laati suunnitelmia terveydenhuoltorakennuksista eri puolille maailmaa. Paateloiden arkkitehtitoimiston historiikin laatineen Petra Havun kokoamassa työluettelossa vankisairaalan suunnittelutehtävä nimetään Veli Paatelan työksi,¹⁰² ja hänen allekirjoituksensa löytyy myös vankisairaalan piirustuksista. Rakennusvaiheessa arkkitehtitoimistoa edusti työmaakokouksissa arkkitehti Tapani Arpalahti.¹⁰³

⁹⁸ Havu 2001, 6–16, 36.

⁹⁹ ark-byroo 2016.

¹⁰⁰ Havu 2001, 24–26, 30, 70–71.

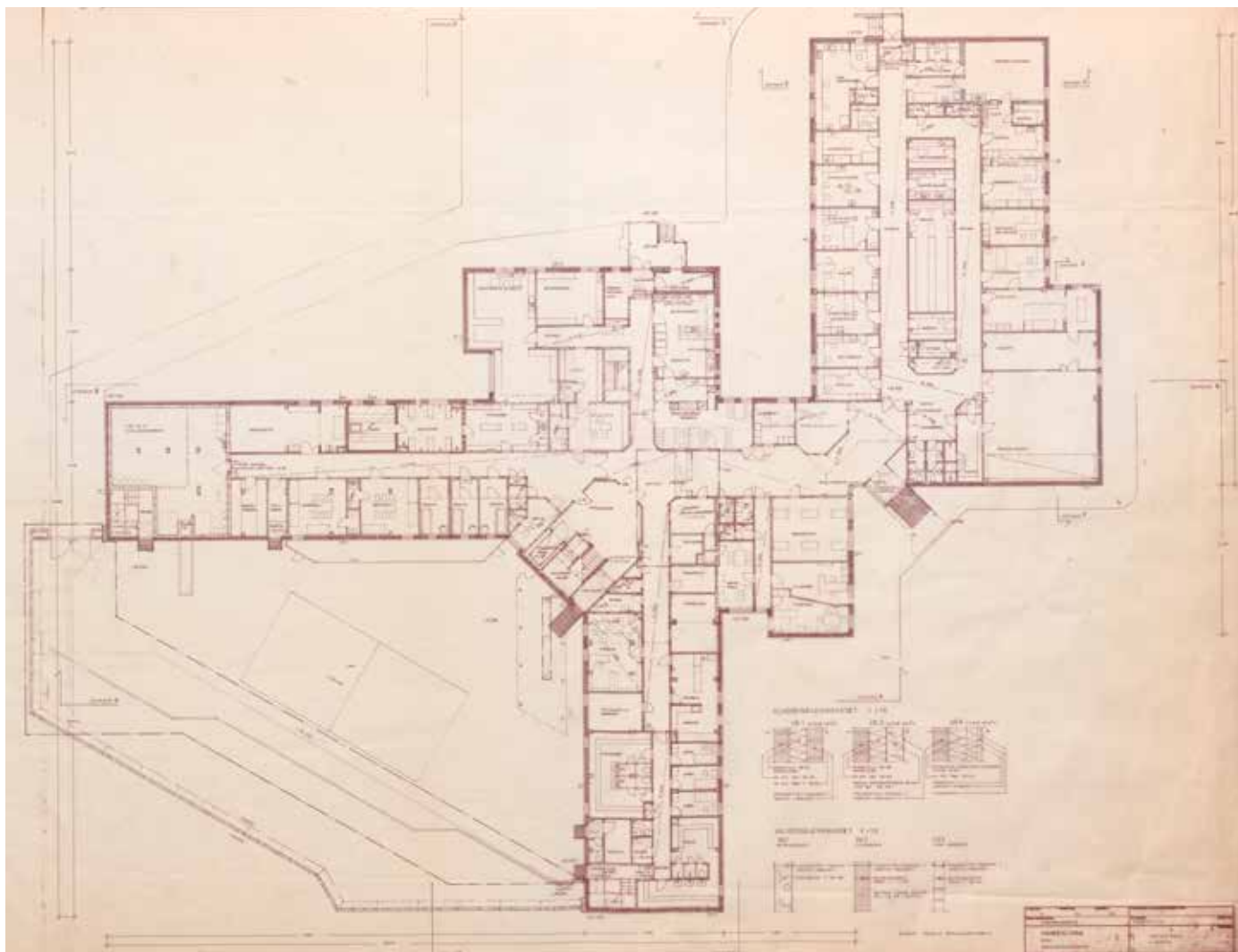
¹⁰¹ Havu 2001, 36–44, 72–73.

¹⁰² Havu 2001, 52–53, 74.

¹⁰³ Vankisairasosaston työmaapöytäkirjat, vankilan arkisto.

3.4

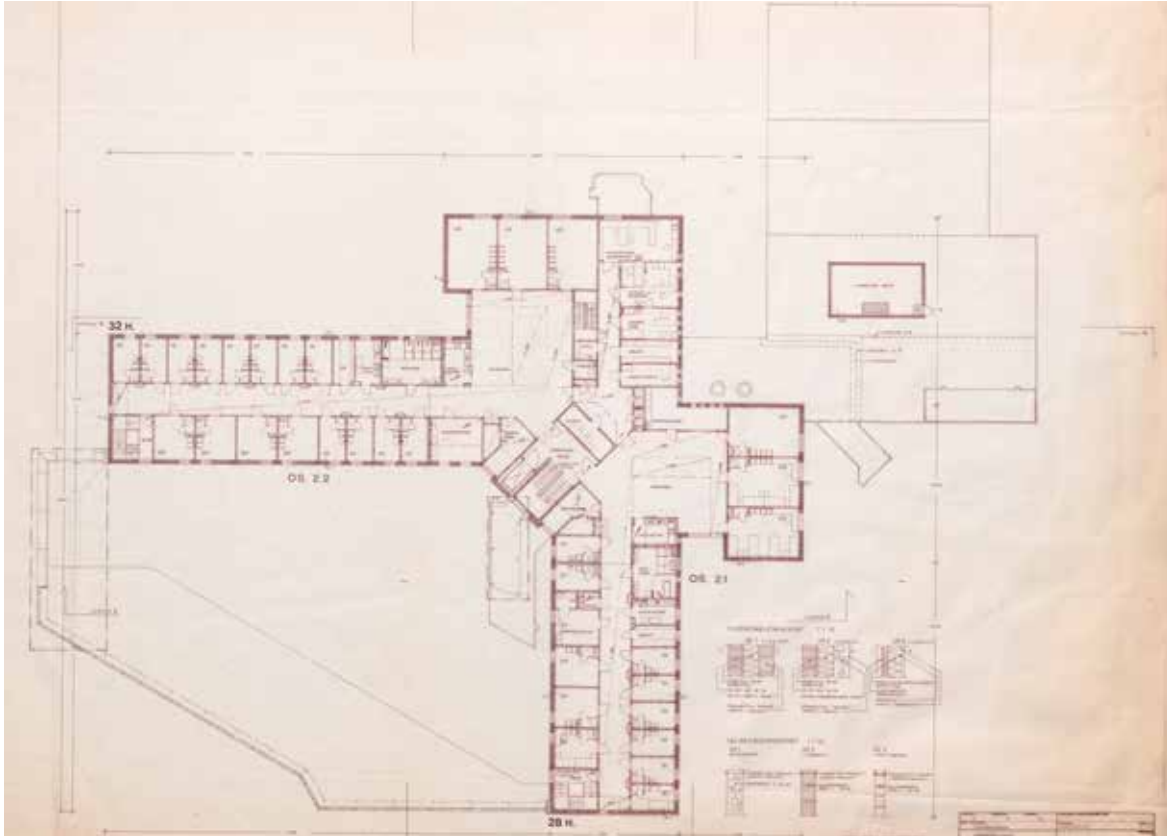
Suunnitteluratkaisu

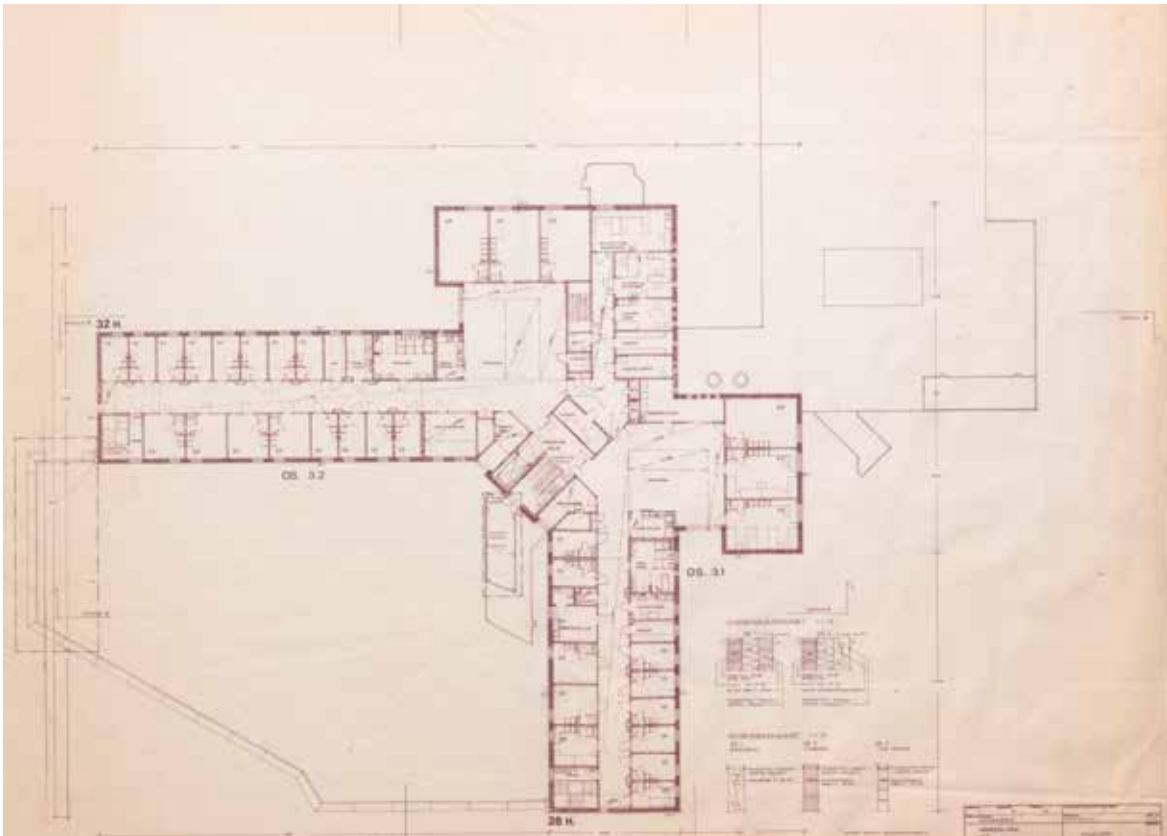
11.9.1985 Veli Paatelan päiväämä ja allekirjoittama vankisairaalan ensimmäisen kerroksen pääpiirustus. Vankilan itäinen osa oli varattu poliklinikalle, eteläinen osa henkilökunnan toimisto- ja sosiaalityötiloiksi, läntinen osa potilaiden eristys-, vastaanotto- ja saunatiloiksi, sekä pohjoinen osa ruoka- ja pyykkihuoltotiloiksi. Muuten suorakulmaiseen koordinaatistoon pohjautuvassa suunnitelmassa pääasialliset kulkureitit oli sijoitettu vinottain. Kansallisarkisto.

Vankisairaala rakennettiin vankilan luoteispuolelle, paikalle, jossa ensimmäisissä suunnitelmissa on merkitty nuorisovankilaosasto. Rakennuspaikka tasattiin itään laskevaan rinteeseen. Sairaalarakennus on muodoltaan suurin piirtein ristin muotoinen. Ristin itäisimmästä sakarasta jatkuu vielä uloke pohjoiseen. Vankisairaala tehtiin vankilan tavoin

betonirunkoiseksi ja tasakattoiseksi. Suunnittelun lähtökohtana on selvästi ollut noudattaa vankilarakennuksen muotokieltä, josta on varioitu kokonaisuuteen istuva, samalla omannäköinen rakennus. Rakennuksen ympärille tuli nurmikenttä. Piha aidattiin ja sinne tuli sähköpistokkeilla varustettuja autopaikkoja.

11.9.1985 Veli Paatelan päiväämä ja allekirjoittama vankisairaalan toisen kerroksen pääpiirustus. Toisen ja kolmannen kerroksen pohjakaavat ovat yhtenevät. Kuten vankilassa, myös vankisairaalaassa asunto-osastojen kerrokset oli jaettu kahden osaston kesken. Vankien huoneet olivat keskikäytävien varsilla, kerroksen päässä olivat vankien yhteistilat sekä henkilökunnan valvonta- ja vastaanottohuoneet. Kansallisarkisto.

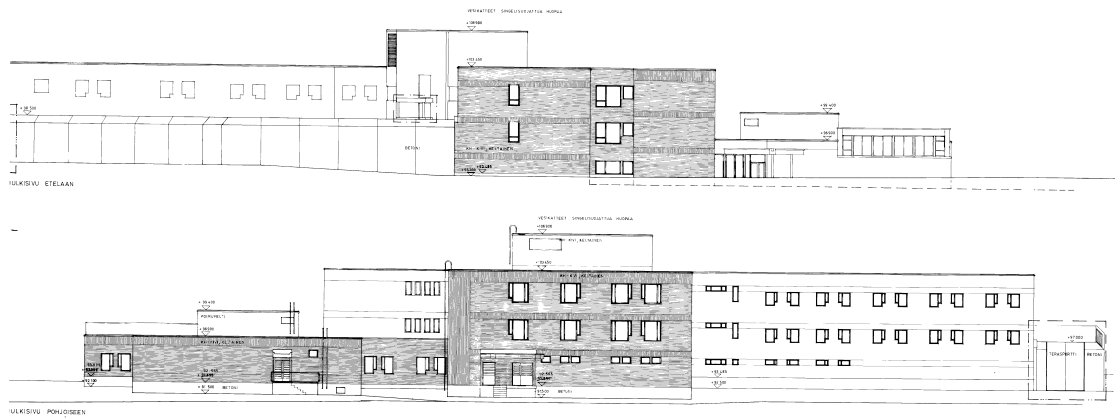

11.9.1985 Veli Paatelan päiväämä ja allekirjoittama vankisairaalan kolmannen kerroksen pääpiirustus. Kansallisarkisto.

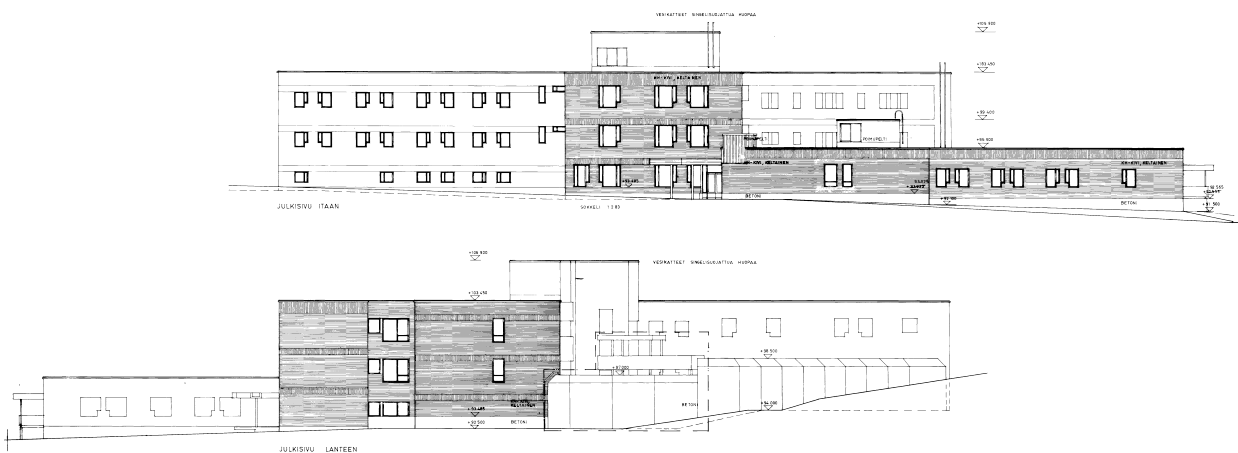
Julkisivut

Rakennuksen julkisivussa käytettiin vankilan tavoin keltaisia tiiliä, joiden väliin tuli harmaa saumaus. Tiilipintaa elävöitettiin latomalla pystyyn asetettuja tiiliä nauhaksi ikkunoiden yläpuolelle ja katonrajan alle. Myös pohjoisimman rakennuksen osan kulma on ladottu pystytiilistä. Toinen julkisivua elävöittävä teema on potilashuoneiden ikkunat, jotka on vankilarakennuksen tavoin sijoitettu pareittain. Ikkunoiden tuuletusosat ovat muuta ikkunaa matalammat, jolloin ikkuna-aukoissa on porrastus. Potilashuoneiden ikkunoiden ulkopuolelle tuli sinkittyä metallia olevat kalterit. Näiden potilashuoneiden ikkunoiden lisäksi rakennukseen tuli myös suurempia ikkunapintoja, sekä kapeita pystysuuntaisia ikkunoita, jotka osaltaan elävöittävät julkisivua. Erityisesti liikuntasalin yläikkunat korostuvat nauhamaisena

rivinä. Ikkunat ovat kaksilasisia, ruskeaksi maalattuja puuikkunoita ja ne aukeavat sisään. Vankilarakennuksen tavoin vankisairaалassa ei ole räystäitä ja huopakatteen päällä on singeli. Rakennuksen keskiosiin sijoitettiin kaksi huopakaton ylle kohoaavaa, ilmastointikonehuoneen muodostamaa osaa. Näiden materiaaliksi valittiin keltaiseksi maalattu poimupelti, joka toistuu materiaalina rakennuksen metallirakenteisessa sisääntulokatoksessa, ulkoilupihan katoksessa, sekä rakennuksen pohjoispuolen huoltoa varten rakennetuissa suojissa. Sisäänkäyntiovet ovat keltaiseksi maalattuja teräslasiovia ja ulkoilupihan portti on keltainen teräsportti. Sokkelia ei slammattu ja myös ulkoilupihaa kiertävään aitaan on jätetty esiin sileä raakabetonipinta.

Vankisairaalan etelä- ja pohjoisjulkisivut. Veli Paatelan piirustus 11.9.1985

Vankisairaalan itä- ja länsijulkisivut. Veli Paatelan piirustus 11.9.1985

Runko- ja pintarakenteet sekä tekniset järjestelmät

Vankisairaalan ulko- ja väliseinät muurattiin vankilarakennuksen tavoin tiilestä. Sen sokkeli, alapohjan betonilaatta ja porrashuoneen rakenteet valettiin paikalla, mutta rakenteissa käytettiin myös elementtipilareita, -palkkeja ja ontelolaattoja. Rakennukseen tuli koneellinen ilmanvaihto ja se liitettiin kaukolämpöön.

Rakennuksen käytävät suunniteltiin läpi rakennuksen samankaltaisiksi. Alakatto tehtiin metallisäleistä ja niihin upotettiin loisteputkivalaisimet. Katon koteloidussa osassa kulkee rakennuksen tekniikka. Potilasosastojen ovet tehtiin erikoisvahvisteisiksi metallioviksi metallikynnyksin, ja seinät sekä alakatto rapattiin sileäksi. Muissa tiloissa seinät ovat maalattuja tiiliseiniä ja ovet ovat tavallisia laakaovia. Erilaisia rakennuksenosia toimitti vankilateollisuus. Muun muassa Haarakjärven varavankila toimitti teräsrakenteiset ulko- ja sisäovet, sekä

muurin portin. Riihimäen keskusvankila toimitti teräsrakenteisia sellinovia, ikkunakalterit ja kalteri-seinät.¹⁰⁴

Rakennuksen pinnat maalattiin lateksi- ja alkylimaaalein. Lattiamateriaaleiksi valittiin maalattu betoni, käytävissä muovilaatta ja huonetoissa muovimatto. Suihkutiloihin tuli klinkkerilaattaa. Erilaisia rautalankalasisiä tuli muun muassa valvontahuoneeseen ja tupakkahuoneeseen. Pääportaaseen tuli mosaiikkibetoniporaat, joiden jalkalistat tehtiin nekin kapeista mosaiikkibetonikappaleista. Hissi tilattiin Valmetilta. Tämän hydraulisen potilashissin korin seinät ovat polttomaalattua terästä ja lattia kvartsivinyyliä. Ovet ovat kääntöovia. Poliklinikka varustettiin terveyskeskustasoisilla röntgen- ja laboratorio-osastoilla, ja sinne tuli hammaslääkärin laitteet.

104 Rakennuttamisasiakirjat, vankilan arkisto.

Vasta valmistunut vankisairaala vuoden 1985 lopulla tai vuoden 1986 alussa. Rakennuksen edessä on vielä rakentamisaikaisia esteitä ja suojia. Kuvaaja tuntematon. Vankilan arkisto.

Tilaratkaisut ja tilojen alkuperäiset käyttötarkoitukset

Huoneet on sijoitettu keskikäytävien varsille. Vain pohjoiseen työntyvä rakennuksen osa on niin leveärunkoinen, että siinä on kaksoiskäytäväratkaisu. Rakennuksen muuten suorakulmaisessa koordinaatistossa poikkeaman tekevät pääsisäänkäynti ja porrashuone. Rakennuksen pääsisäänkäynti sijoitettiin viistosti ristinmuotoisen rakennuksen sakaroiden kulmaukseen, rakennuksen kaakkoisosaan. Vastaavasti hissillä varustettu porrashuone on rakennuksen lounaispuolella sakaroiden kulmauk-

sessä. Ylemmissä kerroksissa porrashuone toimii vankilarakennuksen tavoin tilanjakajana kahden eri osaston välillä.

Ensimmäisessä kerroksessa pääsisäänkäyntiaulan vastakkaiselle puolelle tuli keskusvalvomo. Pääsisäänkäynnin oikealla puolella, itäisen sakaran pohjoisessa ulokkeessa, sijaitsi poliklinikkaosaston tutkimus- ja hoituhuoneet, toimistotilat, laboratorio-, röntgen- ja lääkevarastohuoneet, fysioterapeutin ja psykologin työhuoneet, ryhmätyöhuone ja liikuntatilat. Sisäänkäynnin vasemmalle puolelle jäivät tapaamistilat ja ylilääkärin huone, eteläiseen sakaraan sijoittuivat henkilökunnan sosiaalitilat,

kirjasto ja kanttiini. Pohjoiseen sakaraan sijoittuivat henkilökunnan ruokailutilat, jakelukeittiö, pesutupa ja vankien vastaanottotila. Läntisessä sakarassa oli vankien siviilivaatevarasto, joka samalla toimi väestönsuojana, sauna, sekä matka- ja eristyssellit.

Toiseen ja kolmanteen kerrokseen sijoittuivat potilasosastot. Niiden tilaratkaisut toteutettiin vankilasta tuttuun tapaan siten, että potilashuoneet sijoitettiin keskikäytävän varsille ja yhteistilat tulivat rakennuksen keskelle, jossa kulki myös osastojen välinen raja ja jossa sijaitsi kumpaakin osastoa palvelevat henkilökunnan tilat. Kerroksen keskelle sijoittui vartijan tarkkailutila, josta näki kummallekin osastolle. Vartijoiden tilan takana oli tilat lääkäreille, sairaanhoitajille ja tutkimuksiin. Valvomon takana olevassa tilassa on myös henkilökunnan käyttöön tarkoitettu kapea porras eri kerrosten välillä. Tutkimushuoneisiin sijoitettiin turvallisuussyistä kaksi sivuovea viereisiin tiloihin.

Sairaalan suunnitteluratkaisu Julkisivut ja rakenteet

Perustukset	Betoniperustukset.
Sokkeli	Betonisokkeli
Julkisivumateriaali	Keltainen tiili, jossa harmaa sauma.
Kantava rakenne	Betonirunko. Sokkeli, alapohjan betonilaatta ja porrashuoneen rakenteet valettiin paikalla, mutta rakenteissa käytettiin myös elementtipilareita, -palkkeja ja ontelolaattoja.
Väliseinärakenne	Tiiliseinät.
Ikkunat	Ikkunat sijaitsevat pareittain. Ikkunat ovat kaksilasisia, sisäänaukeavia ruskeaksi maalattuja puuikkunoita ja ne aukeavat sisään. Yleistiloissa myös suurempia ikkunapintoja sekä kapeita ikkunoita. Potilashuoneiden ikkunoiden ulkopuolella sinkittyä metallia olevat kalterit.
Pääsisäänkäynnit	Keltaiseksi maalattuja teräslasiovia ja ulkoilupihan portti on keltainen teräsportti.
Katto	Räystäätön tasakatto. Katemateriaalina huopakatteen päällä singeli. Ilmastointikonehuoneet päällystetty keltaiseksi maalatulla poimupellillä.

Puikkomaisen muodon sijaan vankisairaalan osastot on sijoitettu L-kirjaimen muotoon. Kerroksissa oli kummassakin alun perin 60 potilaspaiikkaa, eli 30 paikkaa osastoa kohti. Potilaat sijoituivat yhden, kahden ja neljän hengen huoneisiin. Yhden ja kahden hengen huoneet sijoittuivat siipiin keskikäytävän kummallekin puolelle, neljän hengen huoneet olivat rakennuksen keskellä sijaitsevien yhteistilojen tuntumassa. Jokaisen huoneeseen tuli oma wc, mutta ei suihkua. Pesutilat sijoitettiin käytävien varsille. Kuten vankilarakennuksessa, myös sairaalan pesutiloihin suunniteltiin alun perin kylpyammeet, mutta ne poistettiin ilmeisesti jo suunnitteluvaiheessa. Huoneisiin sijoitettiin kiintokalusteiksi kaappi, pöytä ja seinätäulu henkilökohtaisten kuvien kiinnittämistä varten. Yhteistilat koostuivat pesutilojen lisäksi oleskeluhuoneesta, askarteluhuoneesta, tupakkahuoneesta, osastokeittiöstä ja varastoista.

Sairaalan suunnitteluratkaisu Sisätilat

Katto	Potilashuoneissa alakatto rapattu ja maalattu. Käytävillä alakattorakenne metallisälellä.
Lattia	Maalattu betoni, käytävissä muovilaatta ja huonetiloissa muovimatto. Suihkutiloissa klinkkerilaattaa. Pääportaassa mosaiikkibetoniporaat, joiden jalkalistat tehtiin nekin kapeista mosaiikkibetonikappaleista.
Seinäpinnat	Huonetiloissa rapattu ja maalattu. Muissa tiloissa rappaamaton maalattu tiiliseinä.
Ovet	Potilasosastojen ovet erikoisvahvisteisia metalliovia metallikynnyksin. Muissa tiloissa seinät ovat maalattuja tiiliseiniä ja ovet ovat tavallisia laakaovia.
Kalustus	Poliklinikka varustettiin terveyskeskustasoisilla röntgen- ja laboratorio-osastoilla, ja sinne tuli hammaslääkärin laitteet.
Lvis	Rakennuksessa koneellinen ilmanvaihto. Käytävillä loisteputkivalaisimet. Valmetin valmistama hydraulinen potilashissi.

3.5

Vankisairaalan toiminta ja sen kehitys

Vankisairaala toimi alusta alkaen maanlaajuisena sairaalana. Potilaiksi otettiin lähetteellä vankeja, jotka ylilääkäri hyväksyi potilaiksi. Yhtä lailla potilas ei lähtökohtaisesti voinut poistua sairaalasta muuta kuin ylilääkärin päätöksellä.¹⁰⁵ Sairaalan osastot oli tarkoitettu miespotilaille, poliklinikka sen sijaan oli suunnattu sekä mies- että naisvangeille. Avatessaan ovensa vankisairaala tarjosi ensimmäistä kertaa Suomen vankeinhoidossa fysikaalista hoitoa ja toimintaterapeutin palveluita. Se oli aikanaan Euroopan mittakaavassa poikkeuksellinen, ja on osin edelleenkin, tarjotessaan saman katon alla monipuolista vankien sairaanhoitoa.¹⁰⁶

Sairaala toimi aluksi Hämeenlinnan läänin- ja keskusvankilan alaisuudessa yhtenä sen osastona, mutta toisaalta kyseessä oli myös lääkintöhallituksen hyväksymä sairaala, jota koski sairaaloita koskevat määräykset. Vankisairaalan toiminnasta vastasi sen ylilääkäri. Henkilökunnasta puolet oli hoito- ja puolet valvontahenkilökuntaa, jota oli aluksi yhteensä 55.¹⁰⁷

Vuodesta 2006 vankisairaalla on ollut oma johtaja, sen sijaan että se toimisi vankilan alaisuudessa. Vuonna 2016 vankisairaala siirtyi sosiaali- ja terveysministeriön alaisen Terveys- ja hyvinvoinnin laitoksen vankiterveydenhuollon yksiköksi. Uudelleenjärjestelyistä huolimatta sairaalan vartijahenkilökunta kuuluu edelleen vankilan henkilöstöön. Heitä toimii vankisairaalan puolella noin 20.¹⁰⁸

Ensimmäiseksi vuonna 1986 käyttöön otetussa sairaalassa avattiin tuberkuloosi- ja keuhkosairauksien osasto sekä kroonikko-osasto. Näihin osastoihin siirtyi pitkäaikaista hoitoa tarvitsevia vankeja sekä henkilökuntaa uuden sairaalan myötä lakkautettavasta Ojoisten keuhkotautiparantolasta. Loputkin osastot avattiin yksitellen seuraavan reilun vuoden aikana ja sen myötä sinne siirrettiin muista vankiloista potilaita. Muina osastoina oli leikkausten jälkeiseen hoitoon keskittynyt kuntoutusosasto sekä

akuutti- ja sosiaalilääketieteen osasto, joka avattiin viimeisimpänä vuoden 1987 syksyllä.¹⁰⁹ Osastolla tehtiin tutkimuksia, kuntoutus- ja eläkearvioita, sekä hoidettiin ajan kuluessa yhä enenevässä määrin päihde- ja huumeriippuvuuksia.¹¹⁰

Sairaalan alkuperäinen 120 potilaan paikkaluku osoittautui pian liian suureksi. Etenkin kuntoutusosastolle pystyttiin ottamaan kerrallaan vain 8–10 kuntoutujaa, vaikka potilaspaikkoja olisi osastolla ollut enemmänkin.

Naisille oma osasto

Aluksi naisille ei ollut sairaalassa lainkaan vuodeosastoja, mitä pidettiin huomattavana epäkohdantana. Asia korjaantui 1990-luvun alussa, kun naisille saatiin pieni kolmipaikkainen osasto. Vuonna 1993 sairaalan paikkamääräksi vahvistettiin 96 miespaikkaa ja kolme naispaikkaa. Seuravana vuonna paikkaluku oli miesten osalta 81 ja naisten osalta 3. Vuonna 1997 paikkaluku oli 70, joista viisi oli naispaikkoja.¹¹¹ Nykyisin potilaspaikkoja on 34. Ne ovat jakautuneen kahteen 14-paikkaiseen miestenosastoon ja yhteen kuusipaikkaiseen naistenosastoon. Potilaiden keskimääräiset hoitojaksot ovat hieman alle kuukauden mittaisia.¹¹²

Sairaala suunniteltiin alun perin fyysisten sairauksien hoitoon. Siellä ei edelleenkään hoideta mielisairauksien vakavimpia muotoja, mutta mielenterveyshäiriöt olivat alusta asti potilaiden yleisimpiä sairauksia. Tähän ryhmään lasketaan myös vierotushoidossa olevat potilaat ja narkomaanit. Muita sairaalassa yleisesti hoidettavia sairauksia ovat vammat ja niiden jälkeiset, toimintaa rajoittavat tilat. 1990-luvulla yleiseksi sairaudeksi tuli krooninen hepatiitti, joka liittyi suonensisäiseen huumeiden käyttöön.¹¹³ Ajan myötä sairaalan toiminnan painopistettä siirrettiinkin huumevie-

¹⁰⁵ Marttinen 2012, 371–372.

¹⁰⁶ Hämeen kansa 7.11.1985.

¹⁰⁷ Marttinen 2012, 365.

¹⁰⁸ Kärjenmäki, suullinen tiedonanto 23.5.2018.

¹⁰⁹ Marttinen 2012, 364.

¹¹⁰ Helsingin Sanomat 27.10.1986.

¹¹¹ Marttinen 2012, 382–383.

¹¹² Päivi Viitanen, tiivistelmä ja esitelmä.

¹¹³ Marttinen 2012, 383.

Vankilan tavoin myös vankisairaalan tilat ovat jakautuneet potilaiden ja henkilökunnan tilojen kesken. Oheinen kaavio kuvaa henkilökunnan ja potilaiden käyttämien tilojen jakautumista vankisairaalan toiminnan alkuaikoina.

roitushoitoon, etenkin kun keuhkotautipotilaiden määrä laski.¹¹⁴ 1990-luvulla sairaalaan tuli katkaisuhoidon järjestelmä miesvankien huumevieroitukseen. Sen 4–6 viikon mittaisella hoitojaksolla oli tarkoitus päästä irti huumeista, jonka jälkeen oli mahdollista jatkaa kuntoutukseen. Kuntoutuksen 4–6 kuukauden mittaisen hoitojakson tavoitteena oli elämäntapojen opettelu ja elämänhallinta ilman päihteitä.¹¹⁵ Huumevieroituksella, päihdekuntoutuksella ja psykiatrisella hoidolla onkin ollut ennakoitua suurempi rooli sairaalan tehtäväkentässä. Vuoden 2006 jälkeen ei vankisairaalaan ole ollut enää päihdekuntoutusyksikköä, vaan pitkäjänteinen päih-

dekuntoutus on katsottu hoidettavan vankiloiden huumevapailla osastoilla.

Naisvankien hoito tehostui huomattavasti vuonna 2004, jolloin heidän käyttöönsä siirtyi yksi aiemmin miesten käytössä ollut osasto. Samalla naisten paikkaluvuksi tuli 12. Osastolla hoidettiin sekä somaattisia että psykiatrisia sairauksia sekä päihdepotilaita. Vuonna 2013 tästä isosta osastosta luovuttiin, kun paljuselliongelman kanssa kamppailevan vankilan kaksi naisten huumevapaata osastoa siirrettiin vankisairaalan tiloihin. Näin naisten potilasosasto kutistui kuuden hengen osastoksi.¹¹⁶ Nykyisin sen potilaita ovat lähinnä päihderiippuvaiset, raskaana olevat naiset ja mielenterveysongelmaiset

¹¹⁴ Helsingin Sanomat 25.10.1993.

¹¹⁵ Marttinen 2012, 392–394.

¹¹⁶ Päivi Viitanen, tiivistelmä.

vangit. Miesvankien osastolla toteutetaan lähinnä vammojen jälkeistä kuntoutusta sekä hoidetaan erilaisia tartuntatauteja. Kaikilla osastoilla hoidetaan akuutteja sairauksia, näiden jälkeistä kuntoutusta, sekä suoritetaan pitkäkestoisia tutkimuksia ja hoi-toja. Naisilla on kahden hengen huoneet, miehillä yhden hengen huoneet.¹¹⁷

Vankisairaалassa on vuodeosastojen lisäksi suun terveydenhoitoa, laboratorio ja erikoislääkäripalve-luita, mutta varsinaista poliklinikkaa tai ympärivuo-rokautista päivystystä ei ole. Vankiloissa on omat poliklinikat ja virka-ajan ulkopuolella päivystyk-sessä palvelevat julkiset sairaalat.¹¹⁸ Vankisairaalaan sijoitettiin vuonna 2003 valtakunnallinen vankiter-veydenhuollon lääkekeskus, joka vastaa koko maan vankiloiden lääkejakelusta.¹¹⁹ Vuodesta 2006 se on toiminut omana, muusta vankisairaalaan erillisenä yksikkönä. Yksikkö siirtyi vuonna 2009, jolloin van-kisairaalan oma röntgentoiminta lopetettiin, siltä vapautuviin tiloihin.¹²⁰ Vuosien saatossa vankisai-raalan henkilökunnan määrä on hieman noussut alkuperäisestä. 1990-luvulla vankilasairaalaan tuli pysyvä psykologin virka.¹²¹ Nykyisin hoitohenkilö-kuntaa on 38, joiden joukossa on kaksi yleislääkärää ja yksi psykiatri.¹²²

Rakenteelliset muutokset

Vankisairaалassa on tehty vankilarakennusta runsaammin fyysisiä muutostöitä. Muutoksilla on pyritty muokkaamaan toimintaa paremmin tar-vetta vastaavaksi. Jo alusta asti naisvankien hoitoa pidettiin riittämättömänä. Tämän lisäksi toiminnan käynnistyttyä voitiin todeta poliklinikalla tehtävän konsultaatiota ennakoitua enemmän. Kun kyse oli konsultaatiosta, Hämeenlinnan ulkopuolelta tulevat vangit eivät sijoittuneet lainkaan osastoille, vaan viipyivät sairaalassa lyhyitä aikoja. Alkuperäiset matkasellit koettiin epäsoviviksi tähän tarkoituk-

seen. Myös tarttuvia tauteja sairastavien potilaiden eristämistä pidettiin riittämättömänä. Tämän lisäksi sellimäinen ympäristö toimi huonosti kuntoukseen. Puutetta oli kunnollisista toimintaterapia- ja ryhmä-työtiloista.¹²³

Tilannetta parantamaan perustettiin työryhmä 1988, joka esitti erinäisiä tilamuutoksia. Niiden mukaisesti ensimmäisen kerroksen sosiaaliohjaajan huoneesta tehtiin toimintaterapiatila ja fysio-te-rapeutin työpiste siirrettiin alun perin varastona toimineeseen tilaan liikuntasalin vieressä. Ensimmäisen kerroksen eristysseleistä tuli uusi matkaselli ja muut eristysseilit tehtiin toimivimmiksi. Muita huonemuutoksia oli yhden 4 potilaan huoneen jakaminen kahtia, eräät ovimuutokset, sekä nais-tenosaston sijoittaminen kolmanteen kerrokseen ottamalla sen käyttöön yksi 4 hengen potilashuone ja osa viereisestä oleskeluhuoneesta. Nämä melko pienialaiset muutokset budjetoitiin toteutettavaksi vuosina 1989–1993.¹²⁴

Myös lääkekeskuksen sijoittaminen osaan entistä poliklinikkaa vuonna 2009 vaati rakenteel-lisia muutoksia. Toisen kerroksen toiminnallisuutta on parannettu rakentamalla tarkkailuhuone osas-tosihteerin huoneen viereen, sillä henkilökunnan ja potilaiden erottamista omiin siipiinsä pidettiin hoidollisesti hankalana. Samassa kerroksessa olevat entiset neljän hengen huoneet muutettiin vuonna 2013 sulkueristeisiksi rakentamalla sinne erillinen sisäseinärakenne ja suihkut. Huoneissa on alipaine ja näin voidaan tehokkaasti eristää tartuntatauteja sairastavat potilaat. Myös muutamassa muussa tilassa, kuten henkilökunnan ruokasalissa ja kun-tosalina toimivassa liikuntasalissa, on ilmanvaihtoa tehostettu. Toiseen kerrokseen rakennettuun lääk-keidenjakuhuoneeseen on lisätty jäähdytystä. Kol-mannessa kerroksessa tilamuutoksia on ollut toista kerrosta runsaammin, kun sinne on sijoittunut eri vaiheissa eri kokoisena yksikkönä toiminut naisten osasto. Nykyinen tilajärjestely on vuodelta 2013.

117 Päivi Viitanen, suullinen tiedonanto, 11.6.2018.

118 Päivi Viitanen, suullinen tiedonanto, 11.6.2018.

119 *Vankeinhoito* 4/2003.

120 Päivi Viitanen, tiivistelmä.

121 *Helsingin Sanomat* 5.5.1996.

122 Päivi Viitanen, suullinen tiedonanto, 11.6.2018.

123 Marttinen 2012, 368–369.

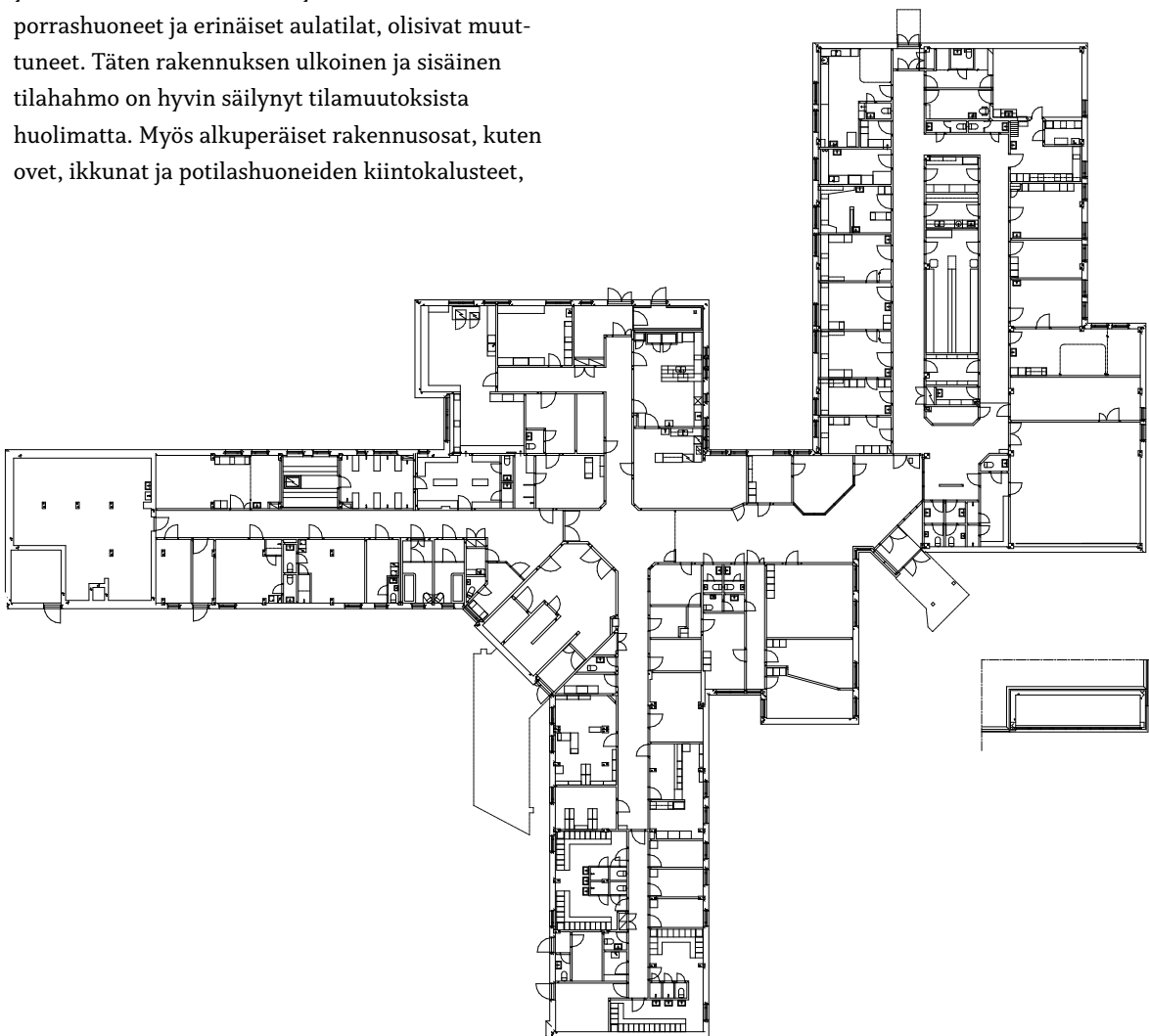
124 Marttinen 2012, 369–370.

3.6

Säilyneisyysinventointi

Rakennus on vankilan tavoin jatkuvasti toiminnassa ja siellä on suoritettu erinäisiä ylläpidollisia toimia, mutta laajemmat peruskorjaukset puuttuvat. Vankisairaalaassa on vankilaan nähden tehty myös runsaammin rakenteellisia muutoksia, sillä vankisairaalan toiminnassa on tapahtunut vankilaa runsaammin muutoksia. Muutokset ovat koskeneet etenkin kolmatta kerrosta, jonne on sijoitettu alkuperäisestä suunnitteluratkaisusta poiketen naisvankien osasto. Tilamuutokset on toteutettu avaamalla huoneiden välisiä kulkuaukkoja tai jakamalla huonetilaa eri tavoin ilman, että rakennuksen yleiset tilahahmot, kuten käytävätilat, oleskelutilat, porrashuoneet ja erinäiset aulatilat, olisivat muuttuneet. Täten rakennuksen ulkoinen ja sisäinen tilahahmo on hyvin säilynyt tilamuutoksista huolimatta. Myös alkuperäiset rakennusosat, kuten ovet, ikkunat ja potilashuoneiden kiintokalusteet,

ovat säilyneet. Pintamateriaaleja on uusittu lähinnä yksittäistapauksina. Ulkoilupihan puolelta joitain tiiliä on irronnut julkisivusta, sillä ikkuna- ja oviaukkojen yllä ei ole vankilan tavoin pellityksiä. Vaikka vankisairaalan jokaiseen potilashuoneeseen tehtiin alusta asti erilliset wc-tilat, pidetään rakennuksen nykykäytön osalta ongelmallisena yhteisiä suihkutiloja. Tämä siksi, että potilaina on tartuntatauteja sairastavia vankeja ja ulkoistettua laitoshuoltoa ei ole, vaan puhdistuksesta vastaavat vangit. Lisäksi potilashuoneiden wc:t eivät ole esteettömät.

Vankisairaalan ensimmäisen kerroksen pohjapiirustus. Ensimmäisessä kerroksessa ei ole tehty huomattavia tilamuutoksia, vaikka joidenkin huoneiden käyttö on muuttunut. Rakennussuunnittelutoimisto Hannu Elfving Oy 1999, Senaatti-kiinteistöjen arkisto.

Vankisairaalan toisen kerroksen pohjapiirustus vuodelta 1999. Toisen kerroksen pohjoisosissa on sitten vuoden 1999 tehty väliseinämuutoksia, kun entisistä neljän hengen huoneista tehtiin eristehuoneet. Myös joidenkin muiden tilojen käyttö on muuttunut alkuperäisestä. Rakennussuunnittelutoimisto Hannu Elfving Oy, Senaatti-kiinteistöjen arkisto.

Muutosalue
(väliseinämuutoksia)

Vankisairaalan kolmannen kerroksen pohjapiirustus vuodelta 1999. Huomattavin muutos suhteessa alkuperäiseen vuoden 1986 tilanteeseen on naistenosaston sijoittaminen kerroksen pohjoisosiin. Tämä on tarkoittanut väiseinämuutoksia. Länsi- ja eteläsiipien potilashuoneiden käyttö on muuttunut, kun osastot ovat vankilan käytössä. Rakennussuunnittelutoimisto Hannu Elfving Oy, Senaatti-kiinteistöjen arkisto.

Nykytila-avaloovat

Vankisairaalan massoittelu on kaukaa katsottuna pitkälti vankilan kaltainen. Keskiosissa on korkeimmat rakennuksen osat, sivuilla matalammat. Kuva on otettu vankilan lämpökeskuksen edestä kohti länttä.

Kuten vankilassa, myös vankisairaalassa on oma huoltopiha-alueensa, joka sijoittuu rakennuksen pohjoispuolelle. Huoltopihan lastauslaiturin kantavat rakenteet ovat terästä ja pintamateriaalit maalattua peltiä. Katosrakenne on pääsisäänkäynnin katoksen kaltainen.

Vankisairaalan ulkolupihää ympäröi kahdelta suunnalta korkea, elementeistä tehty betonimuuri, joka luo vankilan ulkolupihaja vahvemman vaikutelman eristämisestä. Piha on sorapintainen, mikä hankaloittaa liikuntaesteisten potilaiden ulkoilua. Kuvassa oikealla oleva varkkoaita on laitettu esteeksi, jotta ulkolupihalta ei voisi suoraan huutaa tai jutella viereisiin selleihin.

Vankisairaalan toisen kerroksen lännenpuoleisen osaston yhteistila, jota käytetään lähinnä ruokailuun. Tilan takaseinällä olevan kolmen oven takan oli alun perin neljän hengen huoneita, joista kaksi on muutettu eristeisiksi huoneiksi tarttuvien tauteja sairastaville potilaille. AS.

Vankisairaalan keskikäytävät ovat leveitä ja niihin valoa antaa päätyjen ikkunat. Kuten vankilassa, lattia on vinyylilaattaa ja alakatossa on metallisäleitä, joihin on upotettu loisteputkivalaisimet. Potilashuoneiden ovet ovat vankilasta poiketen metalliovia. AS.

Potilashuoneen alkuperäisiin kalusteisiin kuului kiinteä pöytätaaso, avohylly, ilmoitustaulu ja kaappi. Ne vastaavat vankilan sellien varustetasoa. Poikkeuksen tekee se, että potilashuoneisiin suunniteltiin alusta alkaen erilliset wc:t. AS.

Myös vankisairaalaan tuli eristyssellit, jissa oli kalterit, laveri ja wc-pönttö. AS.

Potilashuoneet ovat vankilan tavoin yksinkertaisesti sisustettuja. Lattia ja jalkalista ovat muovimattoja, seinät on sileäksi rapattu ja maalattu. Kahden potilaan käyttöön suunnitelluissa huoneissa on nykyään vain yksi potilas. AS.

Vankisairaalassa on rautalanka-lasiseiniä, joissa on käyetetty ulkotilojen tapaan keltaista väriä metalliosissa. AS.

Rakennuksen lounaiskulmassa sijaitseva porrashuone kiertää umpinaista hissikuilua. Se on yhdellä lepotasolla varustettu, askelmat on päällystetty mosaikkibetonilaatoin ja myös jalkalista on mosaikkibetonilaattaa. AS.

Oheisrakennukset ja pihat

4.1

Rakennukset

Vankila-alue perustettiin loivasti itään laskevaan rinteeseen, vanhan kuusimetsän ja pellon rajapintaan. Ajan tavan mukaan ympäristöä muokattiin melko hellävaraisesti. Tämä on selvästi havaittavissa muun muassa siinä, miten henkilökunnan rakennuksille pengerrettiin tasainen rakennuspaikka rinteeseen vain hieman rakennuksen pohjapinta-alaa suuremmalta osalta. Vankilarakennuksen ympärille jätettiin osa vanhoista puista ja vankilarakennuksessa hyödynnettiin luontaisia korkeuseroja, joilla yhdistettiin rakennuksen osien eri kerrokset toisiinsa.

Vankilarakennuksen lisäksi alkuperäiseen asemakaavaan on merkitty kolme rivitaloa ja niitä palveleva sauna- ja pesutuparakennus, sekä alueen eteläkulmaan sijoittuva urheilukenttä. Hämeenlinnan vankilan arkistossa on säilynyt asuinrakennusten ja saunarakennuksen rakennusselostus. Rakennukset ovat vankilarakennuksen tavoin ajan rakennustavan mukaisesti teräsbetonirakennuksia, joiden betoniosat on paikalla valetut. Julkisivut verhottiin tiilellä. Asuinrakennusten muotokieli ja materiaalivalinnat ovat pitkälti yhtenevät vankilarakennuksen vastaaviin ja kyse onkin yhtenevästä suunnittelu- ja rakennusprosessista.

Asuinrakennuksille myönnettiin rakennuslupa vuoden 1970 toukokuussa.¹²⁵ Kolmeen rivitaloon sijoittui 35–100 neliömetrin kokoisia huoneistoja, joissa oli yhdestä viiteen huonetta. Tyypillisin asunto oli 50–60 neliön kaksio. Asuinrakennuksissa 2 ja 3 pidettiin loppukatselmus vuoden 1972 huhtikuussa, saunarakennuksessa saman vuoden lokakuussa ja

asuinrakennuksen 1 kohdalla loppukatselmus on päivätty kyseisen vuoden marraskuulle.¹²⁶

Vankilan viereen rakennetut rivitalot toimivat henkilökunnan asuintiloina. Aluksi osalla henkilökuntaa oli velvoite asua vankila-alueella ja näiden vankila-alueen asuntojen vuokrat olivat hyvin edulliset. Sitten asumisvelvoite on poistunut ja asuntojen vuokria on nostettu vähitellen vastamaan markkinahintaa, jolloin asuntoja on jäänyt tyhjilleen. Samalla asuntojen kunto on laskenut. Niissä on tehty vain vähän korjauksia ja huoltotoimenpiteitä. Sisätiloissa on uusittu muun muassa lattia- ja maalipintoja, sekä keittiöiden ja kylpyhuoneiden kalusteita.

Ilmeisesti melko pian rivitalojen rakentamisen jälkeen niiden taakse rakennettiin kaksi 10-paikkaista autokatosta. Ne ovat tyyliltään asuinrakennuksen kaltaisia, tasakattoisia, punaiseksi maalattuja puurakennuksia, joiden kolme sivua ovat umpinaisia. Niiden tarkemmasta rakennusajankohdasta ei ole tietoa, sillä katosten piirustukset tai muut suunnitteluasiakirjat puuttuvat. Senaatti-kiinteistöjen tietojärjestelmän mukaan rivitalojen ja saunan viereen rakennettu, ohuesta hirrestä oleva grillikatos on valmistunut vuonna 1972, mutta tiedon täsmällisyys on epävarma, sillä myöskään tästä rakennuksesta ei ole suunnitteluun tai rakentamiseen liittyviä asiakirjoja. Vankilan henkilökunnan mukaan grillikatos on rakennettu myöhemmin rivitaloissa asuneiden henkilökunnan jäsenten toimesta.¹²⁷

¹²⁵ Rakennuslupa-asiakirjat, vankilan arkisto.

¹²⁶ Rakennuslupa-asiakirjat, vankilan arkisto.

¹²⁷ Matti Kurkinen, suullinen tiedonanto, 11.6.2018.

Vuonna 1982 rakennuslupan sai väliaikainen, 35 m² kokoinen huoltorakennus urheilukentän viereen.¹²⁸ Rakennus oli määrä purkaa 5 vuoden kuluessa ja nykyisin sitä ei enää ole. Muita väliaikaiseksi suunniteltuja rakennuksia alueella on ollut useita, sillä sekä vankilan että vankisairaalan rakentamista edelsi useamman parakin pystyttäminen työmaan

128 Rakennuslupa-asiakirjat, vankilan arkisto.

Päiväämätön, mutta ilmeisesti pian vankilan valmistumisen jälkeen otettu kuva vankilan luoteispuolelta. Vankilan ympäri kulki osittain verkkoaita, mutta umpimuuria ei ollut. Alun perin pihaa valaisivat suuret valonheittimet. Niistä on sittemmin luovuttu. Vankilan arkisto.

ajaksi. Kyseiset parakit on sittemmin pääosin purettu, mutta yksi vuonna 1972 väliaikaiseksi tarvikesuojaksi rakennettu ja nykyisin kalustosuojana toimiva puu- ja peltirakenteinen rakennus sekä kaksi sairaalan rakentamisen yhteydessä vuonna 1982 pystytettyä puurakenteista rakennusta ovat edelleen huonokuntoisena pystyssä alueen pohjoisosissa.

Alun perin vankilan ja henkilökunnan asuinrakennusten välissä ei ollut aitaa. Pyöreät, lautasmalliset valaisimet on vaihdettu 1980-luvulla alaspäin osoittaviin valaisimiin. Tarkka kuvausajankohta on tuntematon. Vankilan arkisto.

4.2

Pihat

Vankilan ja vankisairaalan suunnittelutöihin ei kuulunut pihasuunnitelmien laatiminen. Kumpaankin rakennukseen tuli sorapäälysteiset vankien ulkoilupihat, mutta ympäristöön ei suunniteltu erityisiä pihapiirejä. Rakennusten lähetyville jäi kuitenkin muutama suuri kuusi kasvamaan. Rakennusten ympäristöt tasattiin ja näille alueille istutettiin nurmikko. Alkuperäisessä asemakaavassa esiintyvä urheilukenttä rakennettiin suunnitelmien mukaan vankilan eteläpuolelle ja sen pohjoispuolelle lisättiin sittemmin tenniskenttä. Vankilaan johtavan tien viereen, urheilukentän puolelle, istutettiin koivuja, jotka ovat muodostaneet ajan saatossa komean koivukujan. Urheilukentän ympärille tuli sen sijaan sen etelä- ja länsipuolelle kuusiaita, joka sekin on kasvanut ajan saatossa korkeaksi muuriksi.

Vankilan ja vankisairaalan ympärille tuli erilliset panssariverkkoaidat ja vankilan ympäri rakennettiin sorapäälysteinen huoltoreitti. Vankilan kulunvalvontaa hoidettiin hallinto-osan pohjoispäässä olevasta vartijan tilasta, joka valvoi kulkua vankilan

keskuspihalle. Sen kautta tapahtui muun muassa miesvankien vastaanotto. Vankilan aitaa uusittiin 1981.¹²⁹ Ilmeisesti tässä vaiheessa urheilukenttä jäi uuden aidan ulkopuolelle. Se sai sen sijaan oman matalamman aidan. Näiden kahden aidan väliin sijoitettiin kulkuportti ja sen viereen koppi, jonka avulla valvottiin vankien ulkoilua. Vuonna 1986 toimintansa aloittaneen vankisairaalan portti oli etävalvottu. Se sijaitsi pääsisäänkäynnin edustalla olevan paikoituskentän toisella puolen. Rakennusten välinen tila jäi henkilökunnan parkkipaikaksi.

Vankilan ja vankisairaalan erilliset aidat purettiin vuoden 2003 muutostöiden yhteydessä. Tuolloin rakennettiin nykyinen porttirakennus, jossa on nykyisin koko alueen kulunvalvonnasta vastaava keskusvalvomo. Alue aidattiin uudelleen. Tässä yhteydessä urheilukenttä jäi jälleen vankila-alueen ulkopuolelle ja sitä ympäröivä vanha metalliaita purettiin. Sen käyttö on sittemmin turvallisuussyistä

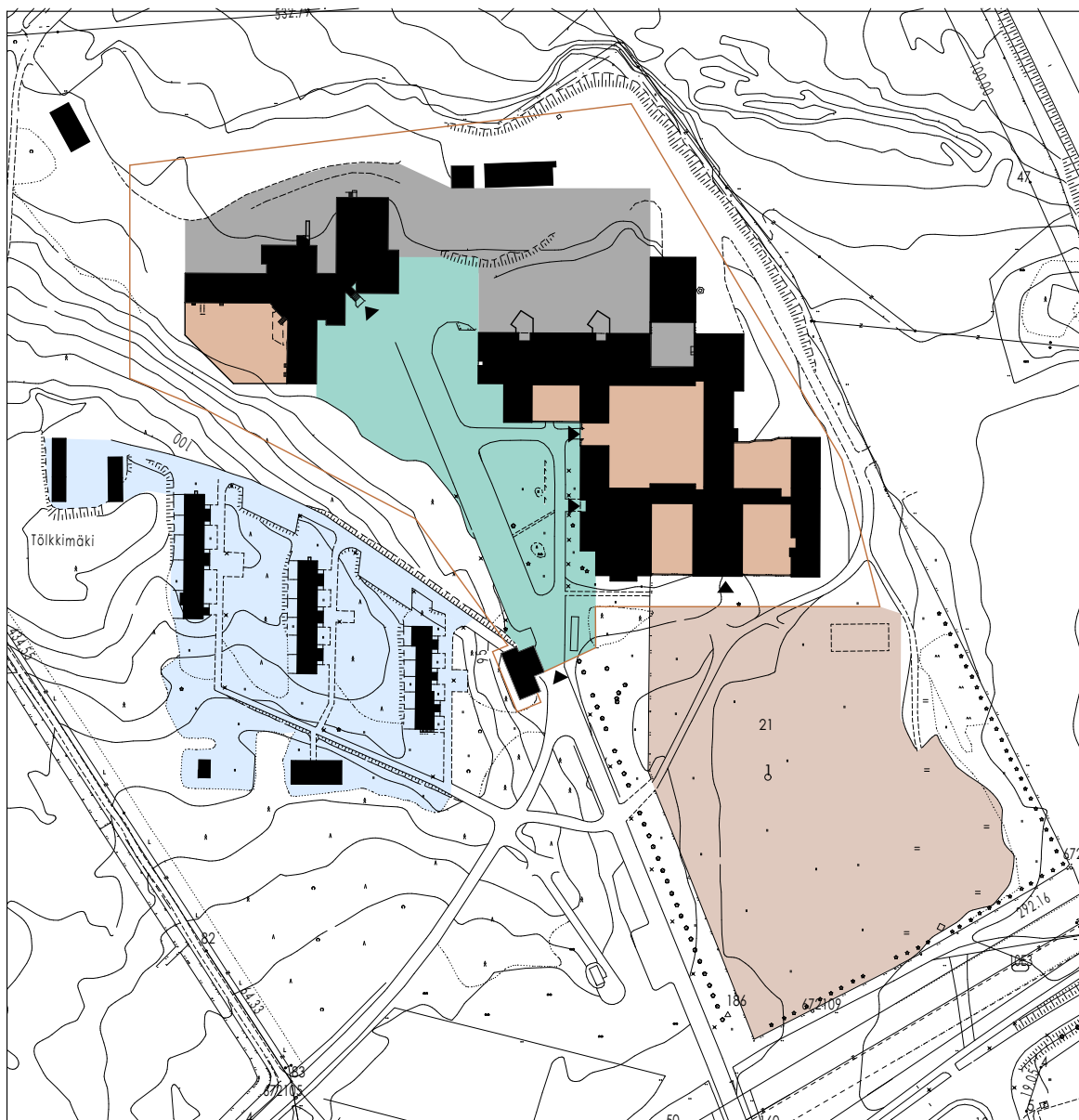
129 Muutostöiden asiakirjat, vankilan arkisto.

vähentynyt, kun yksi vangeista karkasi kentältä pallopelin aikana.

Vankilarakennuksen hallinto-osan eteen on vuosien saatossa muodostunut pieni viheralue, joka koostuu paikalla olleista vanhoista puista, suuresta kivilohkareesta ja istutetuista koristekasveista. Etenkin vankilarakennuksen pohjoispuoleisiin osiin, jossa sijaitsee suurtalouskeittiö, pesula ja lämpökeskus, on kautta vankilan toiminnan ollut säännöllistä huoltoajoa ja ne ovat lastauslaitureineen huoltopihan omaista tilaa. Vankisairaalan edessä olleita vanhoja kuusia kaadettiin ilmeisesti alueen uudelleenaitaamisen yhteydessä, jolloin rakennus liittyy visuaalisesti entistä vahvemmin

osaksi vankila-aluetta. Nykyisin parkkipaikat ja huoltoreitit ovat asfalttipäällysteisiä. Sekä vankilarakennuksen että vankisasiraalan ympäristössä on isoja valaisinpylväitä, joissa on alaspäin osoittava valaisin. Ne on asennettu vankisairaalan valmistumisen jälkeen, oletettavasti 1980-luvulla. Vankilan valmistumisen aikana ympäristössä oli valonheittimallisia valaisimia.

Myös asuinrakennusten ympärille tuli alusta alkaen nurmikentät, joita käytettiin asukkaiden yhteisenä tilana. Rakennusten taakse tulivat asukkaiden pienet yksityispihat. Näille alueille istutettiin vuosien saatossa erilaisia koristekasveja, jotka ovat varttuneet näyttäväksi pensaiksi.

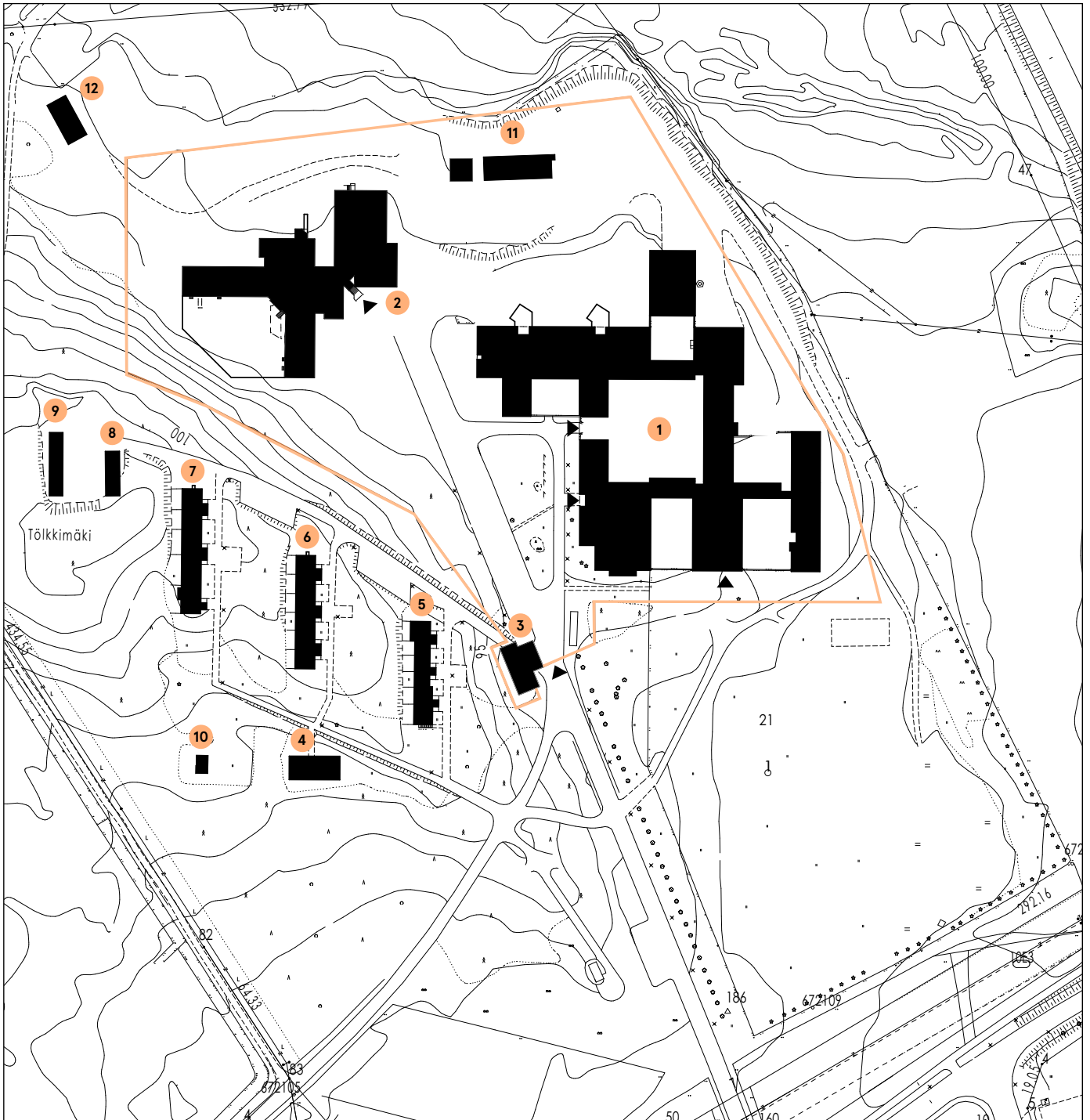

Vankien ulkoilupaikka	Paikoitus ja kulku	Lastaus ja huolto	Urheilu	Asuinalue
-----------------------	--------------------	-------------------	---------	-----------

Vankila-alueen eri tyyppiset pihat

5

Nykytila Rakennuskortit

Nro	Rakennus	Vuosi	Arkkitehti
1	Vankila	1972	Henno Kamppuri
2	Vankisairaala	1985	Arkkitehtitoimisto Veli ja Jaakko Paatela, Veli Paatela
3	Porttirakennus	2003	Rakennussuunnittelutoimisto Hannu Elfving Oy
4	Henkilökunnan sauna	1972	Henno Kamppuri
5	Asuinrakennus 1	1972	Henno Kamppuri
6	Asuinrakennus 2	1972	Henno Kamppuri
7	Asuinrakennus 3	1972	Henno Kamppuri
8	Asuinrakennusten autokatos 1	1970-luku	Ei tiedossa
9	Asuinrakennusten autokatos 2	1970-luku	Ei tiedossa
10	Grillikatos	1980-luku	Ei tiedossa
11	Parakkirakennus ja varastokatos	1985 ja 1972	Ei tiedossa
12	Varastorakennus "Toivola"	1982	Ei tiedossa

Rakennus 1

Vankila

OSOITE

Pikku-Parolantie 7

RISE RAKENNUSNUMERO

005

RAKENNUKSEN TUNNISTE (SENAATTI-KIINTEISTÖT)

307186

KERROKSIA

4 + kellari

KERROSALA

14168

BRUTTOALA

15249

RAKENNUTAJA

Rakennushallitus

VALMISTUMISAIKA

1972, 1973

ARKKITEHTI

Henno Kamppuri

KÄYTTÖHISTORIA

1972-2017 nais- ja miesvankila, jossa mm. toiminut koko Suomen vankiloiden pyykinhuollosta vastannut teollinen pesula.

2017- naisvankila. Pesulatoiminta lakkautetaan 2018.

KESKEISET MUUTOSVAIHEET

1995 muutostöitä, jossa mm. pesulan laitteisto ja lämpökeskus uusittiin.

1982-83 hallinto-osan alle louhittiin henkilökunnan sosiaalitilat. Lämpökeskusta laajennettiin.

OMINAISPIIRTEET

Vankilarakennus edustaa ajalleen ominaista laitosrakentamista, jolle keski- tai sivukäytävien varrelle jaetut tilat ja tasakattoiset, erikorkuiset rakennusmassat ovat tyypillisiä. Sisätiloissa materiaalit ovat vaatimattomat, mutta käytännölliset. Erityistä on rakennusmassat, jotka itsessään muodostavat suljetun vankilakokonaisuuden, sen sijaan että itsenäinen rakennus on ympäröity erillisellä muurilla. Pihoja sulkevat muurit on integroitu rakennusmassaan ja materiaaleihin. Julkisivujen materiaalit ovat laadukkaat, keltainen tiiliseinä on harkitusti detaljoitu mustin poikkisaumoin ja keltaisin pystysaumoin.

SUUNNITTELURATKAISU

Massoittelu: Vankilarakennus on 1-5 kerroksinen, suorakulmaisista rakennusmassoista koostuva rakennus. Se koostuu kuudesta tasakattoisesta pitkänomaisesta siipiosasta, jotka on yhdistetty toisiinsa käytävin ja muurein. Rakennusosien väliin jää neljä sisäpihaa. Kirkkosalia on haluttu korostaa umpinaisella julkisivukäsittelyllä ja ulostyöntyvällä, maasta irti ikään kuin leijailevalla rakennusmassalla.

Julkisivut: Rakennus on betonirunkoinen ja verhoiltu keltaisella kalkkihiekkatiilillä. Tasakattojen kate on huopaa. Ikkunat ovat pienehköjä, ja on sijoitettu 1-3 ikkunan ryhmissä. Niiden puitteet ovat puuta, jotka ovat ulkopuolelta maalattuja valkoiseksi. Puitteiden ulkopintaan on lisäksi kiinnitetty ruskeaksi maalatut peitelistat. Ulkopuolella on metalliset kalterit. Ikkunoiden listoitukset ovat pääosin kuparia.

Tilaratkaisut: Alkuperäisen suunnitteluratkaisun lähtökohtana oli jakaa vankilan eri toiminnot erillisiin osiin. Kokonaisuuden keskelle tuli vankien majoitusrakennus, joka oli nelikerroksinen ja näin muita korkeampi osa. Sen jokaiseen kerrokseen sijoitettiin kaksi osastoa. Sellit sijoituivat keskikäytävän kumminkin puolin. Alinna tässä siivessä olivat eristysseilit. Muihin osiin sijoituivat muun muassa työskentelytilat, laitoskeittiö, lämmönjakohuone, kirkko- ja urheilusalit, sekä henkilökunnan toimistotilat. Äiti- lapsiosasto erotettiin omaan siipeen. **Sisätilat:** Lattiat käytävä- ja aulatilaisissa ovat vinyyli-laattaa. Selleissä ja huonetiloissa lattiat ovat muovimattoa. Seinät on rapattu ja maalattu, tai jätetty tiilipintaiseksi.

NYKYTILA JA SÄILYNEISYYS

Rakennuksen yleishahmo on säilynyt hyvin alkuperäisenä. Lämpökeskussiipeä on jatkettu uudella rakennusmassalla, joka selkeästi poikkeaa vanhasta elementtirakenteensa takia. Pesulaosan katolle on rakennettu iv-konehuone. Julkisivut ja ikkunat ovat säilyneet alkuperäisenä. Viimeisenä rakennetussa pesulaosassa on ikkunoissa käytetty kuparin sijasta maalattua peltiä. Sisätiloissa on tehty pintamuutoksia, maalauksia ja muovimattojen uusimisia. Äiti-lapsisiivessä on yhdistetty sellitiloja ja rakennettu kylpyhuoneita. Pesulatilajoja on uusittu. Tilojen käyttötarkoituksia on vaihdeltu. Sisätilat ovat muutoksista huolimatta säilyttäneet alkuperäisen luonteensa.

Vankilassa yhdistyvät eri korkuiset rakennusosat ja niitä yhdistävät tiilimuurit. Varsinaista ympärysmuuria ei rakennukseen tullut, nykyinen teräsverkkooita on 2000-luvulta.

Vankilan keskuspiha, joka on vasta vuodesta 2017 ollut naisvankien käytössä. Pihan yhdellä sivulla on kuvassa vasemmalla näkyvä vaalea metalliportti, josta alun perin oli tarkoitus vankikuljetusten saapua.

Rakennus 2

Vankisairaala

OSOITE

Pikku-Parolantie 7

RISE RAKENNUSNUMERO

006

RAKENNUSSEN TUNNISTE (SENAATTI-KIIINTEISTÖT)

306964

KERROKSIA

3 + ullakko

KERROSALA

5500

BRUTTOALA

5669

RAKENNUTTAJA

Rakennushallitus

VALMISTUMISAIKA

1985

ARKKITEHTI

Arkkitehtitoimisto Veli ja Jaakko Paatela, Veli Paatela

KÄYTTÖHISTORIA

1985- vankisairaala

2017- sairaalarakennuksessa on myös vankilan käytössä olevia tiloja

KESKEISET MUUTOSVAIHEET

Tilojen käyttötarkoituksia on muutettu useasti. Joidenkin väliseinämuutosten lisäksi ei ole tehty merkittäviä rakenteellisia muutoksia.

OMINAISPIIRTEET

Vankisairaala ottaa piirteitä vankilarakennuksesta. Rakennuksen massoittelu on mielenkiintoinen ja ikkunasomittelun on haettu ilmeikkyyttä tuuletusikkunoiden avulla. Julkisivuissa on elävyyttä haettu tiilimuurauksen somittelulla.

SUUNNITTELURATKAISU

Massoittelu: Rakennuksen päämassa on kolmikerroksinen, ja muodostuu nelisakaraisesta muodosta, jossa kaksi siipeä on muita pidempiä. Rakennuksen itäpuolelle liittyy yksikerroksinen siipiosa. Pääsisäänkäynti on rakennuksen nivelkohtaan, vinottaisesta lipalla varustetusta lasitetusta sisäänkäynnistä. Rakennuksessa on tasakatto. Kahden pitkän siiven väliin on aidalla rajattu ulkoilupiha. **Julkisivut:** Julkisivut ovat verhottuja keltaisella juoksulimitetyllä ja vaaleaksi saumatulla tiilellä. Ikkunalinjojen yläpuolella on kahden tiilen korkuinen pystylimitetty osa. Betoninen sokkeli on matalahko, mutta sen korkeus vaihtelee. Ikkunat ovat pienehköjä. Ne koostuvat suorakulmaisesta umpinaisesta ikkunasta, joiden vierellä on matalampi kapea tuuletusikkuna. Koko ikkuna on peitetty ulkopuolelta metallisella kalterilla. Osa ikkunoista on kapeita ja yksiruutuisia. **Tilaratkaisut:** Alakerroksessa sisääntuloaulan kautta on kulku kaikkiin rakennussiipiin. Kahteen potilassiipeen on kulku pääportaasta, johon on kulku erillisestä lukitusta ovesta porrasaulaan. Porras on u-porras, jonka vieressä on hissi. Siivissä on leveät keskikäytävät, joiden päädyssä on ikkuna. Potilashuoneet ja muut tilat sijoittuvat keskikäytävän molemmin puolin. **Sisätilat:** Potilashuoneissa on rapatut ja maalatut seinät. Lattiat ovat muovimattoja.

NYKYTILA JA SÄILYNEISYYS

Rakennus on säilynyt pitkälti alkuperäisenä. Ulkohahmo on alkuperäinen. Sisätiloissa on tehty pieniä väliseinä- ja tilamuutoksia. Käyttötarkoituksen muutoksia on tehty monesti melkein kaikissa tiloissa. Osa sairaalasta on vankilan käytössä.

Vankisairaalan pääsisäänkäynti on rakennuksen kaakkoiskulmasta teräsrakenteisen katoksen alta. Tiilijulkisivua elävöittää pystyyn ladottujen tiilien nauhat katonreunan alla ja ikkunoiden päällä.

Potilashuoneiden ikkunat on sijoitettu erillisiksi aukoiksi tiilipintaan. Kahden huoneen ikkunat ovat toistensa peilikuvia ja tästä syystä muodostavat pareja. Sokkeli on matala ja siinä on raakabetonipinta.

Rakennus 3

Porttirakennus

OSOITE

Pikku-Parolantie 7

RISE RAKENNUSNUMERO

010

RAKENNUKSEN TUNNISTE
(SENAATTI-KIIINTEISTÖT)

308184

KERROKSIA

1

KERROSALA

233

BRUTTOALA

233

RAKENNUTAJA

Senaatti-kiinteistöt

VALMISTUMISAIKA

2003

ARKKITEHTI

Rakennussuunnittelutoimisto Hannu Elfving Oy

KÄYTTÖHISTORIA

2003- sisäänkäynti- ja vartiorakennus

KESKEISET MUUTOSVAIHEET

Rakennuksessa ei ole tehty merkittäviä muutoksia.

OMINAISPIIRTEET

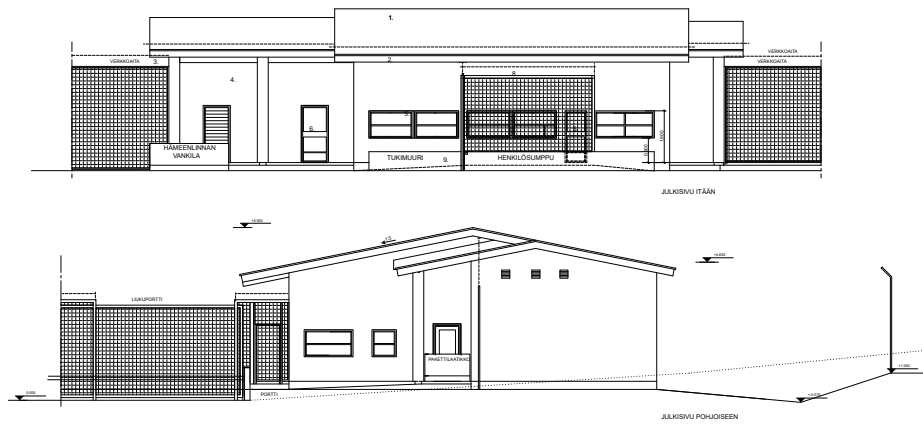
Rakennus on arkkitehtuuriltaan anonyymi ja on rakennettu toimivaksi käyttörakennukseksi. Rakennuksen käyttö porttirakennuksena on määritellyt sen ulkomuodon. Rakennus seuraa julkisivumateriaaleiltaan vankilarakennusta keltaisen julkisivutiilen käytön suhteen, muuten käytetyt materiaalit ovat vaatimattomampia ja massoiteltu käytännöllisempi.

SUUNNITTELURATKAISU

Massoitelu: Pieni yksikerroksinen rakennus koostuu suorakaiteen muotoisesta rakennusmassasta, jonka keskiosasta ulkonee toinen, hiukan korkeampi ja leveämpi massa, jossa on valvomokeskus. Näin molemmille lyhyille sivuille muodostuu kapeammat ulkonevat sisäänkäyntiosat, joiden katot muodostavat sisäänkäyntikatokset. Rakennuksessa on pitkät räystäät, jotka suojaavat sisääntuloa. Rakennus suuntautuu toispuolisesti kulkutien puolelle. Rakennuksen pitkällä sivulla on kulkuramppi, joka on rajattu matalalla betoniaidalla. Rampilla on henkilösumpu kahdella portilla. Rakennukseen yhtyy vankila-alueen teräsverkkooita, jossa on rakennuksen kohdalla iso avattava liukuportti. **Julkisivut:** Julkisivut ovat keltaista sileää tiiltä, saumat ovat harmaat. Epäsymmetrinen harjakatto on päällystetty punaisella konesaumattulla peltikatteella. katon alapinta on verhoiltu valkoiseksi maalattulla puuverhouksella. Suorakulmaisten lämpölasi-ikkunoiden puitteet ovat ruskeaksi maalattua teräspeltiä. Portinvartijan tilan ikkunat on varustettu peililasilla. Kaikki ikkunat ovat luodinkestäviä. Vesikourut ja syöksytorvet ovat valkoiseksi maalattua metallia. Sokkeli on maalattua betonia. **Tilaratkaisut:** Rakennukseen saavutaan eteistilaan, josta on kulku kapeaan käytävätilaan, joka on rajattu viereisestä valvomotilasta. Käytävätilassa on vastaanottotiski ja turvatarkastuslaitteet. Rakennuksen takaosaan sijoittuu teknisiä tiloja ja tele- ja turvatekniikkatila. **Sisätilat:** Väliseinät ovat levy- tai tiiliseiniä ja ovat rapattuja ja maalattuja valkoiseksi. Lattiat ovat muovimattoja ja -laattaa. Alakatot ovat levy- tai akustolevyrakenteisia.

NYKYTILA JA SÄILYNEISYYS

Rakennuksessa ei ole tehty merkittäviä muutoksia.

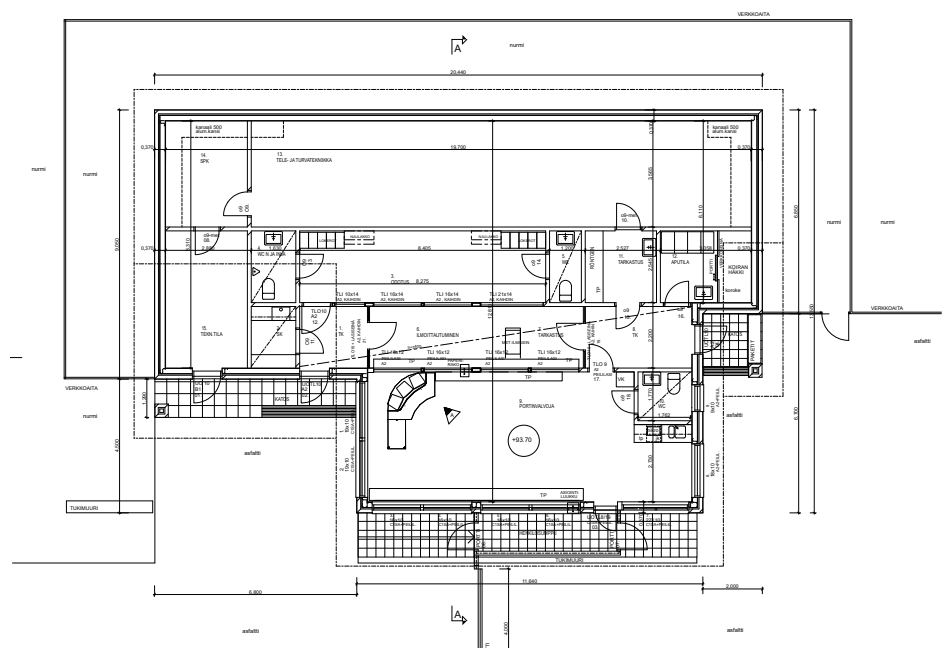

Itä- ja pohjoisjulkisivut
vuoden 2002 arkkitehtipiirustuksessa.
Rakennussuunnittelu-
toimisto Hannu Elfving Oy,
Senaatti-kiinteistöt.

Valvomorakennus edustaa
vankila-alueen uusinta
rakennuskantaa. Se
on keltatiilinen kuten
vankilla ja vankisairaala,
mutta rakennuksessa
on harjakatto ja leveät
räystäät.

Pohjapiirustus vuoden
2002 arkkitehti-
piirustuksessa.
Rakennussuunnittelu-
toimisto Hannu Elfving Oy,
Senaatti-kiinteistöt.

Rakennus 4

Henkilökunnan sauna

OSOITE

Pikku-Parolantie 7

RISE RAKENNUSNUMERO

004

RAKENNUKSEN TUNNISTE
(SENAATTI-KIIINTEISTÖT)

307185

KERROKSIA

1 + kellari

KERROSALA

267

BRUTTOALA

274

RAKENNUTTAJA

Rakennushallitus

VALMISTUMISAIKA

1972

ARKKITEHTI

Henno Kamppuri

KÄYTTÖHISTORIA

1972- rivitaloasukkaiden sauna ja pesutupa

KESKEISET MUUTOSVAIHEET

Rakennuksessa ei ole tehty merkittäviä muutoksia.

OMINAISPIIRTEET

Rakennus on aikakauden arkkitehtuurille tyypillinen. Saunarakennuksen arkkitehtuuri on yhtenäinen viereisten asuinrakennusten kanssa.

SUUNNITTELURATKAISU

Massoittelu: Rakennus on tasakattoinen yksikerroksinen rakennus. Sisäänkäynti on syvennyksessä keskellä pohjoissivua. Ikkunat ovat pienet ja niissä on neljä vierekkäistä ruutua.

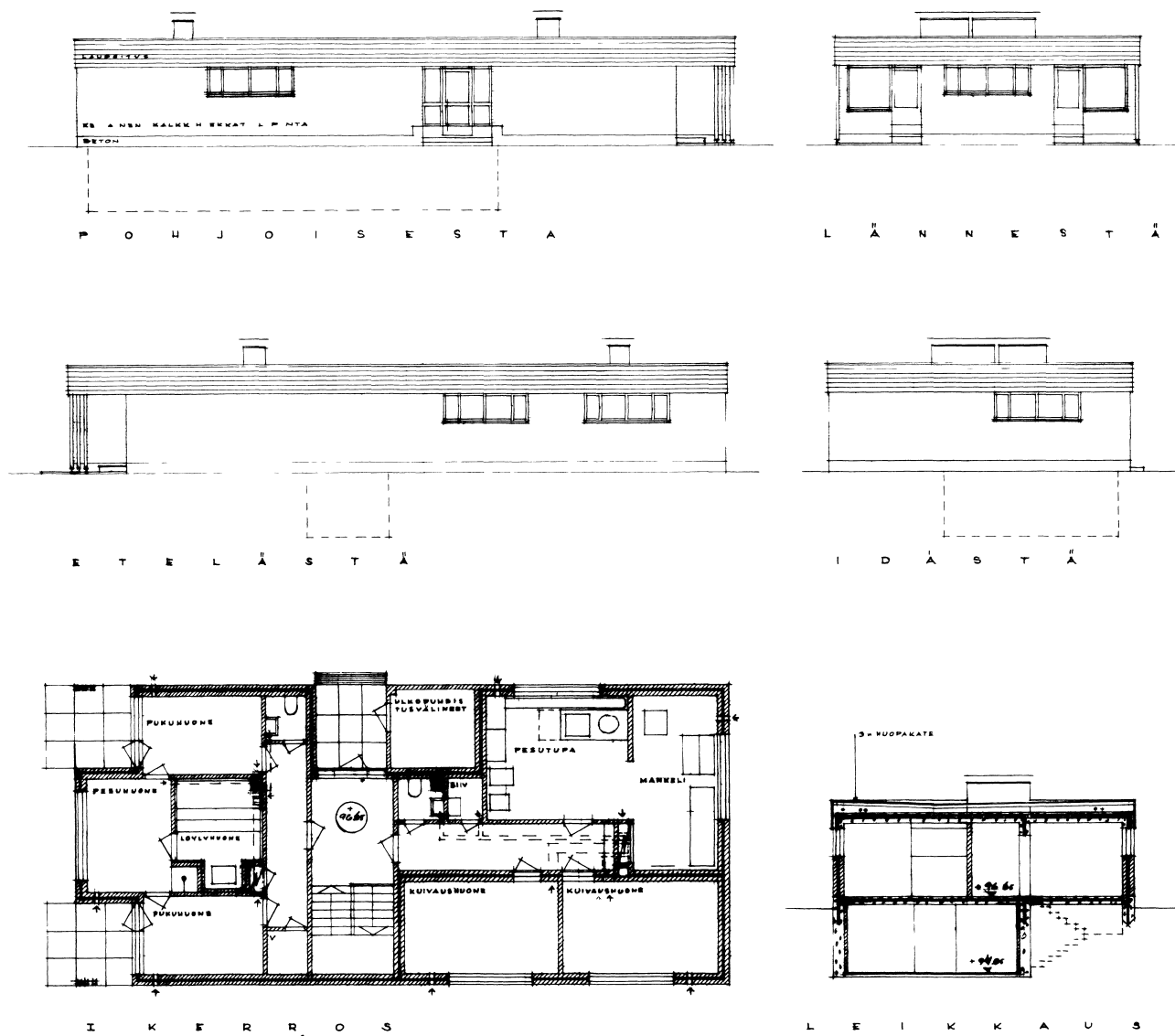
Julkisivut: Julkisivut ovat rosopintaista keltaista kalkkihiekkatiiltä. matala sokkeli on betonia. Rakennuksen katto on bitumihuopaa, räystääs on vain hiukan ulkoneva kuparilevynauha. Rakennuksen yläosaa kiertää vaalean ruskeaksi maalattu vaakasuuntainen puuverhoilu.

Länsipäädyssä on kahden pukuhuoneen vilvoitteluterassit, jossa on puu-lasiovet ja isot ikkunat. Välissä on sauna ja samanlainen ikkuna kuin muualla. Molempia terasseja rajaa kolme valkoiseksi maalattua pystypuurimaa. **Tilaratkaisut:** Rakennuksen länsipäädyssä on sauna ja kaksi pukuhuonetta. Itäpäädyssä on pesula ja kuivaushuoneet. Kellarissa on kellarikomeroita. **Sisätilat:** Seinät on rapattu ja maalattu valkoiseksi. Pesulassa on pyykkihuoltoon liittyviä koneita, kuten mankeli ja kuivausrumpu.

NYKYTILA JA SÄILYNEISYYS

Rakennuksessa ei ole tehty suuria muutoksia.

S A U N A R A K E N N U S

Henno Kamppurin julkisivu-, pohja- ja leikkauspiirustukset vuodelta 1970. Senaatti-kiinteistöt.

Saunan eteistila, josta johtaa eri suuntiin kulku kellaritiloihin, saunaosastolle ja pyykkitupaan. Sisäänkäyntioven kumminkin puolin on ikkunat. Pääsisäänkäynti on vankilan tavoin sisennetty. AS.

Saunaosastolla kaksi samanlaista pukuhuonetta saunapesutilan kumminkin puolin. Pukuhuoneesta on pääsy ulos vilvoitteluterassille, joka on pääsisäänkäynnin tavoin sisennetty. AS.

Rakennus 5

Asuinrakennus 1

OSOITE

Pikku-Parolantie 7

RISE RAKENNUSNUMERO

001

RAKENNUKSEN TUNNISTE
(SENAATTI-KIINTEISTÖT)

307182

KERROKSIA

1

KERROSALA

326

BRUTTOALA

405

RAKENNUTTAJA

Rakennushallitus

VALMISTUMISAIKA

1972

ARKKITEHTI

Henno Kamppuri

KÄYTTÖHISTORIA

1972- asuinkäytössä

KESKEISET MUUTOSVAIHEET

Rakennuksessa ei ole tehty merkittäviä rakenteellisia muutoksia.

OMINAISPIIRTEET

Asuinrakennukset ovat aikakaudelle tyypillisiä ja edustavat 1970-luvun asuntoarkkitehtuuria ja ovat suunniteltuja yhteensopiviksi vankilakokonaisuuden kanssa. Kolmen rivitalon kokonaisuus on harkittu ja hyvin maastoon sopeutettu. Ympäristö on vehreä ja pihapiirissä kasvaa useita vanhoja korkeita kuusia.

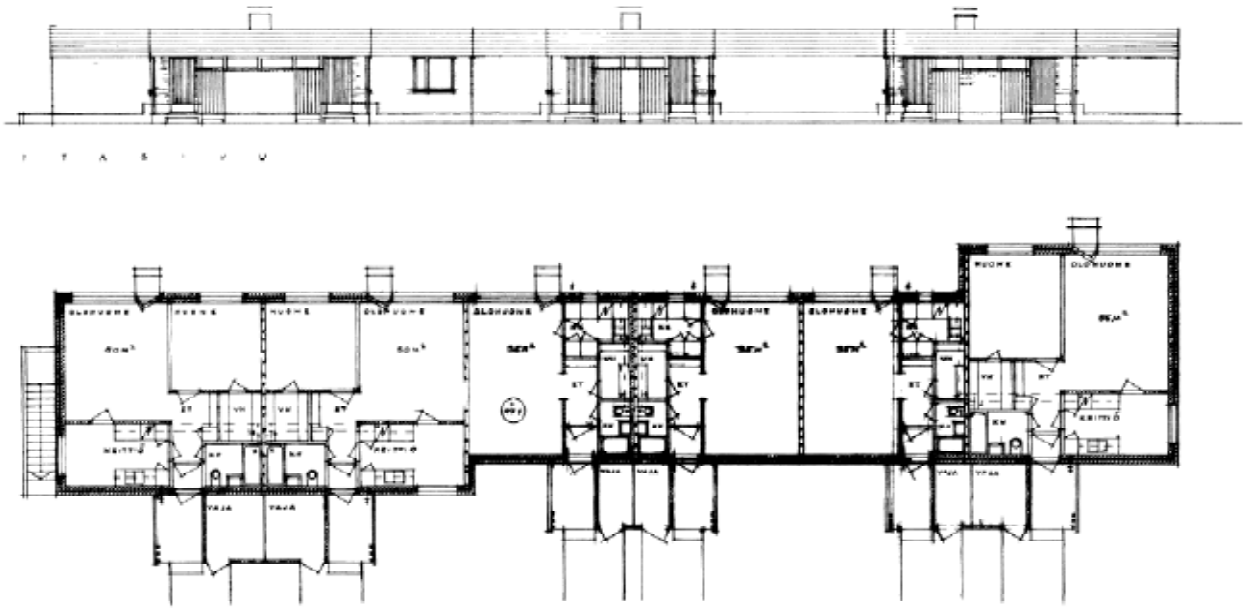
SUUNNITTELURATKAISU

Massoittelu: Asuinrakennus 1 sijaitsee alarinteessä ensimmäisenä kolmesta rivitalosta, jotka on sijoitettu vierekkäin ja suunnattu pituussuunnassa pohjois-eteläsuuntaisesti. Rakennukset ovat yksikerroksisia tasakattoisia asuinrakennuksia. Rivitalossa on kuusi asuntoa, sisäänkäynnit ovat itäpuolella. Jokaisen sisäänkäynnin kohdalla on pieni ulostyöntävä rakennusosa, jossa sijaitsee asunnon ulkovarasto ja johon muodostuu pieni katoksellinen sisäänkäyntiterassi. **Julkisivut:** Julkisivuissa on keltainen tiiliverhous. Tiili on rosopintaista suurimmassa osassa rakennusta, mutta sileää ulostyöntyvissä osissa. Sisäänkäyntien edessä terassiosassa on liuskekiveä. Kaksinkertaiset puuikkunat koostuvat yhdestä neliömäisestä ruudusta, jonka vieressä on kapea tuuletusikkuna. Vesipellit ovat sinkittyä peltiä. Puitteet ovat puuta ja maalattu ruskeaksi. Tasakatto on bitumihuopaa. Rakennuksen yläosaa kiertää vaalean ruskeaksi maalattu vaakasuuntainen puuverhoilu. Julkisivujen ja ikkunoiden pellitykset ovat sinkittyä peltiä. Sokkeli on betonia ja päällystetty harmaalla pystyuritetulla rappauspinnalla. **Tilaratkaisut:** Asuinrakennus 1 koostuu kuudesta asunnosta. Siinä on kolme 35 m² yksiötä, kaksi 50 m² kaksiota ja yksi 55 m² kaksio. **Sisätilat:** Seinät on rapattu ja maalattu. Alkuperäinen lattiamateriaali oli linoleumia, joka on suurimmaksi osaksi vaihdettu muovimattoihin eri vaiheissa. Ovet ovat puuta.

NYKYTILA JA SÄILYNEISYYS

Rakennusten ulkohahmo ja sisätilojen huoneratkaisut ovat alkuperäisiä. Asuntojen pintamateriaaleja on uusittu, mutta suurin osa alkuperäisistä ovista, pattereista ja kiintokalusteista ovat säilyneet.

ASUINRAKENNUS NO 1

Henno Kamppurin julkisivu- ja pohjapiirustukset, jotka on päivätty 16.3.1970.

Asuntojen sisäänkäyntien edessä on katos, jonka yhdellä sivulla on muusta rakennuksesta ulos työntyvä varasto-osa. Materiaalit ja muotokieli liittävät asuinrakennukset vahvasti vankilan arkkitehtuuriin. Katoksessa on käytetty liuskekivilaattaa, ovi on lakattu ja paneloitu puuovi. Räystästä ei ole. Rakennuksen runko on röpelöpintaista tiiltä, varasto-osa sileää tiiltä.

Rakennus 6

Asuinrakennus 2

OSOITE	KERROKSIA
Pikku-Parolantie 7	1
RISE RAKENNUSNUMERO	KERROSALA
002	413
RAKENNUKSEN TUNNISTE (SENAATTI-KIINTEISTÖT)	BRUTTOALA
307183	414

RAKENNUTTAJA	VALMISTUMISAIKA
Rakennushallitus	1972

ARKKITEHTI
Henno Kamppuri

KÄYTTÖHISTORIA
1972- asuinkäytössä

KESKEISET MUUTOSVAIHEET
Rakennuksessa ei ole tehty merkittäviä rakenteellisia muutoksia.

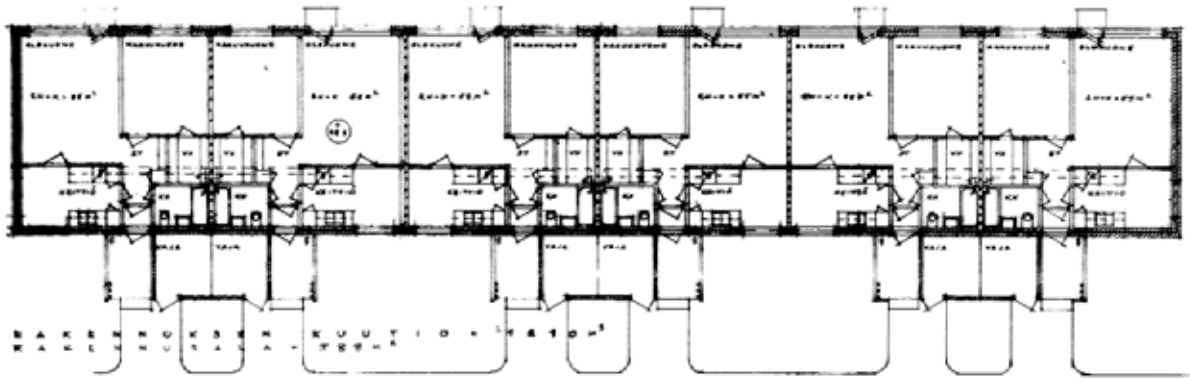
OMINAISPIIRTEET
Asuinrakennukset ovat aikakaudelle tyypillisiä ja edustavat 1970-luvun asuntoarkkitehtuuria ja ovat suunniteltuja yhteensopiviksi vankilakokonaisuuden kanssa. Kolmen rivitalon kokonaisuus on harkittu ja hyvin maastoon sopeutettu. Ympäristö on vehreä ja pihapiirissä kasvaa useita vanhoja korkeita kuusia.

SUUNNITTELURATKAISU

Massoittelu: Asuinrakennus 2 sijaitsee keskimmäisenä kolmesta rivitalosta, jotka on sijoitettu vierekkäin ja suunnattu pituussuunnassa pohjois- eteläsuuntaisesti. Rakennukset ovat yksikerroksisia tasakattoisia asuinrakennuksia. Rivitalossa on kuusi asuntoa, sisäänkäynnit ovat itäpuolella. Jokaisen sisäänkäynnin kohdalla on pieni ulostyöntyvä rakennusosa, jossa sijaitsee asunnon ulkovarasto ja johon muodostuu pieni katoksellinen sisäänkäyntiterassi. **Julkisivut:** Julkisivuissa on keltainen tiiliverhous. Tiili on rosopintaista suurimmassa osassa rakennusta, mutta sileää ulostyöntyvissä osissa. Sisäänkäyntien edessä terrassiosassa on liuskekiveä. Kaksinkertaiset puuikkunat koostuvat yhdestä neliömäisestä ruudusta, jonka vieressä on kapea tuuletusikkuna. Vesipellit ovat sinkittyä peltiä. Puitteet ovat puuta ja maalattu ruskeaksi. Tasakatto on bitumihuopaa. Rakennuksen yläosaa kiertää vaalean ruskeaksi maalattu vaakasuuntainen puuverhoilu. Julkisivujen ja ikkunoiden pellitykset ovat sinkittyä peltiä. Sokkeli on betonia ja päällystetty harmaalla pystyuritetulla rappauspinnalla. **Tilaratkaisut:** Asuinrakennus 2:ssa on kuusi 55 m² kaksiota. **Sisätilat:** Seinät on rapattu ja maalattu. Alkuperäinen lattiamateriaali oli linoleumia, joka on suurimmaksi osaksi vaihdettu muovimattoihin eri vaiheissa. Ovet ovat puuta.

NYKYTILA JA SÄILYNEISYYS

Rakennusten ulkohahmo ja sisätilojen huoneratkaisut ovat alkuperäisiä. Asuntojen pintamateriaaleja on uusittu, mutta suurin osa alkuperäisistä ovista, pattereista ja kiintokalusteista ovat säilyneet.

Henno Kamppurin julkisivu- ja pohjapiirustukset, jotka on päivätty 16.3.1970.

Asuinrakennus 2 on pääosin tällä hetkellä tyhjiillään. Rakennuksen kaikki huoneistot olivat kahden huoneen ja keittiön asuntoja ja toistensa kopioita. AS.

Asunnoissa on tehty pintaremontia, mutta muuten ne ovat lähellä alkuperäistä asuaan. Väliseinät ovat levy- tai tiiliseiniä. AS.

Kaikkien asuntojen suurin ikkuna on kohti takapihan puutarhaa. Ikkunan vierestä on uloskäynti takapihalle. AS.

Rakennus 7

Asuinrakennus 3

OSOITE	KERROKSIA
Pikku-Parolantie 7	1
RISE RAKENNUSNUMERO	KERROSALA
003	452
RAKENNUKSEN TUNNISTE (SENAATTI-KIINTEISTÖT)	BRUTTOALA
307184	455

RAKENNUTTAJA	VALMISTUMISAIKA
Rakennushallitus	1972

ARKKITEHTI
Henno Kamppuri

KÄYTTÖHISTORIA
1972- asuinkäytössä

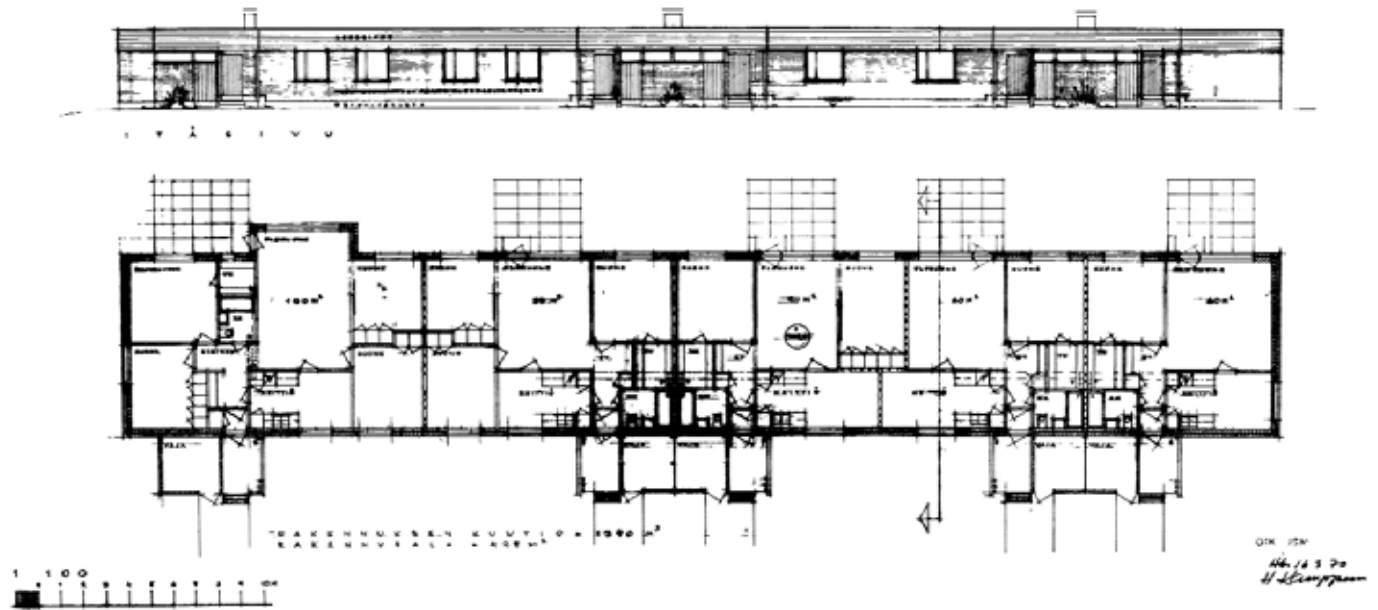
KESKEISET MUUTOSVAIHEET
Rakennuksessa ei ole tehty merkittäviä rakenteellisia muutoksia.

OMINAISPIIRTEET
Asuinrakennukset ovat aikakaudelle tyypillisiä ja edustavat 1970-luvun asuntoarkkitehtuuria ja ovat suunniteltuja yhteensopiviksi vankilakokonaisuuden kanssa. Kolmen rivitalon kokonaisuus on harkittu ja hyvin maastoon sopeutettu. Ympäristö on vehreä ja pihapiirissä kasvaa useita vanhoja korkeita kuusia.

SUUNNITTELURATKAISU
Massoittelu: Asuinrakennus 3 sijaitsee viimeisenä ja läntisimpänä kolmesta rivitalosta, jotka on sijoitettu vierekkäin ja suunnattu pituussuunnassa pohjois- eteläsuuntaisesti. Rakennukset ovat yksikerroksisia tasakattoisia asuinrakennuksia. Rivitalossa on kuusi asuntoa, sisäänkäynnit ovat itäpuolella. Jokaisen sisäänkäynnin kohdalla on pieni ulostyöntyvä rakennusosa, jossa sijaitsee asunnon ulkovarasto ja johon muodostuu pieni katoksellinen sisäänkäyntiterassi. Julkisivut: Julkisivuissa on keltainen tiiliverhous. Tiili on rosopintaista suurimmassa osassa rakennusta, mutta sileää ulostyöntyvissä osissa. Sisäänkäyntien edessä terassiosassa on liuskekiveä. Kaksinkertaiset puuikkunat koostuvat yhdestä neliömäisestä ruudusta, jonka vieressä on kapea tuuletusikkuna. Vesipellit ovat sinkittyä peltiä. Puitteet ovat puuta ja maalattu ruskeaksi. Tasakatto on bitumihuopaa. Rakennuksen yläosaa kiertää vaalean ruskeaksi maalattu vaakasuuntainen puuverhoilu. Julkisivujen ja ikkunoiden pellitykset ovat sinkittyä peltiä. Sökkeli on betonia ja päällystetty harmaalla pystyuritetulla rappauspinnalla. Tilaratkaisut: Asuinrakennus 3:ssa on vain viisi asuntoa kahdesta muusta rakennuksesta poiketen, sillä asunnot ovat suurempia kuin kahdessa muussa rakennuksessa. Asunnot koostuvat kahdesta 60 m ² kaksioista, 70 m ² ja 80 m ² kolmioista sekä eteläpäädyssä 100 neljän makuuhuoneen asunnosta. Sisätilat: Seinät on rapattu ja maalattu. Alkuperäinen lattiamateriaali oli linoleumia, joka on suurimmaksi osaksi vaihdettu muovimattoihin eri vaiheissa. Ovet ovat puuta.

NYKYTILA JA SÄILYNEISYYS
Rakennusten ulkohahmo ja sisätilojen huoneratkaisut ovat alkuperäisiä. Asuntojen pintamateriaaleja on uusittu, mutta suurin osa alkuperäisistä ovista, pattereista ja kiintokalusteista ovat säilyneet.

ASUINRAKENNUS N:03

Henno Kamppurin julkisivu- ja pohjapiirustukset, jotka on päivätty 16.3.1970.

Rivitaloista taaimmaisena sijaitsevaan asuinrakennus 3:een tuli asuinrakennusten suurin, viiden huoneen ja keittiön asunto. Tämä asunto sijoitettiin rakennuksen eteläpäätyyn ja sen olohuone muodostaa ulokkeen takapihan puolelle. Rakennuksen pääjulkisivu vastaa muiden asuinrakennusten julkisivuja.

Rakennus 8

Asuntojen autokatos 1

OSOITE	KERROKSIA
Pikku-Parolantie 7	1
RISE RAKENNUSNUMERO	KERROSALA
-	50
RAKENNUKSEN TUNNISTE (SENAATTI-KIINTEISTÖT)	BRUTTOALA
308187	50

RAKENNUTTAJA	VALMISTUMISAIKA
Rakennushallitus	1970-luku

ARKKITEHTI
Ei tiedossa

KÄYTTÖHISTORIA
1970-luku- asukkaiden autokatos

KESKEISET MUUTOSVAIHEET
Rakennuksessa ei ole tehty merkittäviä muutoksia.

OMINAISPIIRTEET
Autokatokset ovat onnistuneesti asuintalojen arkkitehtuuriin sovitettuja käyttörakennuksia.

SUUNNITTELURATKAISU

Massoittelu: Autokatoksia on kaksi. Ne ovat keskenään samanlaisia, mutta erikokoisia. Autokatos 1 on mitoitettu seitsemälle autolle ja autokatos 2 kymmenelle. Katokset sijaitsevat asuinrakennusten länsipuolella ja jatkavat asuinrakennusten linjaa sekä sijaitsevat niiden kanssa samansuuntaisesti etelä-pohjoissuunnassa. Katoksille vievä tie kaartaa asuinrakennusten pohjoispuolelta ja päättyy katoksille. Katokset on sijoitettu vastakkain, siten että niiden väliin muodostuu pieni piha, itäisempi rakennus (autokatos 1) on tielinjan takia pienempi. **Julkisivut:** Katokset ovat puurakenteisia ja seuraavat asuinrakennusten ja saunan arkkitehtuuria. Katokset ovat sivuilta ja takaosasta umpinaisia, etuosaa kannattelee puiset pilarit, jotka samalla toimivat autopaikkojen rajana. Pilareissa on betonianturat. Lattiapinnat ovat betonia. Seinät ovat yksinkertaisia lautarakenteita. Katot ovat aaltopellillä päällystettyjä lapekattoja, joissa ei ole räystäitä. Kattojen yläosaa kiertää ruskeaksi maalattu vaakasuuntainen puuverhoilu. Etuosaan on kiinnitetty kaksi varrellista, metallista ulkovalaisinta. Sisällä on autolämmityspistorasioita ja seinäkiinnitteisiä valaisimia.

NYKYTILA JA SÄILYNEISYYS

Katoksissa ei ole tehty merkittäviä muutoksia ja ne ovat hyvin säilyneitä.

Rakennus 9

Asuntojen autokatos 2

OSOITE	KERROKSIA
Pikku-Parolantie 7	1
RISE RAKENNUSNUMERO	KERROSALA
-	50
RAKENNUKSEN TUNNISTE (SENAATTI-KIINTEISTÖT)	BRUTTOALA
308188	50

RAKENNUTTAJA	VALMISTUMISAIKA
Rakennushallitus	1970-luku

ARKKITEHTI
Ei tiedossa

KÄYTTÖHISTORIA
1970-luku- asukkaiden autokatos

KESKEISET MUUTOSVAIHEET
Rakennuksessa ei ole tehty merkittäviä muutoksia.

OMINAISPIIRTEET
Autokatokset ovat onnistuneesti asuintalojen arkkitehtuuriin sovitettuja käyttörakennuksia.

SUUNNITTELURATKAISU

Massoittelu: Autokatoksia on kaksi. Ne ovat keskenään samanlaisia, mutta erikokoisia. Autokatos 1 on mitoitettu seitsemälle autolle ja autokatos 2 kymmenelle. Katokset sijaitsevat asuinrakennusten länsipuolella ja jatkavat asuinrakennusten linjaa sekä sijaitsevat niiden kanssa samansuuntaisesti etelä-pohjoissuunnassa. Katoksille vievä tie kaartaa asuinrakennusten pohjoispuolelta ja päättyy katoksille. Katokset on sijoitettu vastakkain, siten että niiden väliin muodostuu pieni piha, itäisempi rakennus (autokatos 1) on tielinjan takia pienempi. **Julkisivut:** Katokset ovat puurakenteisia ja seuraavat asuinrakennusten ja saunan arkkitehtuuria. Katokset ovat sivuilta ja takaosasta umpinaisia, etuosaa kannattelee puiset pilarit, jotka samalla toimivat autopaikkojen rajana. Pilareissa on betonianturat. Lattiapinnat ovat betonia. Seinät ovat yksinkertaisia lautarakenteita. Katot ovat aaltopellillä päällystettyjä lapekattoja, joissa ei ole räystäitä. Kattojen yläosaa kiertää ruskeaksi maalattu vaakasuuntainen puuverhoilu. Etuosaan on kiinnitetty kaksi varrellista, metallista ulkovalaisinta. Sisällä on autolämmityspistorasioita ja seinäkiinnitteisiä valaisimia.

NYKYTILA JA SÄILYNEISYYS

Katoksissa ei ole tehty merkittäviä muutoksia ja ne ovat hyvin säilyneitä.

Rakennus 10

Grillikatos

OSOITE

Pikku-Parolantie 7

RISE RAKENNUSNUMERO

008

RAKENNUKSEN TUNNISTE (SENAATTI-KIIINTEISTÖT)

308048

KERROKSIA

1

KERROSALA

31

BRUTTOALA

31

RAKENNUTTAJA

VALMISTUMISAIKA

1980-luku

ARKKITEHTI

Ei tiedossa

KÄYTTÖHISTORIA

Rakennus on suullisen tiedon mukaan rakennettu talkoovoimin asukkaiden toimesta. Grillikatos on nykyään vähäisessä tai olemattomassa käytössä.

KESKEISET MUUTOSVAIHEET

Rakennuksessa ei ole tehty merkittäviä muutoksia.

SUUNNITTELURATKAISU

Grillikatos on asukkaiden talkoovoimin rakentama katos. Seinät ovat pyöröhirsiä, ikkunat ja ovet on tehty aukkoina. Lattiapinta on valettua betonia. Sisällä on keltaisista tiilistä muurattu tulisija, jonka yllä on metallinen hormi, josta kulkee korkea savupiippu katolle. Aumakatto on huopakatettu ja sammaloitunut.

OMINAISPIIRTEET

Rakennuksella ei ole arkkitehtonista arvoa.

NYKYTILA JA SÄILYNEISYYS

Rakennus ei ole käytössä, mutta käyttökuntoinen.

Rakennus 11

Parakkirakennus ja varastokatos

OSOITE	KERROKSIA
Pikku-Parolantie 7	1
RISE RAKENNUSNUMERO	KERROSALA
-	31 + 250
RAKENNUKSEN TUNNISTE (SENAATTI-KIIINTEISTÖT)	BRUTTOALA
308186	31 + 250

RAKENNUTTAJA
Rakennushallitus

VALMISTUMISAIKA
1985 ja 1972

ARKKITEHTI
Ei tiedossa

KÄYTTÖHISTORIA
Parakkirakennusta käytettiin alun perin työmaarakennuksena, jonka jälkeen se on ollut varastona. Varastokatosta on käytetty työkoneiden suojakatoksena ja varastona.

KESKEISET MUUTOSVAIHEET
Rakennuksessa ei ole tehty merkittäviä muutoksia.

OMINAISPIIRTEET
Parakkirakennus on tehty väliaikaiseksi hyötyrakennukseksi, mutta on ulkomuodoltaan ollut viimeistelty. Varastorakennus on rakennettu hyötykäyttöön.

SUUNNITTELURATKAISU

Vankilan pohjoispuolella nykyisen pysäköinti- ja lastausalueen laidalla sijaitsevat vierekkäin kaksi kevytrakenteista, aikoinaan väliaikaiseksi tarkoitettua rakennusta. Varastokatos rakennettiin vankilan rakentamisen yhteydessä työkoneiden suojakatokseksi ja parakkirakennus rakennettiin vankisairaalan rakennustöiden aikana väliaikaiseksi työmaarakennukseksi. Parakkirakennus: Parakkirakennus on muodoltaan neliömäinen, harjakattoinen puurakennus. Etupuolessa on kaksi kuusiruutuista ikkunaa ja yksinkertainen, puupaneloitu laakaovi. Julkisivut ovat keltaiseksi maalattua pystylautaa, matala sokkeli on betonia. Katteena on aaltopelti ja etuosassa on metallinen vesikouru. Rakennuksen sisätilat ovat levytettyjä ja viimeistelemättömiä. Varastokatos: Varastokatos on rakennettu harmaasta sauma- ja aaltopellistä. Rakenne on pääosin puuta. Lapekatto on päällystetty aaltopellillä. Katoksen etuosa on pääosin avonainen. Osassa katosta on etuosassa peltinen etuseinä. Yläosassa on harvaan naulattua kapeaa lankkua. Metalliseinässä on kaksi ovea ja yksi isompi aukko.

NYKYTILA JA SÄILYNEISYYS

Rakennuksissa ei ole tehty merkittäviä muutoksia ja ne ovat huonokuntoisia.

Rakennus 12

Varastorakennus ”Toivola”

OSOITE

Pikku-Parolantie 7

RISE RAKENNUSNUMERO

009

RAKENNUKSEN TUNNISTE (SENAATTI-KIIINTEISTÖT)

307188

KERROKSIA

1

KERROSALA

170

BRUTTOALA

170

RAKENNUTTAJA

Rakennushallitus

VALMISTUMISAIKA

1982

ARKKITEHTI

Ei tiedossa

SUUNNITTELURATKAISU

Varastorakennus sijaitsee vankila-alueen luoteispuolella, aidatun alueen ulkopuolella. Suurehko rakennus on puurakenteinen. Ulkoverhous on pystysuuntaista, maalaamatonta lautaa. Harjakatto on peltiä. Rakennuksen päädyssä on lapekattoinen, etuosasta avoin liiteriosa.

KÄYTTÖHISTORIA

Rakennusta on käytetty varastona.

KESKEISET MUUTOSVAIHEET

Rakennuksessa ei ole tehty merkittäviä muutoksia.

OMINAISPIIRTEET

Varastorakennus on tavanomainen puurakenteinen varastorakennus.

NYKYTILA JA SÄILYNEISYYS

Rakennuksessa ei todennäköisesti ole tehty merkittäviä muutoksia. Etupuolen liiteriosa on mahdollisesti myöhemmin lisätty.

Yhteenvedo ja vertailu

6.1

Ominaispiirteet

Hämeenlinnan vankila on monella tapaa poikkeuksellinen rakennus. Se on ensimmäinen ja ainut Suomeen puhtaasti alusta asti naisvankilaksi rakennettu vankila. Tätä ennen naisia oli vankina Hämeen linnassa, joka oli varsin epäsojiva tähän tarkoitukseen. Ensimmäiset suunnitelmat uudesta naisvankilasta laadittiin jo ennen sotaa, mutta vasta sotien jälkeen 1960-luvulla päästiin itse toteutukseen. Sen lisäksi, että vankila on ainut ja ensimmäinen naisvankilaksi suunniteltu rakennus, oli se oheisrakennuksineen myös ainut uusi vankila-alue, joka on Suomeen rakennettu sotien jälkeen, ennen 1990-lukua. Tätä aluetta täydennettiin 1980-luvulla vankisairaallalla, joka sekkin on ensimmäinen ja ainut laatuaan massamme. Kumpikin rakennuksista rakennettiin vankityönä, mikä oli ollut yleistä sotien jälkeen 1950-luvulla, mutta etenkin vankisairaalan rakentamisen aikana 1980-luvulla harvinaista.

Muurittomuus, avaruus, ja suhteellisen matalat rakennukset loivat vaikutelman mistä tahansa rakentamisaikansa laitosrakennuksesta vankilan sijaan. Kokonaisuutta pidettiin aikanaan arkkitehtonisesti jopa modernin hotellin kaltaisena.¹ Suunnitteluajanaan 1960-luvulla hallitsevana elementtinä julkisivuissa olivat nauhaikkunat, joiden myötä rakennusmassoissa oli vahvaa lineaarisuutta. Hämeenlinnan vankilassa vain osassa rakennusta on nauhamaisesti jäsennellyt ikkunat ja rakennuksen päätilaksi muodostuvassa sellisiivessä on säännöllinen ikkuna-aukotus, mikä liittyy rakennuksen 1950- ja 1970-lukujen muotokieleen.

Suunnitteluratkaisun kantavana periaatteena oli, että eri toiminnot ja eri vankityypit jaoteltiin eri osiin ja eri kerroksiin rakennusta. Jokaisella vangilla ja työntekijällä oli lähtökohtaisesti omat sellinsä tai toimistohuoneensa; työskentelytilat, opiskelutilat, vapaa-ajantilat ja juhlatilat oli jaettu erilaisiin rakennuksenosiin. Vastaavanlaista toimintojen jaottelua toteutettiin aikansa muussa laitosrakentamisessa, kuten kouluissa ja toimistorakennuksissa. Myös niissä on havaittavissa esimerkiksi keskikäytäväratkaisuja, erillisiä pieniä huonetiloja, ja eri toimintojen jakamista eri rakennusmassoihin.

Uusi vankila oli huomattava parannus vanhoihin tiloihin nähden Hämeen linnassa. Äiti-lapsiosasto oli erityinen ylöpyden aihe, sillä tällä osastolla äiti sai asua samassa huoneessa yhdessä lapsensa kanssa ja hoitaa tätä aina silloin kun ei ollut töissä tai opiskellut. Ratkaisua, jossa yksittäisiin selleihin ei tullut wc-pönttöjä muutamaa osastoa lukuun ottamatta, pidettiin varsin kohtuullisena. Tätä perusteltiin muun muassa sellien pienuudella.

Vankila suunniteltiin ja rakennettiin noin kymmen vuoden ajan 1960-luvun alusta 1970-luvun alkuun. Tuolloin yhteiskunnassa tapahtui rakenteellisia muutoksia. Siirryttiin hiljalleen sotienjälkeisestä jälleenrakentamisen ja niukkuuden ajasta kohti vakiintuneempia olosuhteita, rakennettiin hyvinvointivaltion perusteita. Samalla naisvankien lukumäärä laski huomattavasti. Jotta tilat eivät jäisi tyhjiksi ja jotta vankilan hoidettavaksi suunnitellut pesula-, ompelu- ja korjaustyöt eivät jäisi tekemättä, päädyttiin Suomessa ja jopa kansainvälisesti poikkeukselliseen ratkaisuun, jossa saman katon alle sijoitettiin sekä nais- että miesvangit. Suunnit-

¹ Turun sanomat, viikkoliite. 5.1.1973.

teluratkaisun ollessa sellainen, että eri toiminnot ja eri tyyppiset vankiryhmät oli alun perin ajateltu erotettavaksi joko eri rakennusosiin tai eri kerroksiin, oli melko vaivatonta muuttaa jakoa siten, että eri tilat jakautuivat pikemminkin eri sukupuolen kuin tuomitun rikoksen laadun mukaan. Rakenteellisia muutoksia ei tarvittu, vain käyttötarkoitusta muutettiin alkuperäisestä.

Hyvin pian vankilan käyttöönoton jälkeen tuli voimaan merkittävä lainsäädännöllinen muutos, josta on puhuttu vankeinhoidollisena reformina.² Uudistuksen pyrkimyksenä oli päivittää vankien koulutus- ja työmahdollisuudet ajanmukaisiksi ja tarkoituksenmukaisiksi, mahdollistaa myös vankilan ulkopuolinen työskentely ja opiskelu, kehittää kuntoutusmuotoja, laajentaa vankien yhteyksiä vankilan ulkopuolelle ja vahvistaa vankien ja heidän lähiomaisten yhteydenpitoa vankila-aikana, kehittää vankien vapaa-ajan toimintaa, supistaa kurinpitokeinoja ja lisätä avolaitospaikkojen määrää. Ylipäätään kyse oli vankien ihmisoikeuksien parantamisesta. Lainsäädännön mukanaan tuomat uudet toimintamallit saatiin jälleen istutettua olemassa olevan rakennukseen ilman merkittäviä rakenteellisia muutoksia.

Rakennus onkin huomattavan lähellä alkuperäistä asuaan. Suuria muutoksia ei ole tehty. Ainoastaan lämpökeskusta on huomattavissa määrin uusittu ja laajennettu, ja pesulan laitteisto on uusittu, muualla työt ovat olleet lähinnä kuluvi- osien, kuten lattia-, ja seinäpintojen, vesikalusteiden ja muiden kalusteiden uusimista.

Vankilan alueen myöhemmässä historiassa merkittävin muutos on ollut vankisairaalan rakentaminen. Näillä yksiköillä on ollut yhteistä hallintoa, ja edelleenkin vankisairaalan vartijat ovat Hämeenlinnan vankilan henkilökuntaa. Sen sijaan hallinnollisesti yksiköt ovat ajan saatossa eriytyneet. Nykyisin ne ovat kahden eri ministeriön alaisia yksiköitä. Hämeenlinnan vankilasta potilas siirtyy vankisairaalaan läheteellä, kuten mistä tahansa muusta Suomen vankilasta, joten vankien osalta

kahden laitoksen sijainti yhteisellä tontilla ei

anna erityistä lisäarvoa. Sijoittelua onkin määrännyt Hämeenlinnan keskeinen sijainti ja kahden vankilarakennuksen vierekkäin sijoittamisesta koitunut synergia. Vankisairaalan suunnitteli tunnettuihin sairaala-arkkitehteihin kuuluvien Paateloiden suvun Veli Paatela. Vankisairaalan ulkoasu toistaa vankilan muutokieltä, joskin sairaalarakennus on kompaktimpi.

Hyvin pitkään erilaisten laitosten tilaohjelmiin sisältyi ajatus siitä, että niiden yhteyteen rakennettiin henkilökunnan asuntoja. Vankilan kohdalla se ratkaistiin siten, että tontille rakennettiin kolme rivitaloa, jossa oli asuntoja yksiöistä useamman huoneen asuntoihin. Nämä vuokrattiin edulliseen hintaan vankilan avainasemassa olevalle henkilökunnalle, jonka asumisesta lähellä työpaikkaa katsottiin olevan erityistä etua. Nämä rivitalot ovat sittemmin jääneet huomattavilta osin tyhjilleen, kun henkilökunnan asumispakko on poistunut ja henkilökunta on voinut valita asuinpaikkansa vapaasti. Samassa yhteydessä rakennettiin henkilökunnalle sauna, johon kuului myös pesutupa, sekä kaksi autokatosta. Ne edustavat rivitalojen tavoin ajalleen tyypillistä rakentamista.

Vankilarakennus on toiminut alkuperäisessä käyttötarkoituksessaan naisvankilana aina tähän päivään asti. Siellä oli alun perin kaikki Suomen naisvangit, mutta sittemmin naisia on sijoitettu myös kotipaikkaperusteella lähemmäs asuinpaikkaansa muihin Suomen vankiloihin. Myös vankisairaala on edelleen alkuperäisessä käyttötarkoituksessa, joskin sen toimintaa on muokattu vankilaa runsaammin. Vankisairaalan toiminnan luonne on alusta asti tarkoitettu joustavaksi.

² Pajuoja 1993, 86.

6.2

Vertailu

Suomalaiset verrokut

Hämeenlinnan vankilarakennusta voidaan verrata muihin aikakauden vankiloihin joko Suomen rajojen sisällä tai kansainvälisesti. Vaikka Suomessa ei 1960-1970-luvuilla rakennettu muita täysin uusia vankiloita, vanhoja vankila-alueita täydennysrakennettiin. Useat tuon ajan rakennuksista ovat vankeinhoito-osaston Henno Kamppurin suunnittelemina. Näitä on muun muassa vuonna 1961 suunniteltu ja 1965 valmistunut Keravan vankilan nuoriso-osasto, jossa on havaittavissa samoja suunnitteluja ohjaneita periaatteita, kun mitä samaan aikaan suunnitellussa mutta myöhemmin valmistuneessa Hämeenlinnan vankilassa.

Myös Keravan vankilan poikaosaston sellikerrokset olivat identtisiä ja jakautuneen kahteen osastoon. Huoneet olivat käytävän varrella ja käytävän päässä olivat yhteistilat. Keravan selliosastojen runkosyvyys oli kuitenkin Hämeenlinnaa leveämpi, jolloin osastot sijoittuivat vierekkäin toistensa peilikuviksi, eikä peräkkäin. Myös Keravalla pääasialliset rakennusosat yhdistyivät toisiinsa matalammilla sivukäytävällisillä rakennusosilla. Kuten Hämeenlinnassa, Keravan vankilan uudisrakennus sijoitettiin rinteeseen. Sen julkisivussa oli tiilen lisäksi mine-riittilevyjä, ja ikkunat on jäsennelty nauhamaisesti. Myös rakennusten rakennustekniikka on sama, ajalle tyypillinen elementtirakenteiden ja paikalla rakennettujen osien yhdistelmä. Räystättömyys oli sekin ajalle tavanomainen ratkaisu.

Myös rakennusten sisätiloissa on paljon samaa, mikä tosin johtuu pitkälti suunnittelijasta riippumatta myös ajan rakentamistavasta ja -materiaaleista. Rakennuksen sisällä yhteisiksi tai muuten muita huoneita julkisempaa käyttöön tarkoitettujen tilojen väliseinissä oli sarja sisäikkunoita ja myös monessa väliovessa oli pitkiä ja kapeita ikkunoita.³

Kumpikaan vankiloista ei ole muurein aidattu vaan tarvittavat suojaukset hoidettiin verkkoaidoin. Myös Keravan rakennukset tehtiin vankityövoimalla ja niitä voi kumpakaan luonnehtia aikansa laitosrakentamista ja arkipäivän rakentamista edustaviksi rakennuksiksi. Keravan vankilan poikaosaston suunnittelupiirustusten joukossa on mielenkiintoinen luonnos vuodelta 1961, jossa selleihin on piirretty wc-istuimet. Lopullisesta toteutuksesta ne kuitenkin karsittiin.⁴ Tämä voi mahdollisesti viitata siihen, että suunnittelija olisi lähtökohtaisesti sisällyttänyt selleihin wc-istuimet, mutta ne poistettiin lopullisesta toteutuksesta vankeinhoidon johdon toimesta.

Myös Kamppurin Keravan vankilan yhteyteen suunnittelemassa lämpökeskuksessa on paljon samaa kuin Hämeenlinnan vankilan lämpökeskusosassa: tiilipinta, rakennuksen sivuun jäävä tiilipiippu, ja voimalaitosmainen suuri ikkunapinta yhdellä sivulla. Rakennus valmistui 1964. Tämänkin rakennus oli muodoltaan moninainen, ja tiilien pysty- ja vaakasaumat oli saumattu eri väreillä.⁵

Hämeenlinnan rivitalojen kanssa samaa typologiaa edustaa Sukevan vankila-alueelle samoihin aikoihin valmistunut henkilökunnan asuinrakennus, jonka julkisivussa vuorottelevat sisennykset ja ulokkeet, sekä puu ja tiili.⁶ Kumpikin rakennus edustaa ennen kaikkea aikansa asuinrakennuksia eivätkä omaa piirteiltään sellaista erityisyyttä, joi-
na voisi katsoa olevan Kamppurin omaleimaisen suunnittelun tulosta. Samaa voidaan todeta 1960-luvun puolella valmistuneesta Sukevan vankila-alueen Kortekankaan osan lämpökeskuksen, henkilökunnan pesulan ja saunan omaavasta rakennuksesta.⁷ Se on etenkin ajalle tyypillinen, joskin tietyt yksityiskohdat, kuten pystyuurrettu sokkelin slammaus, toistuu sekä Hämeenlinnassa että Sukevalla.

4 Arkkitehtitoimisto Okulus 2011b, 4.
5 Arkkitehtitoimisto Okulus 2011a, 78.
6 Ks. Arkkitehtitoimisto Jorma Teppo Oy 2017, 129-132.
7 Ks. Arkkitehtitoimisto Jorma Teppo Oy 2017, 125-128.

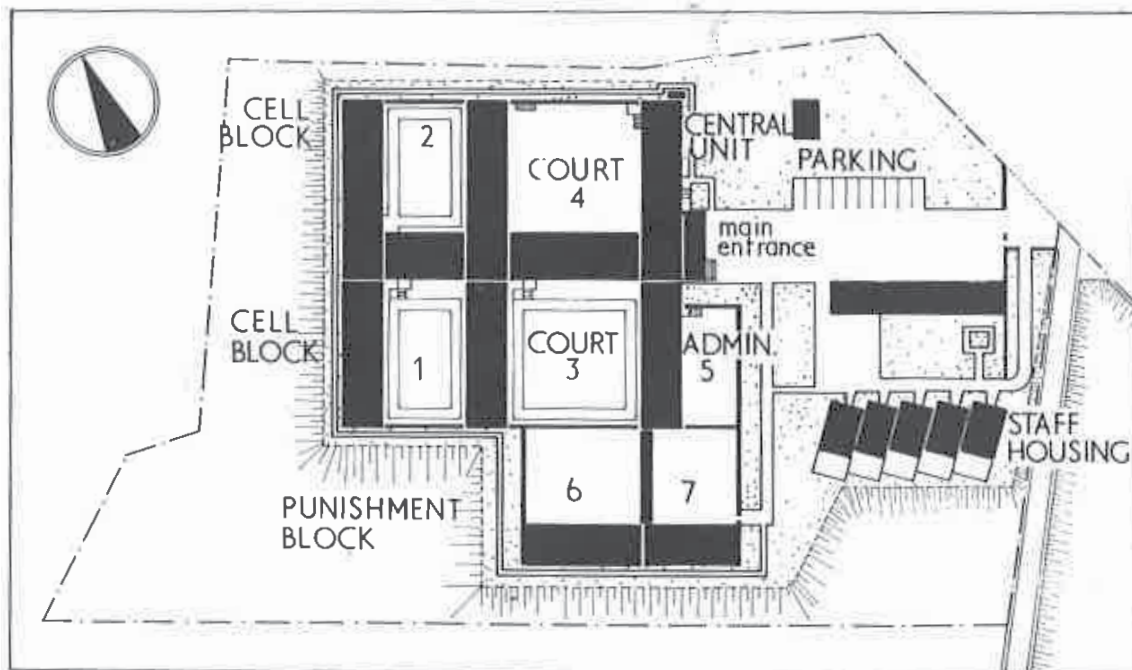
3 Arkkitehtitoimisto Okulus 2011b, 76.

4 Arkkitehtitoimisto Okulus 2011b, 4.

5 Arkkitehtitoimisto Okulus 2011a, 78.

6 Ks. Arkkitehtitoimisto Jorma Teppo Oy 2017, 129-132.

7 Ks. Arkkitehtitoimisto Jorma Teppo Oy 2017, 125-128.

Aschaffenburgin vankilan asemapiirros ja valokuvia teoksessa *Prison Architecture* (Di Gennaro 1975, 121).

Kansainvälinen vertailu

Vuonna 1975 julkaistiin mittava teos, United Nations Social Defence Research Institute:n *Prison Architecture*-kirja, jossa esiteltiin 27 erilaista suljettua vankilaa 14 eri maasta. Ainoa esimerkki Suomesta tässä teoksessa on Hämeenlinnan vankila. Sen valikoituminen tähän teokseen osoittanee Hämeenlinnan vankilan moderniksi koettua luonnetta ja siihen kohdistunutta kiinnostusta. Kirjassa esitetyn runsaan illustraation perusteella voidaan Hämeenlinnaa verrata aikansa muihin 1960–1970-luvun vankiloihin. Vertailua vaikeuttanee jossain määrin kuitenkin se, että vankiloista esitetyt pohjapiirustukset eivät välttämättä ole luotettavia. Esimerkiksi Hämeenlinnan vankilan osalta piirustuksiin on merkitty työhuoneensa sairaalaosasto.

Hämeenlinnan vankila edustaa julkaisussa ainutta naisille rakennettua vankilarakennusta. Tämän lisäksi 26 vankilarakennuksesta yksi on nuorisovankila ja kuudessa vankilassa on osastot sekä miehille että naisille. Sekavankiloita on Saksassa kolme, USA:ssa kaksi ja Hollannissa yksi. Tämän lisäksi Hämeenlinnan vankila on yksi viidestä teoksessa esitetyistä vankiloista, joiden paikkaluku on alle kahden sadan vangin. Suurin vankila, Ranskan Fleury Mérogis, on lähes 2900 vangin vankila.⁸

Arkkitehtonisilta ratkaisultaan Hämeenlin-

nan vankilaa läheisemmin vastaavat vankilat ovat saksalaisia sekavankiloita, jotka nekin koostuvat erillisten pihojen ympärille sijoitetuista, toisissaan kiinni olevista puikkomaisista rakennusmassoista. Etenkin Saksan Aschaffenburgin vankilan massoitelu, pohjakaavat, materiaalivalinnat ja toiminnallinen jako on hyvin pitkälti Hämeenlinnan kaltainen. Tämä 108 vangin aluevankila valmistui vuonna 1970. Siitä, olisiko Hämeenlinnan vankilan suunnittelijat käyneet Aschaffenburgissa, tai toisinpäin, ei ole tietoa. Saksan lisäksi Hämeenlinnan vankilan kaltaisia suunnitteluratkaisuja on teoksessa esitellyissä Tanskan Ringen ja Hollannin Maastrichtin vankiloissa, kun taas ruotsalainen esimerkki vankilarakentamisesta ei ole kovinkaan verrannollinen Hämeenlinnan kanssa.⁹

Vankiloita tarkasteltaessa voidaan myös todeta, että niiden vankiselleistä osassa oli tuohon aikaan wc-istuimet ja osasta ne puuttuivat. Täten Hämeenlinnan paljusellit eivät olleet poikkeukselliset. Sen sijaan muurittomuus oli tuolloin vielä harvinaista. Hämeenlinnan tavoin aidattuja vankiloita oli Saksassa. Tyypillistä esitellyille vankiloille oli Hämeenlinnan tavoin erilaiset työpajaosat. Vain suurimpiin vankiloihin tuli erilliset sairaalat.¹⁰

8 Ks. Di Gennaro et al. 1975.

9 Ks. Di Gennaro et al. 1975, 98–100, 121–124, 142–147.

10 Ks. Di Gennaro et al. 1975.

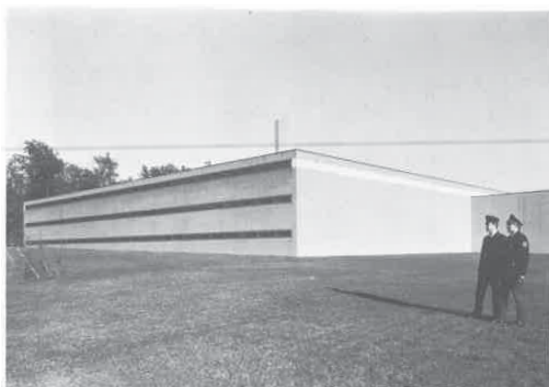
MAIN ENTRANCE

PUNISHMENT BLOCK & STAFF HOUSING

CELL BLOCK COURTYARD

CELL BLOCK

Aschaffenburgin vankilan ensimmäisen ja toisen kerroksen pohjapiirustukset sekä leikkauksia teoksessa *Prison Architecture* (Di Gennaro 1975, 121).

Lähteet

Arkistolähteet

Hämeenlinnan vankilan arkisto

Tontinmittaus- ja tontinluovutusasiakirjoja, rakennuttamisasiakirjoja, työselityksiä, asema- ja rakennepiirustuksia, urakkatarjouksia, vanhoja valokuvia, rakennuslupa-asiakirjoja, lehtileikkeitä ja muuta sekä vankilan että vankisairaalan suunnitteluun, korjaustöihin ja toimintaan liittyvää aineistoa.

Kansallisarkisto

Vankilan ja vankisairaalan arkkitehtipiirustuksia.

Senaatti-kiinteistöjen arkisto

Rakennusten nykytilapohjapiirustukset, kohteiden KOKI-raportit, kuntotutkimuksia, muita selvityksiä ja suunnitelmia.

Muut lähteet

Anon., 1995. Vankilan tiilipiippu kaadettiin loveamalla. Päivämätön lehtileike.

ark-byroo, 2007. *Viikki, A-rakennus. Rakennushistoriaselvitys 11.6.2007.*

ark-byroo, 2016. *Viikin D-talo. Rakennushistoriaselvitys.*

Arkkitehtitoimisto Hannu Puurunen Oy, 2010. *Konnunsuon vankilan rakennushistoriaselvitys. Osa 2, alueet ja niiden rakentuminen.*

Arkkitehtitoimisto Jorma Teppo Oy, 2017. *Sukevan Vankila. Kulttuuriympäristöselvitys, osat I ja II.*

Arkkitehtitoimisto Okulus, 2011a. Keravan Vankilan rakennushistoriaselvitys.

Arkkitehtitoimisto Okulus, 2011b. Keravan Vankilan rakennushistoriaselvitys, rakennukset 039 ja 040.

Di Gennaro, Giuseppe, Lenci, Sergio, Fairweather, Leslie, Eriksson, Torsten, Leroy, Claude, Moyer, Frederic D., Vetere, Eduardo, 1975. *Prison Architecture. An international survey of representative closed institutions and analysis of current trends in prison design.* Lontoo: The Architectural Press Ltd.

Diplomi-insinöörit ja arkkitehdit, 1973. Helsinki: Insinöörijärjestöjen kustannus.

Diplomi-insinöörit ja arkkitehdit 1982. Helsinki: STS.

Engel rakennuttamispalvelut Oy, 2003a. Kuntoarvioraportti. Vankilarakennus. 29.9.2003.

Engel rakennuttamispalvelut Oy, 2003b. Kuntoarvioraportti. Asuinrakennukset ja saunarakennus. 24.11.2003.

Engel rakennuttamispalvelut Oy, 2003c. Sisäilman kunto-tutkimus. Rivitalo 3. 21.10.2003.

Esikko 2/2008. Ensi- ja turvakotien liiton jäsenlehti. Vankilan lapset eivät näy.

Finlex säädöspalvelu. Verkkopalvelu. Laki 767/2005. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2005/20050767>. Haettu 2.8.2018.

Havu, Petra, 2001. *Piirrä, piirrä, piirrä... Paatelan arkkitehtisuunnittelun 80 vuotta.* Espoo: Arkkitehtitoimisto Paatela-Paatela & Co.

Helsingin Sanomat 10.1.1928. Hämeenlinnan muuttaminen vankilasta museoksi pianikin toteutettavissa.

Helsingin Sanomat 18.10.1962. Hämeenlinnan naisvankilan työt alkuun tänä vuonna.

Helsingin Sanomat 9.5.1967. Hämeenlinnan naisvankilaa rakennetaan vakityövoimin.

Helsingin Sanomat 29.8.1968. Parolan naisvankilan ensi osa valmistuu.

Helsingin Sanomat 8.12.1970. Moderni naisvankila valmistuu Pikku-Parolassa.

Helsingin Sanomat 5.2.1972. Naisvangit muuttavat vappuna Pikku-Parolaan.

Helsingin Sanomat 27.10.1986. Vankisairaala tähdätään vapauteen.

Helsingin Sanomat 16.3.1993. Vangit muuttivat uuteen vankilaan Kylmäkoskelle.

Helsingin Sanomat 25.10.1993. Vankisairaala on jo huumevapaa osasto

Helsingin Sanomat 5.5.1996. Hakuilmoitus psykologin virkaan.

Hämeen kansa 7.1.1985. 1950-luvulta nykyaikaan: Uusi vankisairaala pian valmis.

Hämeen Sanomat 6.9.1986. Vapaatapaamishuoneet tulossa vankiloihin.

Hämeen Sanomat 7.7.1996. Vankilat eivät halua selleihinsä naisia. Kielteiset asenteet heikentävät naisvankien asemaa.

Hämeen sanomat 2.1.2001. Hämeenlinnan vankila peruskorjaukseen 2006.

Hämeen Sanomat 16.7.2006 Elämää suljettujen porttien sisällä.

Kärjenmäki, Tuomo. Vankilan johtaja, suullinen tiedonanto 23.5.2018.

Kurkinen, Matti. Vankilan konepäälikkö, suullinen tiedonanto 11.6.2018.

Marttinen, Seppo, 2012. *Hämeenlinna vankilakaupunkina*. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus, Acta Poenologica 1/2012.

Museovirasto, 2017. Lausunto MV/110/05.03.00/2017, Hämeenlinna, Hämeenlinnan vankila, rivitalojen purkaminen.

Mäkiö, Erkki, Malinen, Maarit, Neuvonen, Petri, Sinkkilä, Jyrki, Tuunanen, Anna-Maija, Saarenpää, Jukka, 1990. *Kerrostalot 1960–1975*. Helsinki: Rakennustietosäätiö.

Pajuoja, Jussi, 1993. *Vankilarakentaminen. Katsaus rangaistusten historian*. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu 6/1993. Helsinki: Painatuskeskus.

Rikosseuraamuslaitos, 2017. *Tilastoja 2017*. Verkkojulkaisu. http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-tilastollinenvuosikirja/xD59k9cWF/RISE_Tilastoja_2017.pdf. Haettu 2.8.2018.

Suomen korkeakouluinsinöörit ja arkkitehdit, 1956. Helsinki: STS&TFIF.

Tukesin säädöstietopalvelu. Verkkopalvelu. <http://plus.edilex.fi/tukes/fi/he/20040263>. Haettu 2.8.2018.

Turun sanomat, viikkoliite. 5.1.1973. Vankila kuin Hotelli.

Vankeinhoito 1/1996. Likapyykki pestään Hämeenlinnassa.

Vankeinhoito 4/2003. Lääkehuollossa uudistuksia.

Viitanen, Päivi. Vankisairaalan ylilääkäri, tiivistelmä vankeinhoidon somaattisen sairaalan historiasta.

Viitanen, Päivi. Vankisairaalan ylilääkäri, vuoden 2017 esitelmä vankisairaalaista.

Päivi Viitanen. Vankisairaalan ylilääkäri, suullinen tiedonanto, 11.6.2018.

ark-byroo

Arkkitehtitoimisto ark-byroo Oy

Kustaankatu 3, 00500 Helsinki

www.arkbyroo.fi

info@arkbyroo.fi

010 2350 566